

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLYI VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI
SAN‘ATSHUNOSLIK FAKULTETI

O‘QUV–USLUBIY MAJMUUA

RANGTASVIR

FANIDAN

Bilim sohasi: 100000-Ta‘lim
Ta‘lim sohasi: 110000-Pedagogika
Ta‘lim yo‘nalishi: 5110800 - Tasviriy san'at va
muhandislik grafikasi)

GULISTON- 2022

**O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI**

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

“SAN’ATSHUNOSLIK” FAKULTETI

"TASVIRIY SAN'AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI" KAFEDRASI

R A N G T A S V I R

fanidan

O`QUV – USLUBIY MAJMUA

Bilim sohasi:	100000 - Ta'lim
Ta'lim sohasi:	110000 - Pedagogika
Bakalavriat yo`nalishi:	5110800 - Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi

Guliston – 2022

Ushbu o'quv-uslubiy majmua O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2017 yil 1 martdagi 107-sonli buyrug'i asosida "Rangtasvir" fanining namunaviy o'quv dasturi asosida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchi: **N.Jumaboyev** – GDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
kafedrası katta o'qituvchisi

Taqrizchilar: **A.Berikbayev** – GDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
kafedrası mudiri

B.Nusharov – GDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
kafedrası katta o'qituvchisi

B.Usmanov – GDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
kafedrası o'qituvchisi

Mazkur o'quv-uslubiy majmua Guliston davlat unversiteti O'quv-uslubiy kengashining 20__-yil "____" _____dagi ____-sonli qarori bilan tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

№	O'quv uslubiy majmuaning bo'limlari	Bet
1	Amaliy mashg'ulotlar.....	5
2	Mustaqil ta'lim mashg'ulotlari	89
3	Glossariy	90
4	Ilovalar	94
5	Fan dasturi	98
5.1	Ishchi fan dasturi	106
5.2	Tarqatma materiallar.....	121
5.3	Testlar	123
5.4	Ishchi fan dasturiga muvofiq baholash mezonlarini qo'llash bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar	125
5.5	Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari	126

AMALIY MASHG'ULOTI MAVZULARI

1-mavzu	Rangtasvir haqida tushuncha. Realistik rangtasvirning maqsad va vazifalari. Xolis fonda 2-3 geometrik jismlardan tuzilgan sodda natyurmort ishlash (Grizaylda)
---------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Rangtasviri maqsad va vazifalari. Natyurmort Mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga grizayl usulida natyurmort ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Rangtasvir haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Rangtasviri va kompozitsiya haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirning maqsad va vazifalari. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangtasvirning maqsad va vazifalari. Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Rangtasvir haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Rangtasvir deb tekis yuzada turli rang va materiallar yordamida bajariladigan tasvirga aytiladi. Unga asosan bo'yoqlar - moyli bo'yoq, akvarel, guash, tempera shuningdek, rangli qalamlar, ko'mir, qalam, pastel, sous, sangina kabi badiiy materiallar bilan ishlash xarakterlidir.

Rangtasvir asarlari qog'oz, mato, karton, devor, oyna, yog'och kabi tekis yuzlarga ishlanadi.

Rangtasvir asosini rasm tashkil etadi. Har qanday rangtasvir ishda avval uni rasmi ishlab olinadi. Unda kompozitsiya, yorug'soya, rang asosiy o'rinni egallaydi.

Rangtasvir asarlari bajarilishi texnikasi jihatdan turli-tuman bo'ladilar. Ular moy bo'yoqli, temperali, freskali, mozaikali, vitrajli, akvarelli, guashli, pastelli hisoblanadilar.

Rangtasvirning quyidagi turlari mavjud: 1.Dastgoxli rangtasvir. 2.Monumental rangtasvir. 3.Miniatyura rangtasviri. 4.Dekorativ rangtasvir. 5.Teatr-dekorativ rangtasviri.

Dastgohli rangtasvir deganda rassomlarning maxsus asbob-dastgox (molbert) yordamida ishlaydigan suvratlari tushuniladi. Dastgoxli rangtasvir asarlari uncha katta bo'lmagan o'lchovda yuqorida qayd qilib o'tilganidek mato, karton, oyna, faner kabi tekis yuzali materiallarga moybo'yoq, akvarel, guash, tempera bo'yoqlari bilan ishlanadi. Bunda ko'pincha moybo'yoq qo'llaniladi.

Monumental rangtasvir atamasi monumental (maxobatli), ya'ni katta o'lchovdagi, rangtasvir ma'nosini anglatadi va u ko'pincha binolarning ichki va tashqi devorlariga tempera bo'yoqlari bilan ishlanadi.

Monumental rangtasvir asarlarining freska, mozaika, vitraj, panno kabi turlari mavjud.

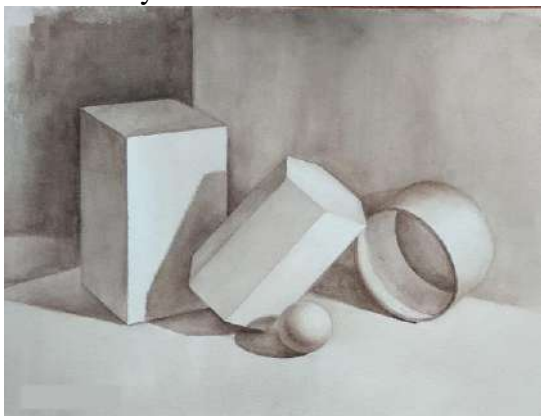
Freskalar asosan bino devorlariga, pannolar esa matolarga bo'yoqlar bilan ishlanadi.

Mozaika - turli tabiiy va tashlandiq materiallar-rangli oyna parchalari, toshlar, sintetik materiallardan bino devorlariga yoki tekis materiallar ustiga ishlanadi.

Vitraj esa binolarning derazalari, eshiklari, oynalari ustiga bo'yoqlar yordamida ishlanadi. Vitrajlar uy ichkarisi va tashqarisidan ham bir xil ko'rinadi.

Minatyura (mo'jaz) rangtasviri deganda bejirim, juda kichik, jaji, nozik san'at asarlari tushuniladi. Miniatyura rangtasviri o'rta asrlarda kitob bezagi bilan bog'liq holda rivoj topdi. U kitoblardagi bosh, yakuniy bezak, zarxal xarf, illyustratsiyalardan iborat bo'lgan. Rangtasvirning bu turi Sharqda, shu qatori Movaraunnahrda katta shuhrat qozondi. Hozirda u mustaqil san'at turi sifatida nafaqat kitoblarni, balki quticha, nosqovoq kabilarni bezatishda ham qo'llanilmoqda. Shuningdek, u katta bo'lmagan o'lchovda mustaqil san'at asari sifatida ham tayyorlanmoqda.

Dekorativ rangtasvir asarlari mustaqil amaliy ahamiyat kasb etib, u binolarni ichki va tashqi devorlarni bezatishda qo'llaniladi. Ular panno shaklida shuningdek, quticha, padnis, sandiq, shkaflarni bezatishda qo'l keladi. Bino ichini bezatishga xizmat qiladigan naqshlar, frizlar, namoyon kabi mayda elementlar ham dekorativ rangtasvirga kiradi.

Rangtasvirni puxta o'rganishda ko'pgina etuk rassom va pedagoglar (oq va qora bo'yoqlarda) naturani tusda tasvirlashga katta ahamiyat berganlar. Bu masalada D.N. Kardovskiy shunday degan: "Tusni yorug'lik orqali etkazishdan ko'ra ranglarda berish murakkabdir. Shuning

uchun rangtasvirga o'tishda, yorug'likdagi tusga bo'lgan ko'nikmaga ega bo'lish kerak...". Demak, rangtasvirning boshlang'ich kursida grizayl texnikasida mashqlar bajarishni tavsiya qilamiz.

Tasvir qalamda puxta bajarilgach, har bir narsa va buyumning materialligi, uning hajmi, tus munosabatlari ranglar vositasida hal qilishga o'tiladi. Realistik qalamtasvirning bunday sifatlariga har bir narsalardagi (shula, yorug'lik, yarim soya, soya va h.k.) soya-yorug'lik gradatsiyasi va ularning ranglardagi o'zaro tusli farqlarini to'g'ri hal etish orqali erishish mumkin. Tusli farqlar nimani anglatadi? Rang jihatidan ba'zi narsalar naturada zich va to'qroq, boshqalari esa ochroq ko'rinadi. Ayrim narsalarda shaxsiy soya to'qroq va zichroq "og'ir" (masalan, chinni ko'zada, cho'yan qozonda), boshqalarida esa soyalar ancha ochroq "nozik" (gipsli vaza, qog'oz rulon va h.k.) ko'rinadi. Bu tusli farqlarni qalamtasvirda ham teng ravishda mutanosiblikda ifodalash kerak. Bu chog'da narsalar orqasidagi fonni ham hisobga olish zarur. Natura qo'yilmasidagi barcha narsalarni tusga nisbatan fonning och-to'qligi munosabatlarining to'g'ri olinayotganligi kenglikni ko'rsatishga imkon tug'diradi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Akvarel” bo'yog'ida ishlashda asosan qanday qog'ozlar ishlatiladi?	*Tarshon	vatman	kardon
Quyidagi ranglardan qaysi biri xromatik ranglar guruxiga kiradi	* Qizil	Qora	Oq
“Drapirovka” nima?	*Mato	Detal	Buyum
Bir-biridan rang va tush jixatidan keskin ajralib turuvchi bo'yoq xillari qanday nomlanadi	* Kontrast ranglar	Axramatik ranglar	Xromatik ranglar
“Qora kofe” nomli natyumort kimning qalamiga mansub?	*L.Salimjonova	M.To'xtaev	N.Kashina

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU

5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Uy jihozlaridan tashkil topgan sodda natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

2-mavzu	Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish (Akvarel)
----------------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga gipsli natyurmortni cheklangan ranhlarda ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr

1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmort haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N.Tenning "Natyurmort" asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi.

Natyurmortni xona ichida, ochiq havoda, soyada va quyoshda, tabiiy va sun'iy yorug'likda tasvirlash lozim. Bu esa o'z navbatida o'quv va ijodiy vazifalarni samarali amalga oshirishga puxta zamin yaratadi.

Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

O'quv natyurmort qo'yilmasini tuzishda quyidagi qonun-qoidalarga rioya qilish kerak. Har bir o'quv natyurmortning mazmuni rangtasvir dasturida ko'rsatilganidek aniq maqsad va vazifaga ega bo'lishi kerak. Talabalar natura qo'yilmasini tasvirlash jarayonida aynan qanday nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlarini tasavvur eta olishimiz kerak. O'quv vazifalardan tashqari, natyurmort estetik talablarga ham javob berishi kerak: buyum va narsalar aynan mavzuga oid bo'lishi, mazmun jihatdan ma'noli va ta'sirchan bo'lishi va ma'lum g'oyani ilgari surishi kerak.

O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlantiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi. Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruksiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz. Natyurmort qo'yilmasini ufq chizig'iga nisbatan pastda joylashgani ma'qul, chunki buyum va narsalarning ostki qismi (ularning asosi) stol ustida aniq ko'rinib turishi kerak. Agar narsalarning asosi bir chiziq bo'yicha qo'yilsa, stol yuzining gorizontal tekisligi ko'rinmay qoladi, bu esa natyurmortni fazoviy echimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Pompeyning so'ngi kuni” asari muallifi kim?	*K.Bryulov	P.Fedotov	I.Ivanov
“Spitamen qo'zg'oloni” asari muallifi kim?	*M.Nabiyev	R.Choriyev	A.Abdullaev
«Grafika» so'zi lotincha nimani anglatadi ?	*yozaman	o'lchayman	yasayman
«Grizayl» so'zining ma'nosi nima?	*kul rang	xavo rang	qizil rang

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"

7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

3-mavzu	Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish
----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

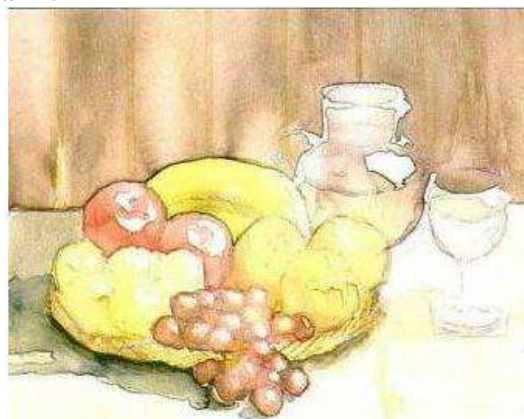
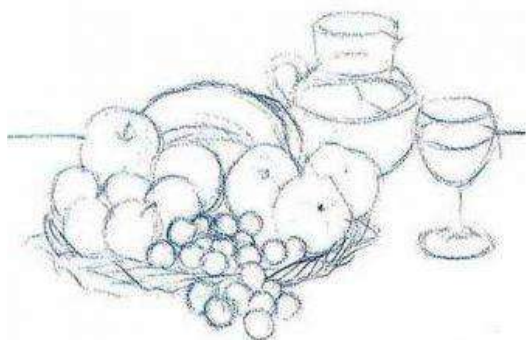
Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. <i>1-ilova</i>	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Bu o'quv dars jarayonida qo'yilgan narsa, predmet va buyumlar drapirovka, ya'ni material bilan rangda bir-biri bilan bog'langan holda ishlash metodikasi o'rgatiladi. Natyurmort tasviriy san'at maktabining asosi desak, mubolag'a bo'lmaydi. Natyurmort (f.r nature morte - o'lik, natura - tabiiy fransuz tilidan so'zma-so'z tarjimai) - tasviriy san'atda bir maqsadga xizmat qiladigan jonsiz narsalardan kompozitsiya sahnalashtirib tasvirlash janri.

Aslida natyurmort rangtasvir va qalam tasvirni o'zlashtirishning qat'iy qonunlari (konstruktiv va havo perspektivasi) uchun mutanosibli, hajmi (materialnost) (narsadan ishlanganligi) uchun joylanishi, rang uyg'unligining umumiyligi, tasvirlanayotgan narsa va o'rtaning o'ziga xos o'zgarishligini tasvirlash uchun estetik xususiyatlari va jozibadorligini aks ettirishdir. Natyurmort rassomning mohirona ko'rish idrokli ("ko'zning o'tkirligini") ko'rishni to'g'ri qo'yish mahoratini oshiriladi. Natyurmort hamma janrlarning debochasidir. Shuning uchun o'sma mohir rassomlar jiddiy asar yaratishdan oldin boshqa janrlarda: manzara, portret va hokazo natyurmortlarni chizadilar.

Natyurmort orqali haqiqiy dunyoning ko'p qirraligi o'rganiladi. Davrning tarbiyaviy-estetik talablariga mosligi bilan birga natyurmortdagi zamondoshimizning dunyo go'zalligiga qarash tasavuri va ichki dunyosining boyligi, shu bilan birga odamning keng qalbiy his-tug'ulari aks ettiriladi. Uning o'zini ko'rib turgan dunyoga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Rangtasvirning plastik va koloristik mahorat qirralari yaqqol ko'rinadi. Natyurmortni ko'r - ko'rona mexanik tarzda jonsiz narsalarni ko'chirgandek qog'oz yuzasiga ko'chirib qo'yish kerak emas. Faol mualliflik munosabati bo'lishi kerak, naturaga nisbatan uning o'xshashligi bilan birga undagi o'ziga xos nafisligini g'oyaviy - san'at asari darajasiga olib chiqish zarur.

Har bir buyum hayotda o'zining "yashash joyi" va biror bir maqsadda ishlatiladi. Uni boshqacha sharoitdan o'rta joylashtirsa, u boshqa buyumlarning uyg'unligini buzadi.

Shuning uchun natyurmortni qo'yganda har bir buyum o'z joyini topishi sahnalashtirilgan to'plangan buyumlar orasida va o'zaro bir-birini to'ldirib, ma'naviy boyitishi va umumiy ko'zlangan g'oyaviy maqsadni aniq ochib berishga xizmat qilishi kerak.

Natyurmort dag'al, qo'pol narsalar yig'indisi bo'lishi kerak emas. Sujetli - tematik yo'nalishli narsalarni saralab tanlab, natyurmort tashkil qilishda uning plastik - rangtasvir echimadagi xulq-atvorini aniqlab beradi, oydinlashtiradi. O'quv-metodik natyurmortlarda hamma natyurmortlarda bo'ladigan majburiyatlar baravariga berilmasligi mumkin va asta-sekinlik bilan beriladi. Masalan: bir natyurmortda qarama-qarshi ranglarning uyg'unligini berish, buyumlarning qo'shnichiligidagi lekin rangtasviri - plastik umumiylik, ma'noning birdamligi yo'qolmasligi kerak. Natyurmort qimmatbaho va juda chiroyli buyum bo'lishi shart emas, aksincha u buyum shakli shamoyili oddiy odamlar ishlatgan bo'lsa, maqsadga muvofiq bo'ladi. U misol uchun samovar, choy idishi, idishlar majmuasi, gullar, tosh oyna, siyohdon, kartoshka, qora non va hokazo.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

«Qadimgi Shark» iborasi deb qaysi mintaqa nazarda tutiladi?	*Xitoydan kadimgi Rimgacha bo'lgan mintaqa.	Qadimgi Grek Rim davlatlaridan Sharkda va Janubda joylashgan grafik mintaqa.	Kuldorlik davridagi xamma davlatlar
«Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi» ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*« Sayyor rassomlar »	« Ko'chmanchi rassomlar »	« Revolyutsion rassomlar »
«Mona Liza» asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
«Monumental» so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
«Renessans» so'zining ma'nosi	*uyg'onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	«Rangtasvir» fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	

(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Uy jihozlaridan tashkil topgan sodda natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

4-mavzu	Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish
----------------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqti – 12 soat		talbalar soni 20-27 nafar	
O'quv mashg'ulotining shakli		amaliy	
Mashg'ulotining rejasi		<ol style="list-style-type: none"> 1. Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova 	
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi			
Pedagogik vazifalar:		O'quv faoliyatining natijalari:	
Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.		Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi	

O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida ma'lumot beradi. <i>1-ilova</i>	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Avvalo, qo'yilgan natyurmortni diqqat bilan kuzatib, uni tahlil qilib olinadi. Kompozisiyani ijodiy masalalari, asosan postanovka (natyurmort tuzish) qo'yish vaqtida hal etilgan bo'ladi ya'ni natyurmort qismlari o'rtasida uzviy bog'lanish bo'lib, hamma narsa birgalikda, yaxlit bo'lib ko'zga yaqqol tashlanib turmog'i lozim. Lekin unga har xil nuqtalardan qaraganda umumiy ko'rinishi ham, qismlarning o'lchamlari va nisbatlari ham o'zgarib boshqacharoq ko'rinib qolganini sezamiz. Demak, natyurmort tasvirining ta'sirchan bo'lishi va undan ko'zlangan maqsadga to'la erishish uchun qo'yilgan natyurmortga nisbatan eng qulay va qiziqarli ko'rish nuqtasini topish kerak. Buning uchun har hil joyga o'tirib yoki turib, naturaga yaqinlashib yoki uzoqlashib qarab ko'rish kerak bo'ladi. Bunda har gal kuzatuvchi ko'zlarning balandligi o'zgarishi bilan birga ufq chizig'i va ko'rish markazi o'zgarib turadi. Qo'yilgan natyurmortga nisbatan eng yaxshi ko'rish nuqtasini topib, ufq chizig'ini shunga muvofiq belgilab olish muhim ish bo'lib, tasvirning umumiy kompozisiyasi ko'p jixatdan unga bog'liq. Natyurmort tasvirini surat tekisligida to'g'ri joylashtirish bir qator masalalarni hal etishni talab qiladi. Shuning uchun ishni boshlashdan oldin bir necha hajmli xomaki rasm bajarib ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Chizilgan eskizlardan eng muvaffaqiyatli chiqqanini tanlab, shu asosda katta original tasvir boshlanadi. Endi originalni surat tekisligiga nisbatan qanday kattalikda olinishiga alohida e'tibor berilishi loim, chunki ayrim narsalar tasviri juda kata bo'lib ketib, hamma predmetlar sig'may qolishi mumkin. Yoki narsalar tasvir formatga nisbatan juda kichik bo'lib qolib trofida bo'sh joy qoldirilsa, natyurmortning ma'nodorligi yo'qoladi.

Tasvirni qog'oz yuzasida to'g'ri joylashtirish masalasi hal bo'lgan har qanday tasviriy san'at asarining poydevori bo'lgan chiziqli rasmni boshlasa bo'ladi. Qo'yilgan natyurmortning umumiy holati, prinsiplari aniqlangach, qog'oz yuzasida uning umumiy o'lchamlari yengilligi va balandligi yengil-yelpi chiziqlar bilan belgilab chiqiladi. Har bir narsaning umumiy shakli qismlarning nisbiy o'lchamlari va va predmetlarning asoslari orasidagi masofalar ham ohista chiziladi. Bu ishlar qalamni qog'oz yuzasida tez-tez yurg'azib, natyurmort bilan taqqoslab turib bajariladi. Har qaysi predmetning o'zicha shakli, kata-kichikligi, tutgan o'rni aniq bo'lgandan keyin, ularning tuzilishini tahlil qilib, sinchiklab kuzatib, u shakllardagi perspektiv qisqarishlar kuzatiladi. Predmetlarning shaklini tahlil qilish chiziqli rasm ishlashda g'oyat ma'suliyatli bosqichdir, chunki u rasm ishlovidan mantiqiy fikr yuritishni va obrazli tasavvur qilishni talab etadi.

Predmetlarning surat tekisligida joylashtirish vaqtida, albatta ularning asoslarini to'la chizib chiqish kerak. Bu tadbir har qaysi predmetning o'rnini va alohida narsalar o'rtasida qolgan masofani to'g'ri ifodalashga yordam beradi. Shunday qilinganda ba'zi narsalarning «muallaq» bo'lib qolishi yoki bir narsaning ikkinchisiga o'yib kirgandek tuyulib qolishiga yo'l qo'ymaydi. Umuman, hajmdor narsalarning rasmini chizganda, ularni shishadan yasalgan tiniq deb faraz qilib, uning ko'zga yaqqol ko'rinmaydigan jihatlarini ham bilinar-bilinmas chizib chiqish maqsadga muvofiqdir. Chiziqlar vositasida hajmlarning chegaralarini belgilash bilan birga ularning shakllarini yanada aniqroq bo'lishiga erishishning yana bir yo'li yirik shtrixlar bilan shaxsiy va tushuvchi soyalarni qoralab olishdir. Bu tadbir narsalarning mutanosibligini yanada ta'kidlash va shakllarini aniqroq tasvirlashga olib keladi.

Natyurmortdagi narsalarning fazoviy holati va hajmini realistik tarzda tasvirlash uchun ularning qay holatda turganini aniq chizish bilan bir qatorda perspektiva va yorug'-soya qonunlarini puxta bilish va ularni amalda qo'llash yuzasidan ma'lum ishlar olib borish kerak bo'ladi. Predmetlar shaxsiy va tushuvchi soyalarning chegaralari topilgandan keyin, har bir narsaning yorug' soya, siyrak soyalari birma-bir ranglar yordamida ishlab chiqishga o'tiladi. Har bir narsaning hajmdorligi va materialni haqqoniy qilib tasvirlash uchun natura bilan tasvirdagi soya, yarim soya va reflekslarning nisbiy munosibligiga erishishga harakat qilish kerak. Buning uchun esa natyurmortdagi eng to'q soya yorug' yerlarni aniqlab olib ana shu eng to'q soyadan boshlash lozim. Ana shu paytda natyurmort rangiga xos umumiy och to'qlikni to'g'ri aniqlash g'oyatda muhim. Buning uchun natyurmort yoniga bironta qop-qora narsa qo'yib qaralsa, eng quyuq soya ham unga nisbatan oqishroq bo'lib ko'rinadi. Agar shu narsa natyurmort tarkibida bo'lganda, qoralashni o'shandan boshlash va qora qalamni bor imkoniyatidan foydalanish lozim bo'ladi. Natyurmortdagi

hech bir narsa qoraligi baxmalga teng kelmasligini hisobga olib, soyalarni bir oz kuchsizroq tonlarda berishimiz kerak. Xudi shu yo'l bilan natyurmortdagi eng yorug' yerning och-to'qligi darajasini aniqlasa bo'ladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

«Uyg'onish davri» degan iborani ilk bor italyan rassomi va san'atshunosi ... tomonidan aytilgan?	*Jorjo Vazare	Leonardo da Vinchi	Jotto
«O'rmonchi» nomini olgan rassomning familiyasi qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Shishkin	Savrasov	Repin
XIX asr oxiri XXasr boshlarida Rus Badiiy akademiyasida pedagoglik qilgan rassomning nomi nima?	*P.Chistyakov	Rubin	Shishkin
Avtoportret nima?	*Rassom o'z-o'zini tasvirlashi	Do'stlar portreti	Texnik tasvir
Akademik portret nima?	*o'rganish maqsadida chizilgan portret	ijodiy portret	xayoliy portret

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.

11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta’lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
 13. www.ZiyoNet.Uz - O’zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
 14. www.edu.uz - O’zbekiston Respublikasi ta’lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Uy-ro’zg’or buyumlaridan tashkil topgan natyurmort rasmini qog’oz yuzasida to’g’ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug’ va soyalarini aniqlab, rang berish.

Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

5-mavzu	Kontrast fonda turli shaklli va har xil fakturalii buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish
----------------	--

MASHG’ULOTNING O’QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O’quv mashg’ulotining shakli	amaliy
Mashg’ulotining rejas	1. Kontrast fonda turli shaklli va har xil fakturalii buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo’yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O’quv mashg’ulotining maqsadi: Talabalarga Kontrast fonda turli shaklli va har xil fakturalii buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish ko’nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o’rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Qisqa muddatda uy-ro’zg’or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o’rgatadi. Rangtasvirga qo’yiladigan talablarni o’rgatish.	O’quv faoliyatining natijalari: Qisqa muddatda uy-ro’zg’or buyumlardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushunchaga ega bo’ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o’rganadi. Rangtasvirga qo’yiladigan talablarni bilib oladi
O’qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O’qitish vositalari	O’quv uslubiy kompleks, o’quv qo’llanma, tarqatma materiallar, ko’rgazmali plakatlar, slaydlar.
O’qitish shakli	Guruh bo’lib ishlash.
O’qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg’ulot bo’yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG’ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

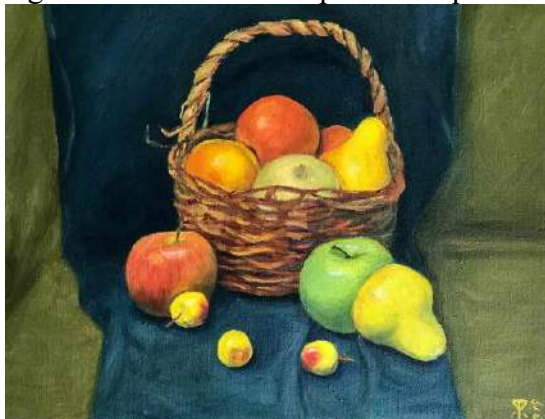
Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma’lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma’lumot beradi

2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Kontrast fonda turli shaklli va har xil fakturalii buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N.Tenning "Natyurmort" asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi.

Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

O'quv natyurmort qo'yilmasini tuzishda quyidagi qonun-qoidalarga rioya qilish kerak. Har bir o'quv natyurmortning mazmuni rangtasvir dasturida ko'rsatilganidek aniq maqsad va vazifaga ega bo'lishi kerak. Talabalar natura qo'yilmasini tasvirlash jarayonida aynan qanday nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlarini tasavvur eta olishimiz kerak. O'quv vazifalardan tashqari, natyurmort estetik talablarga ham javob berishi kerak: buyum va narsalar aynan mavzuga oid bo'lishi, mazmun jihatdan ma'noli va ta'sirchan bo'lishi va ma'lum g'oyani ilgari surishi kerak.

O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlantiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruktsiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz.

Rangtasvir mukammal qalamtasvirga asoslanadi. Shuning uchun rangtasvir jarayoniga o'tishdan oldin natyurmortning qalamtasvir kompozitsiyasini surat tekisligida tasvirlash xususiyatlariga qisqacha to'htalib o'tamiz. Tasvirlovchi narsalar to'plamiga (natyurmort) ma'lum bir ko'rish nuqtasidan qaraydi va u ko'z qarashiga qat'iy ravishda kuzatish perspektivasi qonuniyatining o'zaro bog'liqligi bilan namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, naturadagi narsalar o'zaro yoritilganligi va bir-biriga bog'langan bo'lib, ular oralig'ida refleklar, yarim soyalar, soyalar va yorug'liklar taqsimoti ma'lum bir tartibda bo'ladi. Natyurmort kompozitsiyasini shunday tuzish kerakki, uni qaysi nuqtadan kuzatganda ham u yaxlit bir butun ko'rinishiga erishmoq zarur. Bu ishning muvaffaqiyatli chiqishi pedagogning shaxsiy badiiy didi va tajribasiga bog'liqdir. Naturaga nisbatan qiziqarli ko'rish nuqtasini tanlab olgach, qog'oz varog'i qanday o'lchamda bo'lishligini aniqlash zarur. Qog'oz varog'ida ifodalanadigan natyurmort qo'yilmasini naturadan to'g'ri aniqlab tasvirlay olish kerak.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Akvarel buyog'ida qanday usulda ishlanadi?	*Suvli,	Qatiq,	Quruq
Arxaik grekcha «Arxeyos» degan so'zdan olingan bo'lib qanday ma'noni anglatadi?	*Kadimgi.	Bulajak	Me'morchilik
Asar yoki tasviriy ishning tuzilishi, tarx, rang echimga nima deyiladi?	*kompozitsiya	kompanovka	konstrukchiya
Asosiy ranglar qaysilar?	*Sariq, qizil, zangori.	Sariq, qizil, jigarrang	Qizil, jigarrang, qora
Binolarning ichki qismi nima deyiladi?	*inter'er	fasad	ekster'er
Bir necha yoki ko'p tasviriy vositalar, texnik imkoniyatlar qo'llab tasvir yaratish nima deyiladi?	*aralash texnika	monumental	plakat
Bir-biridan rang va tus jixatidan keskin ajralib turuvchi bo'yoq xillari qanday nomlanadi?	*Kontrast ranglar.	Axramatik ranglar	Xromatik ranglar

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mevalardan tashkil topgan sodda natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

6-mavzu	Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash
---------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejası	1. Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

O'quv natyurmort qo'yilmasini tuzishda quyidagi qonun-qoidalarga rioya qilish kerak. Har bir o'quv natyurmortning mazmuni rangtasvir dasturida ko'rsatilganidek aniq maqsad va vazifaga ega bo'lishi kerak. Talabalar natura qo'yilmasini tasvirlash jarayonida aynan qanday nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlarini tasavvur eta olishimiz kerak. O'quv vazifalardan tashqari, natyurmort estetik talablarga ham javob berishi kerak: buyum va narsalar aynan mavzuga oid bo'lishi, mazmun jihatdan ma'noli va ta'sirchan bo'lishi va ma'lum g'oyani ilgari surishi kerak.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruksiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz.

Natyurmort qo'yilmasini ufq chizig'iga nisbatan pastda joylashgani ma'qul, chunki buyum va narsalarning ostki qismi (ularning asosi) stol ustida aniq ko'rinib turishi kerak. Agar narsalarning asosi bir chiziq bo'yicha qo'yilsa, stol yuzining gorizont tekisligi ko'rinmay qoladi, bu esa natyurmortni fazoviy echimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Natura qo'yilmasidagi narsalarning ranglari ma'lum darajada bir-biriga yaqin va monand bo'lishi kerak.

O'quv qo'yilmalardagi fon (zamin) muhim ahamiyatga ega. U turli rang va och to'qligi bo'yicha, barobar kontrast kuchi bilan narsalarni idrok etishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Narsalarning yarim-soya va soyali tomonlari och fonda sezilarli ko'rinib turadi. Qoramtir fonda narsalar o'zining yorug'lik sifatlarini ko'proq namoyish etadi. Fonning tusi och va to'q narsalar orasida o'rtacha bo'lishi, rang jihatdan silliq va ko'zga yaqqol ko'rinmasligi naturaning muvaffaqiyatli tasvirlanishiga yordam beradi. Masalan, oq narsalarda fon neytral qizil tanlanadi, iloji boricha, natyurmortning foni bilan tagligi (stolning gorizontal tekisligi) tabiiy bo'lishi kerak. O'quv natyurmortining kompozitsiyasi turlicha echimga egadir. Biroq badiiy pedagogika va realistik san'at tabiat bilan bayon etilgan asosiy talablar o'zgarmay qolmoqda: aniqlik, badiiy ifodalilik, o'quv metodik vazifalarning mavjudligi. Rangtasvirning asosiy vazifasi shundan iboratki, buyum va narsalarning hajmliligi, materiallik va rangdorlik sifatlarini natura qo'yilmasidek aniq tasvirlash hamda qo'yilmani yaxlit tusda yakunlash maqsadga muvofiqdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

«Qadimgi Shark» iborasi deb qaysi mintaqaga nazarda tutiladi?	*Xitoydan kadimgi Rimgacha bo'lgan mintaqaga.	Qadimgi Grek Rim davlatlaridan Sharkda va Janubda joylashgan grafik mintaqaga.	Kuldorlik davridagi xamma davlatlar
«Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi» ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*« Sayyor rassomlar »	« Ko'chmanchi rassomlar »	« Revolyutsion rassomlar »
«Mona Liza» asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
«Monumental» so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
«Renessans» so'zining ma'nosi	*uyg'onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013

3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. "Iqtisod-moliya", 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli natyurmort ishlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

7-mavzu	Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. (Akvarel)
----------------	---

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N. Tenning «Natyurmort» asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi. O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlashtiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmort tuzish vaqtida narsalarni balandligi, ularning surat tekisligida joylashuvi, rang bilan shaklini ham hisobga olish kerak. Narsalar guruhi bir tomonga yig'ilib qolishi noto'g'ri. Yirik buyumlar qisman bo'lsada boshqa buyum bilan biroz to'silgan bo'lishi mumkin. Qo'yilmadagi narsalar shunday joylashishi kerakki, ularni bir qarashda har birini yaqqol ko'rish mumkin bo'lsin. Natura qo'yilmasidagi narsalarning ranglari ma'lum darajada bir-biriga yaqin va monand bo'lishi kerak.

Natyurmortni tasvirlash jarayonida to'plamdagi barcha narsalar, ularning o'zaro joylashuvi, soya-yorug' va tus munosabatlarini obrazli ko'rinishiga bo'ysundiriladi va idrok qilinadi. Natyurmort kompozitsiyasini shunday tuzish kerakki, uni qaysi nuqtadan kuzatganda ham u yaxlit bir butun ko'rinishiga erishmoq zarur. Bu ishning muvaffaqiyatli chiqishi pedagogning shaxsiy badiiy didi va tajribasiga bog'liqdir. Naturaga nisbatan qiziqarli ko'rish nuqtasini tanlab olgach, qog'oz varog'i qanday o'lchamda bo'lishligini aniqlash zarur. Qog'oz varog'ida ifodalanadigan

natyurmort qo'yilmasini naturadan to'g'ri aniqlab tasvirlay olish kerak. Natyurmort kompozitsiyasini qurilishida dastlab qog'oz yuzasida tasvirlanayotgan narsalarni puxta joylashuvi, qog'oz o'lchamiga nisbatan tasvirning katta-kichikligini aniqlashdan iborat. Har bir natura qo'yilmasi muayyan o'lchamdagi qog'ozni talab qiladi. Tasvirlanayotgan narsalar ma'lum o'lcham tekisligida "tiqilinch" yoxud juda ham kichik joylashib qolmasligi zarur. Haddan tashqari kichik joylashgan tasvirlar qog'oz tekisligida aniq ko'rinmaydi. Tasvirda asosiy e'tiborni o'ziga jalb etuvchi buyum - kompozitsiya markazini, qolganlari esa unga tobe bo'lib hizmat qiladi.

Tasvirda tomoshabinning nazari ana shu markazga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. O'lchamni aniqlab olgach, asosiy ishni boshlashdan oldin kichik o'lchamdagi qog'oz bo'lagida bo'lajak natura qo'yilmasini xomaki variantlari tayyorlanadi, shundan so'ng, asosiy ishga o'tish maqsadga muvofiqdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Pompeyning so'ngi kuni” asari muallifi kim?	*K.Bryulov	P.Fedotov	I.Ivanov
“Spitamen qo'zg'oloni” asari muallifi kim?	*M.Nabiyev	R.Choriyev	A.Abdullaev
«Grafika» so'zi lotincha nimani anglatadi ?	*yozaman	o'lchayman	yasayman
«Grizayl» so'zining ma'nosi nima?	*kul rang	xavo rang	qizil rang

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"

7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san’at to’garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste’dod. Toshkent, metodik qo’llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O’MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta’lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O’zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O’zbekiston Respublikasi ta’lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli natyurmort rasmini qog’oz yuzasida to’g’ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug’ va soyalarini aniqlab, rang berish.

Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

8-mavzu	Guashda bo’yog’iga ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan Mikelanjeloning David haykali ko’z bo’lagi ishtirokida natyurmortning rangtasviri
----------------	--

MASHG’ULOTINING O’QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O’quv mashg’ulotining shakli	amaliy
Mashg’ulotining rejas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Guashda ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo’yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O’quv mashg’ulotining maqsadi: Talabalarga Guashda ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri ko’nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o’rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Guashda ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o’rgatadi. Rangtasvirga qo’yiladigan talablarni o’rgatish.	O’quv faoliyatining natijalari: Guashda ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida tushunchaga ega bo’ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o’rganadi. Rangtasvirga qo’yiladigan talablarni bilib oladi
O’qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O’qitish vositalari	O’quv uslubiy kompleks, o’quv qo’llanma, tarqatma materiallar, ko’rgazmali plakatlar, slaydlar.
O’qitish shakli	Guruh bo’lib ishlash.
O’qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg’ulot bo’yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG’ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Guashda ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida ma'lumot beradi. <i>1-ilova</i>	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Guashda bo'yog'iga ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan Mikelanjeloning David haykali ko'z bo'lagi ishtirokida natyurmortning rangtasviri haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Guash (italyancha guazzo – suvli bo'yoq) kukun bilan suv-yelim bog'lovchilari (bug'doy kraxmali) va oq bo'yoq (belila), aralashmasidan iborat bo'yoq; shuningdek, shu bo'yoq bilan ishlangan tasviriy san'at (rassomlik) asari. Qog'oz, karton, faner, mato, suyakka naqsh, tasvir ishlashda qo'llaniladi. Akvarel turi sifatida paydo bo'lgan. Guashdan o'rta asrlardayoq Osiyo va Evropaning ko'p mamlakatlarida, asosan kitob miniatyurasida foydalanilgan. 19-asr o'rtalaridan guash bo'yog'i sanoatda ishlab chiqarila boshlagach, mustaqil usulga aylandi. Guash akvareldan oq bo'yoq qo'shilganligi, bo'yoq qatlamining qalinligi bilan farq qiladi. O'zbekistonda 1920-yillardan, ayniqsa Ikkinchi Jahon urushi yillaridan ("O'zTAG oynasi", "Jangovar qalam" plakatlari va b.) keng rivojlandi. Hozir guash plakat, amaliy grafika va kitob grafikasi, teatr dekoratsiyasi eskizlari, bezak ishlari, miniatyura, mahobatli rangtasvir, naqqoshlik va boshqalarda keng foydalaniladi.

Guash bo'yoqlari va ular bilan ishlash. Guash bo'yog'iga ham suv bilan ishlatiladi. Tayer guash bo'yoqlari shisha bankachalarda, tyubiklarda chiqariladi va ko'rinishdan quyuq kaymoqqa o'xshaydi. Ular qurib qolmasligi uchun ustiga suv, gletsirin, olcha shirasining kuchsiz eritmasi quyiladi.

Guash asosan dekorativ bezak ishlarida gazeta, plakatlar chiqarishda, shiorlar yozishda ishlatiladi. Guashdan shunday foydalanish kerakki, u muyqalamda oson olinishi, kog'oz sirtiga tekis yopishishi, quriganda uqalanib, surkalib ketmasligi, ostidagi bo'yoq kavatini to'la berkitadigan bo'lishi lozim.

Dekstrin, gletsirin va boshqalar guash bo'yoqlarining tarkibiy bog'lovchilari xisoblanadi. Dekstrin kraxmal elimning asosiy turi bo'lib, kraxmalni yoki suyuq kraxmalni qayta ishlash yo'li bilan xosil kilinadi. U oq va sariq tusda bo'ladi. Oq dekstrin faqat qizdirilgan suvda eriydi va sovuganda bo'tqasimon ko'rinish kasb etadi. Sariq dekstrin sovuq suvda oson erib, dektrin elimini hosil qiladi. Gletsirin tiniq, suyuqlik bo'lib, suv bilan yaxshi aralashadi, bo'yoqlarni ko'rib qolishidan saqlaydi. So'rilgan bo'yoq qavatlarining nafis bo'lishini ta'minlaydi.

Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruktsiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz.

Bir-biriga o'xshash buyumlardan ham natyurmortni chiroyli tashkil qilib, har bir narsani shunaqa joylashtirish kerakki, buyumlar o'ziga xos jozibasini ochib ko'rsatib berish ma'qul. Tez buziladigan (meva, sabzovot, baliq va hokazo), uzoq vaqt chiziladigan rangtasvirlarni ishlash qiyin, shu sababli bu sahnalashtirilgan natyurmortlarning tez bir yoki ikki seansli etyud - chizmalariga ishlash ma'qul. Lekin hozir har xil narsalar ishlab chiqarilgan, to'g'ri bu estetik tarbiyaviy kuchini susaytiradi. Shu sababli haqqoniy, meva, sabzavot, gullar, non, tuzlamalar, oshxona anjomlaridan natyurmortlar tasvirlanadi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Asosiy ranglar qaysilar?	*Sariq, qizil, zangori.	Sariq, qizil, jigarrang	Qizil, jigarrang, qora
Binolarning ichki qismi nima deyiladi?	*inter'yer	fasad	ekster'yer
Bir necha yoki ko'p tasviriy vositalar, texnik imkoniyatlar qo'llab tasvir yaratish nima deyiladi?	*aralash texnika	monumental	plakat
Bir-biridan rang va tus jixatidan keskin ajralib turuvchi bo'yoq xillari qanday nomlanadi?	*Kontrast ranglar.	Axramatik ranglar	Xromatik ranglar
Asosiy ranglar qaysilar?	*Sariq, qizil, zangori.	Sariq, qizil, jigarrang	Qizil, jigarrang, qora

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida
-------	---

	nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sul'tonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Uy-ro'zg'or buyumlaridan tashkil topgan natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

9-mavzu	Dekorativ usulda natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri
----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni	

o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlari, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Dekorativ natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranida natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekraniga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Dekorativ usulda natyurmort ishlashni o'rganish, har xil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash. Bu o'quv dars jarayonida qo'yilgan narsa, predmet va buyumlar drapirovka, ya'ni material bilan rangda bir-biri bilan bog'langan holda ishlash metodikasi o'rgatiladi. Natyurmort rassomning mohirona ko'rish idrokli ("ko'zning o'tkirligini") ko'rishni to'g'ri qo'yish mahoratini oshiriladi. Natyurmort hamma janrlarning debochasidir. Shuning uchun o'sma mohir rassomlar jiddiy asar yaratishdan oldin boshqa janrlarda: manzara, portret va hokazo natyurmortlarni chizadilar.

Natyurmort g'oyaviy san'at maktabi bo'lib, bo'lg'usi ijodkorda tasviriy did va rangtasvir san'atidagi xususiyatni tarbiyalaydi. Ko'rib turgan hayot borliqni, buyumlarni saralab, did bilan natyurmortlashtirish sirlarini o'rgatadi. Natyurmort orqali haqiqiy dunyoning ko'p qirraligi o'rganiladi. Davrning tarbiyaviy-estetik talablariga mosligi bilan birga natyurmortdagi zamondoshimizning dunyo go'zalligiga qarash tasavuri va ichki dunyosining boyligi, shu bilan birga odamning keng qalbiy his-tug'ulari aks ettiriladi. Uning o'zini ko'rib turgan dunyoga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Rangtasvirning plastik va koloristik mahorat qirralari yaqqol ko'rinadi. Natyurmortni ko'r - ko'rona mexanik tarzda jonsiz narsalarni ko'chirgandek qog'oz yuzasiga ko'chirib qo'yish kerak emas. Faol mualliflik munosabati bo'lishi kerak, naturaga nisbatan uning o'xshashligi bilan birga undagi o'ziga xos nafisligini g'oyaviy - san'at asari darajasiga olib chiqish zarur. Har bir buyum hayotda o'zining "yashash joyi" va biror bir maqsadda ishlatiladi. Uni boshqacha sharoitdan o'rtaga joylashtirsa, u boshqa buyumlarning uyg'unligini buzadi. Shuning uchun natyurmortni qo'yganda har bir buyum o'z joyini topishi sahnalashtirilgan to'plangan buyumlar orasida va o'zaro bir-birini to'ldirib, ma'naviy boyitishi va umumiy ko'zlangan g'oyaviy maqsadni aniq ochib berishga xizmat qilishi kerak.

Natyurmort dag'al, qo'pol narsalar yig'indisi bo'lishi kerak emas. Syujetli - tematik yo'nalishli narsalarni saralab tanlab, natyurmort tashkil qilishda uning plastik - rangtasvir echimadagi xulq-atvorini aniqlab beradi, oydinlashtiradi. O'quv-metodik natyurmortlarda hamma natyurmortlarda bo'ladigan majburiyatlar baravariga berilmasligi mumkin va asta-sekinlik bilan beriladi. Masalan: bir natyurmortda qarama-qarshi ranglarning uyg'unligini berish, buyumlarning qo'shnichiligidagi lekin rangtasviri - plastik umumiylik, ma'noning birdamligi yo'qolmasligi kerak. Natyurmort qimmatbaho va juda chiroyli buyum bo'lishi shart emas, aksincha u buyum shakli shamoyili oddiy odamlar ishlatgan bo'lsa, maqsadga muvoviq bo'ladi. U misol uchun samovar, choy idishi, idishlar majmuasi, gullar, tosh oyna, siyohdon, kartoshka, qora non va hokazo. Shu narsalarni oddiy va jozibador, jarangdor qilib natyurmortligini tashkil etish va tasvirlash zarurdir. Bu estetik did, g'oyaviy fantaziya (tasavvurini), ijodiy ma'noni topa bilish, mualliflik, o'ziga xoslikni talabalardan talab qiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
«Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi» ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*« Sayyor rassomlar »	« Ko'chmanchi rassomlar »	« Revolyutsion rassomlar »
«Mona Liza» asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
«Monumental» so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
«Renessans» so'zining ma'nosi	*uyg'onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri
«Sayer rassomlar» yulboshchisi va tashkilotchisi kim?	*I.Kramskoy	I.Repin	I.Shishkin
«Uyg'onish davri» degan iborani ilk	*Jorjo Vazare	Leonardo da Vinchi	Jotto

bor italyan rassomi va san'atshunosi ... tomonidan aytilgan?			
«O'rmonchi» nomini olgan rassomning familiyasi qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Shishkin	Savrasov	Repin

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

10-mavzu	Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish
-----------------	--

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish. Animalistik janr asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvir davra mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Animal janr. Animal lotincha "anima" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, "hayvon" demakdir. U tasviriy san'atning deyarli barcha turlarida mavjud. Xayvon va qushlarni rasmini ishlochi rassomlarni animalist rassomlar deb yuritiladi. Bunday rassomlarning tabiatga, uni maxsul hayvon zotiga muhabbati kuchli bo'ladi. Animal janr tasviriy san'atning mustaqil janri bo'lsada, hayvonlar tasviri turmush, portret, natyurmort janrlarida ham aks etishi mumkin.

Animalistik janri tasviriy san'at janrlari ichidagi "keksa" janrlardan anima janri bo'lib unda hayvonlar hayoti, ularning xususiyatlari, fel atvori o'z ifodasini topgan. Anima so'zining ma'nosi ham lotincha bo'lib hayvon ma'nosini anlatadi. Ibtidoiy davr rassomi o'z atrofida mavjud bo'lgan zubr, mamont, kiyik va boshqa hayvonlarning ko'rinishini haqqoniy tasvirlab bugungi kun tamoshabinini hamon lol qoldirib kelmoqda. Deyarli 10-15 ming yil avval ishlangan bu rasmlarda rassom hayvonlarga xos ephillik, kuch qudratlikni mahorat bilan tasvirlaydi, bo'rtma tasvirini ishlaydi.

Evrosiyo xududida yashab ijod qilgan skiflar ham san'at tarixida hayvonlarni tasvirlash uslublari bilan shu janr imkoniyatlarini kengaytirdilar. Qadimgi Misr tarixi ham animal janriga boy. Bu yerda hayvonlarning ulug'vor va haqqoniy haykallarni yasadilar. Chunki misrliklar hayvonlarga nisbatan hurmat bilan qaraganlar va ularni xudo darajasida e'zozlaganlar.

Qadimgi Amerika madaniyatida, u erning mahalliy aholisi - hindular ham animal janrida betakror asarlar yaratdilar. Xitoy madaniyatida bu janrda o'ta harakatli ajoiib hayvonlarning haykallarini yaratdilar. Old Osiyoda buqa boshi tasviri keng uchraydi. Bunday deyarli 5000 yil avval ishlangan arfa asbobi tepa tomoniga ishlanga buqa boshi haykali o'zining hayotiyliigi bilan xarakterlansa. Ikkinchi tomondan ishlanish mahoratining yuqoriligi bilan ham kishini hayratlantiradi. Mohirona uslubda bajarilgan bu haykalda turli qimmatbaho madanlar uyg'unlikda yaratilgan. Ossuriya bo'rtma tasvirlaridagi ov manzaralarining aks ettiruvchi bo'rtma tasvirlar jahon haykaltaroshligining ajoyib namunasi hisoblanadi. Ov paytidagi harakat. Yaralangan sherlardagi so'nib borayotgan kuch haykaltarosh tomonidan ustalik bilan ko'rsatilgan.

Uyg'onish davriga kelib hayvonlarning o'ziga qarab rasmini ishlash odati kengayib bordi. Shunday rasmlarni italiyalik rassom Leonardo da Vinchi, nemis rassomi Albrex Dyurer ijodida uchratamiz. Anima janrining rivojlanishi va mustaqil janrga aylanishi 15-17 asrlarga borib taqaladi. Shu janrni boshlovchilari gollandiyalik A.Keyp va P.Potter hisoblanadi. Ular uy hayvonlarini tabiat qo'ynida, yaylovlarda mohirona tasvirleydilar. 19 asrning yirik rassomi fransuz A.Bari hayvonlarni erksevar va yengil holda aks ettiradi. K.Trudon qishloq manzarasi qo'ynida osoyishta o'tlab yurgan hayvonlarni mehr bilan tasvirleydi. Rus rassomlari V.Vatagin, haykaltarosh va rassom I.Yefimov o'z asarlarida hayvonlarning o'ziga xos fazilatlarini mohirona tasvirleydilar.

O'zbek san'atida bu janr qadimiy bo'lib ibtidoiy davrning paleolit va ayniqsa mezolit va neolit davrida hayvonlarga bag'ishlangan ko'plab asarlar yaratildi. Zarautsoy rasmlari, Taqatosh, Xo'jakent tasvirlari shunga misol bo'la oladi. Tuproq qala, Varaxsha, Afrosiyob devoriy rasmlarida ham hayvonlar tasviri keng uchraydi. Turli qushlar yirtqich hayvonlar. Yengil bezakka boy ot va arxarlar tasviri shu davr devoriy rasmlariga alohida fayz kiritgan. O'zbek zamonaviy tasviriy san'atining rivojlanishi ham shu janrda boshlandi desak mubolag'a bo'lmaydi, Chunki 19 asr oxrida o'zbek san'atidagi yangi jarayon ayni shu san'atda ko'rina boshladi. Abduraxim toshtaroshning Buxoro amiri Olimxon saroyi kiraverishiga ishlangan sherlar haykali, knyaz Romanov saroyi atrofiga

o'rnatilgan kiyik, it va qurbaqalar haykali shu yangi davr qarashining natijasi edi. 20 asr o'rtalariga kelib bu janr keng quloch yoya boshladi. Uning ijodkorlari paydo bo'la boshladi. Xalq ustalari Usto Umar Jo'raqulov, Xamro Raximova, keyinroq Abduraximovlar ijodida xalq san'ati uslubida bajarilgan afsonaviy hayvonlar, haykalchalari ko'rgazmalarda namoyish etila boshlandi. Professional haykaltaroshlik A.Boymatov, M.Ivanov, T.Qosimov, Sh.Mo'minova va boshqalar ijodida rivojlanib bordi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so’zining ma’nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Ko’chma ko’rgazmalar birodarligi”ga a’zo bo’lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*“Sayyor rassomlar”	“Ko’chmanchi rassomlar”	“Revolyutsion rassomlar”
“Mona Liza” asari muallifini ko’rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
“Monumental” so’zining ma’nosi nima?	*katta o’lchamli	kichik o’lchamli	tashviqot
“Renessans” so’zining ma’nosi	*uyg’onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri
“Sayyor rassomlar” yulboshchisi va tashkilotchisi kim?	*I.Kramskoy	I.Repin	I.Shishkin
“Uyg’onish davri” degan iborani ilk bor italyan rassomi va san’atshunosi ... tomonidan aytilgan?	*Jorjo Vazare	Leonardo da Vinchi	Jotto
“O’rmonchi” nomini olgan rassomning familiyasi qaysi qatorda to’g’ri ko’rsatilgan?	*Shishkin	Savrasov	Repin

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o’quv jarayonini baxs-munozarali o’tkazishda qo’llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o’z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o’z fikrini boshqalarga o’tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o’ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog’ozga o’z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko’rsating

M – ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU

5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

11-mavzu	Ma'lum ranglar gammasida (koloritda) gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejası	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Ma'lum ranglar gammasida gips rozetkadan tashkil topgan natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N.Tenning "Natyurmort" asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi. Natyurmortni xona ichida, ochiq havoda, soyada va quyoshda, tabiiy va sun'iy yorug'likda tasvirlash lozim. Bu esa o'z navbatida o'quv va ijodiy vazifalarni samarali amalga oshirishga puxta zamin yaratadi. Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

O'quv natyurmort qo'yilmasini tuzishda quyidagi qonun-qoidalarga rioya qilish kerak. Har bir o'quv natyurmortning mazmuni rangtasvir dasturida ko'rsatilganidek aniq maqsad va vazifaga ega bo'lishi kerak. Talabalar natura qo'yilmasini tasvirlash jarayonida aynan qanday nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlarini tasavvur eta olishimiz kerak. O'quv vazifalardan tashqari, natyurmort estetik talablarga ham javob berishi kerak: buyum va narsalar aynan mavzuga oid bo'lishi, mazmun jihatdan ma'noli va ta'sirchan bo'lishi va ma'lum g'oyani ilgari surishi kerak.

O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlantiriladi va shunday yoritiladiki,

qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi. Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruksiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz. Natyurmort qo'yilmasini ufq chizig'iga nisbatan pastda joylashgani ma'qul, chunki buyum va narsalarning ostki qismi (ularning asosi) stol ustida aniq ko'rinib turishi kerak. Agar narsalarning asosi bir chiziq bo'yicha qo'yilsa, stol yuzining gorizonta tekisligi ko'rinmay qoladi, bu esa natyurmortni fazoviy echimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Tasvirni qog'oz yuziga to'g'ri joylashtirish bu	* komponovka	perspektika	proportsiya
Kishilar hayotini o'zida aks ettiruvchi tasviriy san'at janri bu	*maishiy	botal	manzara
“Choyga” asarining muallifi	* Zokir Inog'omov	Javlon Umarbekov	Akmal Ikromjonov
Tasviriy san'atda chegaralangan mavzuni o'zi ichiga olgan atama bu	*janr	tur	kompozitsiya
Sovuq ranglar qatorini toping	* ko'k, qora, oq	qizil, sariq, ko'q	sariq, oq, siyohrang
Rangtasvir xarakteriga ko'ra qanday turlarga bo'linadi?	* dastgohli va mahobatli	miniatyura va portret	mahobatli va mo''jaz
Tasviriy san'atda chegaralangan mavzuni o'zi ichiga olgan atama bu	* janr	tur	kompozitsiya
..... oq nurdan spektr ranglarining tarqalishini topodi, spektrdagi etti rangni aniqladi.	* Nyuton	Gyote	Galiley

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Наврўз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Ma'lum ranglar gammasida gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

12-mavzu	Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (gipsli bosh namunasi bilan)
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (gipsli bosh namunasi bilan) mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (gipsli bosh namunasi bilan) rangtasvirini bajarish ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	

Pedagogik vazifalar: Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" rangtasvirini bajarish haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" rangtasvirini bajarish haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (gipsli bosh namunasi bilan) haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

O'quv natyurmort qo'yilmasini tuzishda quyidagi qonun-qoidalarga rioya qilish kerak. Har bir o'quv natyurmortning mazmuni rangtasvir dasturida ko'rsatilganidek aniq maqsad va vazifaga ega bo'lishi kerak. Talabalar natura qo'yilmasini tasvirlash jarayonida aynan qanday nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirishlarini tasavvur eta olishimiz kerak. O'quv vazifalaridan tashqari, natyurmort estetik talablarga ham javob berishi kerak: buyum va narsalar aynan mavzuga oid tanlanishi, mazmun jihatdan ma'noli va ta'sirchan bo'lishi va ma'lum g'oyani ilgari surishi kerak. O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlantiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida bir oz bo'lsada, shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Amaliyotdan ma'lumki, ko'pchilik yoshlar maishiy buyumlardan iborat natyurmort chizayotganda "umumiylikdan xususiylikka, katta hajmdan kichik hajmga" usulida ishlashga amal qilmaydilar. Ular, katta shaklning umumiy xarakterini aniqlab olmay, mayda ikir-chikirlarni chizishga kirishib ketadilar. Ularning nazarida go'yo bular suyakning o'xshashligini ochib berishda eng asosiy narsadek tuyuladi. Ular qo'yilmani qanday ko'rsalar shundayligicha passiv ravishda ko'chirib qo'yadilar. Buning asosiy sababi o'quvchilar natyurmort rasmini chizishda olgan bilim va malakalarini umuman unutib qo'yganliklaridadir. Bunday o'quvchilarga rasmdagi o'xshashlik bo'laklarni sanab o'tish bilangina emas, balki nisbatlarni to'g'ri belgilash shakl xakteri, alohida qismlarning o'zaro bog'liqligi to'g'ri ochib berishda ekanligini tushuntirish kerak. Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort

kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlashtiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruktsiyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz.

Rangtasvir mukammal qalamtasvirga asoslanadi. Shuning uchun rangtasvir jarayoniga o'tishdan oldin natyurmortning qalamtasvir kompozitsiyasini surat tekisligida tasvirlash xususiyatlariga qisqacha to'htalib o'tamiz. Tasvirlovchi narsalar to'plamiga (natyurmort) ma'lum bir ko'rish nuqtasidan qaraydi va u ko'z qarashiga qat'iy ravishda kuzatish perspektivasi qonuniyatining o'zaro bog'liqligi bilan namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, naturadagi narsalar o'zaro yoritilganligi va bir-biriga bog'langan bo'lib, ular oralig'ida refleklar, yarim soyalar, soyalar va yorug'liklar taqsimoti ma'lum bir tartibda bo'ladi. Natyurmort kompozitsiyasini shunday tuzish kerakki, uni qaysi nuqtadan kuzatganda ham u yaxlit bir butun ko'rinishiga erishmoq zarur. Bu ishning muvaffaqiyatli chiqishi pedagogning shaxsiy badiiy didi va tajribasiga bog'liqdir. Naturaga nisbatan qiziqarli ko'rish nuqtasini tanlab olgach, qog'oz varog'i qanday o'lchamda bo'lishligini aniqlash zarur. Qog'oz varog'ida ifodalanadigan natyurmort qo'yilmasini naturadan to'g'ri aniqlab tasvirlay olish kerak.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Akvarel buyog'ida qanday usulda ishlanadi?	*Suvli,	Qatiq,	Quruq
.....lotincha so'zdan olingan bo'lib, badiiy asarning qurilishi, g'oyasi, xarakteri degan ma'noni bildiradi	* kompozitsiya	komponovka	grafika
Rangtasvir xarakteriga ko'ra qanday turlarga bo'linadi?	* dastgohli va mahobatli	miniatyura va portret	mahobatli va mo''jaz
Tasviriy san'atda chegaralangan mavzuni o'zi ichiga olgan atama bu	* janr	tur	kompozitsiya

Arxaik grekcha “Arxeyos” degan so’zdan olingan bo’lib qanday ma’noni anglatadi?	*Kadimgi.	Bulajak	Me’morchilik
Asar yoki tasviriy ishning tuzilishi, tarx, rang echimga nima deyiladi?	*kompozitsiya	kompanovka	konstrukchiya
Asosiy ranglar qaysilar?	*Sariq, qizil, zangori.	Sariq, qizil, jigarrang	Qizil, jigarrang, qora
Binolarning ichki qismi nima deyiladi?	*inter’er	fasad	ekster’er
Bir necha yoki ko’p tasviriy vositalar, texnik imkoniyatlar qo’llab tasvir yaratish nima deyiladi?	*aralash texnika	monumental	plakat
Bir-biridan rang va tus jixatidan keskin ajralib turuvchi bo’yoq xillari qanday nomlanadi?	*Kontrast ranglar.	Axramatik ranglar	Xromatik ranglar

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o’quv jarayonini baxs-munozarali o’tkazishda qo’llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o’z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o’z fikrini boshqalarga o’tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o’ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog’ozga o’z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko’rsating

M – ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O’quv qo’llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O’quv qo’llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sulonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san’at to’garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste’dod. Toshkent, metodik qo’llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O’MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3. Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mevalardan tashkil topgan sodda natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

13-mavzu	Interyer ko'rinishini tasvirlash
-----------------	---

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Interyer ko'rinishini tasvirlash. Interyer mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Interyer ko'rinishini tasvirlashning ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Interyer ko'rinishini tasvirlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Interyer ko'rinishini tasvirlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Interyer ko'rinishini tasvirlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Interyer ko'rinishini tasvirlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda interyer qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Interyer ko'rinishini tasvirlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Interer mavzusi orqali talabalarga imorat intereri loyihasini yaratishda bilim va ko'nikma tashkil qiladi. Intererni naturaga qarab ishlashning ahamiyati katta. Talaba intererni chizish orqali ko'proq intererga xos bo'lgan xususiyatlarni o'rganadi. Uning perspektivasini chizishda turli qonun qoidalaridan foydalanishga undaydi. Shuningdek, intererning konstruktiv kompozitsiyasi to'g'ri chizilgandan sung yorug'lik va soyalar ifodasiga o'tiladi. Chunki, perspektiva jihatidan noto'g'ri chizilgan intererni yorug'lik va soyalar bilan to'g'rilab bo'lmaydi. To'g'ri chizilgan interer perspektivasi yorug'lik vam soyalar bilan badiiylashtiriladi. Unga reallik taqdim etiladi. Natijada interer tasviri realistik ifodasini topadi.

Talabalar fantaziyasini, fazoviy intererni yaratishga o'rgatadi. Kelajak interer tasvirini yaratish talabadan ko'p bilim talab qiladi. Talaba oldingi naturadan chizgan interer tasvirlaridan ortirgan tajriba va ko'nikmalarga tayanishga majbur bo'ladi. Hammamizga malumki interer asosan 4 devor, shift va pol orasidagi fazoviy muhitni tashkil qiladi. Kelajak intereri yaratishda mavjud fazoviy muhit kompozitsiyasini tubdan o'zgartirish masalalari ustida mashqlar bajarishga to'g'ri keladi. Mazkur vazifani bajarishda talaba ijodiy yondoshishga majbur bo'ladi. Interer muhitini o'zgartirish uchun turli formadagi devorlardan va shift konstruksiyalaridan foydalanishga majbur bo'ladi. Bu erda ham konstruktiv asos birinchi o'rinda turadi. Konstruktiv asos mustahkam, shinam va boy kompozitsiyaga ega bo'lishiga etibor qaratadi. So'ngi bosqichda to'g'ri topilgan konstruktiv asos badiiylashtiriladi. Unda turli xil bezak turlari, rang va kichik kompozitsion elementlardan foydalaniladi.

Bu o'z navbatida talaba tasavvurini oshirishga, intererni badiiy asar darajasiga ko'tarishga ko'nikma hosil qildiradi.

O'quv jarayonida talabalar gips haykallarni intererga bog'lab chizishga o'tishi avvalgi vazifalarda bajarilgan mavzularni o'z ichiga qamrab oladi. Turli shaklga tegishli bo'lgan qismlarini tasvirlashni amalda chizib o'rganadilar, bu esa talabalarni tasviriy san'atning tarkibiy qismi bo'lgan "Qalamtasvir" fani haqidagi bilim va chizish salohiyatlarini yuqori pog'onada o'stirishga asos bo'ladi.

Odam tanasi tuzilishi o'ta murakkab va ko'p qirralidir. Xar bir odam boshining kalla suyagi tuzilishi va tashqi ko'rinishi, plastikasi o'zining betakror xususiyatlariga ega. Shu bilan birga odam haykali tanasini chizish uning konstruktiv-anatomik asosi bir xilda bo'lgan tuzilish qonuniyatiga asoslanadi. Inson tanaini to'g'ri tasvirlash uchun rasm chizuvchi uning shakli, tana suyagining qismlari va ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni bilishi xamda tasvirlash jarayonida olgan bilimlarini qo'llay olishi kerak. Ushbu ko'nikmalarni o'zlashtirishi uchun u juda ko'p mashq qilishi zarur. Bunda ular tasvir tuzilishining ayrim qirralarini qayta-qayta takrorlay-dilar. O'quv topshiriqlarini bajarish jarayonida talaba chuqur bilim oladi, malakasini oshiradi. Birgina vazifani bajarish jarayonida bularga egabo'lish mumkin emas. Tananing umumiy shaklini aniqlash, chiziqli-konstruktiv tuzilma xosil qilish va xokazo tamoyillarni o'zlashtirish uchun maxsus mashqlar kerak. Bosh shakli tuzilishi qonuniyatlari va uni tasvirlash qoidalarini o'rganishda talaba, eng avvalo, tasvirlashning dastlabki bosqichida kechadigan taxlil usulini, boshning umumiy shaklini tasvirlashni o'zlashtirib olishi zarur. Garchi akademik rasm chizishda ishning xar bir bosqichi qisqa davom etsada, talaba maxsus mashqlar yordamida xar bir bosqichni puxta o'zlashtirib olishi kerak. Quyida tana

shakli tuzilishini taxlil qilish va tasvirlash usulining mohiyatini o'zlashtiradilar va amalda qo'llaydilar.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Interyer” so’zining ma’nosi	*ichki ko’rinish	tashqi ko’rinish	yaxlit ko’rinish
Asosiy ranglar qatorini toping	* ko’k, sariq, qizil	yashil, sariq, ko’k	oq, qora, kulrang
Amir Temur portretini kim ishlagan?	* Malik Nabiyev	Rahim Ahmedov	Ro’zi Choriyev
Kontrast ranglar bu.....	* bir-biridan keskin farqlanuvchi ranglar	bir-biridan unchalik farq qilmaydigan ranglar	bir-biriga yaqin ranglar
.....lotincha so’zdan olingan bo’lib, badiiy asarning qurilishi, g’oyasi, xarakteri degan ma’noni bildiradi	* kompozitsiya	komponovka	grafika
Rangtasvir xarakteriga ko’ra qanday turlarga bo’linadi?	* dastgohli va mahobatli	miniatyura va portret	mahobatli va mo’jiz
Tasviriy san’atda chegaralangan mavzuni o’zi ichiga olgan atama bu	* janr	tur	kompozitsiya
..... oq nurdan spektr ranglarining tarqalishini topodi, spektrdagi etti rangni aniqladi.	* Nyuton	Gyote	Galiley

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o’quv jarayonini baxs-munozarali o’tkazishda qo’llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o’z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o’z fikrini boshqalarga o’tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o’ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog’ozga o’z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko’rsating

M – ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O’quv qo’llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O’quv qo’llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014

8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

14-mavzu	Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash
-----------------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlashning ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich.	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar	Ekranga rangtasvir faniga

Asosiy	haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Oq fonda mevalardan tuzilgan natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

Bu o'quv dars jarayonida qo'yilgan narsa, predmet va buyumlar drapirovka, ya'ni material bilan rangda bir-biri bilan bog'langan holda ishlash metodikasi o'rgatiladi. Natyurmort rassomning mohirona ko'rish idrokli ("ko'zning o'tkirligini") ko'rishni to'g'ri qo'yish mahoratini oshiriladi. Natyurmort hamma janrlarning debochasidir. Shuning uchun o'sma mohir rassomlar jiddiy asar yaratishdan oldin boshqa janrlarda: manzara, portret va hokazo natyurmortlarni chizadilar.

Natyurmort g'oyaviy san'at maktabi bo'lib, bo'lg'usi ijodkorda tasviriy did va rangtasvir san'atidagi xususiyatni tarbiyalaydi. Ko'rib turgan hayot borliqni, buyumlarni saralab, did bilan natyurmortlashtirish sirlarini o'rgatadi. Natyurmort orqali haqiqiy dunyoning ko'p qirraligi o'rganiladi. Davrning tarbiyaviy-estetik talablariga mosligi bilan birga natyurmortdagi zamondoshimizning dunyo go'zalligiga qarash tasavuri va ichki dunyosining boyligi, shu bilan birga odamning keng qalbiy his-tug'ullari aks ettiriladi. Uning o'zini ko'rib turgan dunyoga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Rangtasvirning plastik va koloristik mahorat qirralari yaqqol ko'rinadi.

Natyurmortni ko'r - ko'rona mexanik tarzda jonsiz narsalarni ko'chirgandek qog'oz yuzasiga ko'chirib qo'yish kerak emas. Faol mualliflik munosabati bo'lishi kerak, naturaga nisbatan uning o'xshashligi bilan birga undagi o'ziga xos nafisligini g'oyaviy - san'at asari darajasiga olib chiqish zarur. Har bir buyum hayotda o'zining "yashash joyi" va biror bir maqsadda ishlatiladi. Uni boshqacha sharoitdan o'rtaga joylashtirsa, u boshqa buyumlarning uyg'unligini buzadi. Shuning uchun natyurmortni qo'yganda har bir buyum o'z joyini topishi sahnalashtirilgan to'plangan buyumlar orasida va o'zaro bir-birini to'ldirib, ma'naviy boyitishi va umumiy ko'zlangan g'oyaviy maqsadni aniq ochib berishga xizmat qilishi kerak.

Natyurmort dag'al, qo'pol narsalar yig'indisi bo'lishi kerak emas. Syujetli - tematik yo'nalishli narsalarni saralab tanlab, natyurmort tashkil qilishda uning plastik - rangtasvir echimadagi xulq-atvorini aniqlab beradi, oydinlashtiradi. O'quv-metodik natyurmortlarda hamma natyurmortlarda bo'ladigan majburiyatlar baravariga berilmasligi mumkin va asta-sekinlik bilan beriladi. Masalan: bir natyurmortda qarama-qarshi ranglarning uyg'unligini berish, buyumlarning qo'shnichiligidagi lekin rangtasviri - plastik umumiylik, ma'noning birdamligi yo'qolmasligi kerak.

Natyurmort qimmatbaho va juda chiroyli buyum bo'lishi shart emas, aksincha u buyum shakli shamoyili oddiy odamlar ishlatgan bo'lsa, maqsadga muvofiq bo'ladi. U misol uchun samovar, choy idishi, idishlar majmuasi, gullar, tosh oyna, siyohdon, kartoshka, qora non va hokazo. Shu narsalarni oddiy va jozibador, jarangdor qilib natyurmortligini tashkil etish va tasvirlash zarurdir. Bu estetik did, g'oyaviy fantaziya (tasavvurini), ijodiy ma'noni topa bilish, mualliflik, o'ziga xoslikni talabalardan talab qiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so’zining ma’nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
Asosiy ranglar qatorini toping	* ko’k, sariq, qizil	yashil, sariq, ko’k	oq, qora, kulrang
Amir Temur portretini kim ishlagan?	* Malik Nabiyev	Rahim Ahmedov	Ro’zi Choriyev
Kontrast ranglar bu.....	* bir-biridan keskin farqlanuvchi ranglar	bir-biridan unchalik farq qilmaydigan ranglar	bir-biriga yaqin ranglar
.....lotincha so’zdan olingan bo’lib, badiiy asarning qurilishi, g’oyasi, xarakteri degan ma’noni bildiradi	* kompozitsiya	komponovka	grafika
Rangtasvir xarakteriga ko’ra qanday turlarga bo’linadi?	* dastgohli va mahobatli	miniatyura va portret	mahobatli va mo’jiz
Tasviriy san’atda chegaralangan mavzuni o’zi ichiga olgan atama bu	* janr	tur	kompozitsiya
..... oq nurdan spektr ranglarining tarqalishini topodi, spektrdagi etti rangni aniqladi.	* Nyuton	Gyote	Galiley

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o’quv jarayonini baxs-munozarali o’tkazishda qo’llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o’z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o’z fikrini boshqalarga o’tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o’ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog’ozga o’z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko’rsating

M – ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

15-mavzu	Rangi bir hil, turli tusdagi buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 14 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Turli buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Turli buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Turli buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Turli buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangtasvirda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Rangi bir hil, turli tusdagi buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Bu o'quv dars jarayonida qo'yilgan narsa, predmet va buyumlar drapirovka, ya'ni material bilan rangda bir-biri bilan bog'langan holda ishlash metodikasi o'rgatiladi. Natyurmort tasviriy san'at maktabining asosi desak, mubolag'a bo'lmaydi. Natyurmort (f.r nature morte - o'lik, natura - tabiiy fransuz tilidan so'zma-so'z tarjimai) - tasviriy san'atda bir maqsadga xizmat qiladigan jonsiz narsalardan kompozitsiya sahnalashtirib tasvirlash janri.

Aslida natyurmort rangtasvir va qalam tasvirni o'zlashtirishning qat'iy qonunlari (konstruktiv va havo perspektivasi) uchun mutanosibli, hajmi (materialnost) (narsadan ishlanganligi) uchun joylanishi, rang uyg'unligining umumiyligi, tasvirlanayotgan narsa va o'rtaning o'ziga xos o'zgarishligini tasvirlash uchun estetik xususiyatlari va jozibadorligini aks ettirishdir. Natyurmort rassomning mohirona ko'rish idrokli ("ko'zning o'tkirligini") ko'rishni to'g'ri qo'yish mahoratini oshiriladi. Natyurmort hamma janrlarning debochasidir. Shuning uchun o'sma mohir rassomlar jiddiy asar yaratishdan oldin boshqa janrlarda: manzara, portret va hokazo natyurmortlarni chizadilar.

Natyurmort orqali haqiqiy dunyoning ko'p qirraligi o'rganiladi. Davrning tarbiyaviy-estetik talablariga mosligi bilan birga natyurmortdagi zamondoshimizning dunyo go'zalligiga qarash tasavuri va ichki dunyosining boyligi, shu bilan birga odamning keng qalbiy his-tug'ulari aks ettiriladi. Uning o'zini ko'rib turgan dunyoga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Rangtasvirning plastik va koloristik mahorat qirralari yaqqol ko'rinadi. Natyurmortni ko'r - ko'rona mexanik tarzda jonsiz narsalarni ko'chirgandek qog'oz yuzasiga ko'chirib qo'yish kerak emas. Faol mualliflik munosabati bo'lishi kerak, naturaga nisbatan uning o'xshashligi bilan birga undagi o'ziga xos nafisligini g'oyaviy - san'at asari darajasiga olib chiqish zarur.

Har bir buyum hayotda o'zining "yashash joyi" va biror bir maqsadda ishlatiladi. Uni boshqacha sharoitdan o'rtaga joylashtirsa, u boshqa buyumlarning uyg'unligini buzadi.

Shuning uchun natyurmortni qo'yganda har bir buyum o'z joyini topishi sahnalashtirilgan to'plangan buyumlar orasida va o'zaro bir-birini to'ldirib, ma'naviy boyitishi va umumiy ko'zlangan g'oyaviy maqsadni aniq ochib berishga xizmat qilishi kerak.

Natyurmort dag'al, qo'pol narsalar yig'indisi bo'lishi kerak emas. Sujetli - tematik yo'nalishli narsalarni saralab tanlab, natyurmort tashkil qilishda uning plastik - rangtasvir echimadagi xulq-atvorini aniqlab beradi, oydinlashtiradi. O'quv-metodik natyurmortlarda hamma natyurmortlarda bo'ladigan majburiyatlar baravariga berilmasligi mumkin va asta-sekinlik bilan beriladi. Masalan: bir natyurmortda qarama-qarshi ranglarning uyg'unligini berish, buyumlarning qo'shnichiligidagi lekin rangtasviri - plastik umumiylik, ma'noning birdamligi yo'qolmasligi kerak. Natyurmort qimmatbaho va juda chiroyli buyum bo'lishi shart emas, aksincha u buyum shakli shamoyili oddiy odamlar ishlatgan bo'lsa, maqsadga muvoviq bo'ladi. U misol uchun samovar, choy idishi, idishlar majmuasi, gullar, tosh oyna, siyohdon, kartoshka, qora non va hokazo.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Qadimgi Sharq” iborasi deb qaysi mintaqa nazarda tutiladi?	*Xitoydan kadimgi Rimgacha bo'lgan mintaqa.	Qadimgi Grek Rim davlatlaridan Sharqda va Janubda joylashgan grafik mintaqa.	Kuldorlik davridagi xamma davlatlar
“Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi” ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*“Sayyor rassomlar”	“Ko'chmanchi rassomlar”	“Revolyutsion rassomlar”
“Mona Liza” asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
Asosiy ranglar qatorini toping	* ko'k, sariq, qizil	yashil, sariq, ko'k	oq, qora, kulrang
Amir Temur portretini kim ishlagan?	* Malik Nabiyeu	Rahim Ahmedov	Ro'zi Choriyeu
Kontrast ranglar bu.....	* bir-biridan keskin farqlanuvchi ranglar	bir-biridan unchalik farq qilmaydigan ranglar	bir-biriga yaqin ranglar
“Monumental” so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
“Renessans” so'zining ma'nosi	*uyg'onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Uy jihozlaridan tashkil topgan sodda natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash, uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

16-mavzu

Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 20 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejas	1. Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi:	Talabalarga murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi
Pedagogik vazifalar:	O'quv faoliyatining natijalari:
Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar

	bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. <i>1-ilova</i>	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasi moybo'yoqda ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N.Tenning "Natyurmort" asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi. Natyurmortni xona ichida, ochiq havoda, soyada va quyoshda, tabiiy va sun'iy yorug'likda tasvirlash lozim. Bu esa o'z navbatida o'quv va ijodiy vazifalarni samarali amalga oshirishga puxta zamin yaratadi. Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi. Natyurmortni tuzish mobaynida shakli mayda naqshlar bilan bezatilgan, konstruktiviyasi murakkab narsalardan yiroqda bo'lgan ma'qul. Murakkab buyumlarga burmali issiq rangdagi gazlamani kiritish mumkin. Natyurmort qo'yilmasi

haddan tashqari murakkab shaklli va rang jihatdan rang-barang bo'lishi qo'yilmadagi rang munosabatlar mohiya-tini tushunishga qiyinchilik tug'diradi. Shuning uchun oq ranlardagi buyumlardan tashkil topgan natyurmortni maqsad qilib olamiz. Natyurmort qo'yilmasini ufq chizig'iga nisbatan pastda joylashgani ma'qul, chunki buyum va narsalarning ostki qismi (ularning asosi) stol ustida aniq ko'rinib turishi kerak. Agar narsalarning asosi bir chiziq bo'yicha qo'yilsa, stol yuzining gorizonta tekisligi ko'rinmay qoladi, bu esa natyurmortni fazoviy echimiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Tasvirni qog'oz yuziga to'g'ri joylashtirish bu	* komponovka	perspektika	proportsiya
Kishilar hayotini o'zida aks ettiruvchi tasviriy san'at janri bu	*maishiy	botal	manzara
“Choyga” asarining muallifi	* Zokir Inog'omov	Javlon Umarbekov	Akmal Ikromjonov
Tasviriy san'atda chegaralangan mavzuni o'zi ichiga olgan atama bu ..	*janr	tur	kompozitsiya
Sovuq ranglar qatorini toping	* ko'k, qora, oq	qizil, sariq, ko'q	sariq, oq, siyohrang
“Qadimgi Sharq” iborasi deb qaysi mintaqa nazarda tutiladi?	*Xitoydan kadimgi Rimgacha bo'lgan mintaqa.	Qadimgi Grek Rim davlatlaridan Sharqda va Janubda joylashgan grafik mintaqa.	Kuldorlik davridagi xamma davlatlar
“Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi” ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*“Sayyor rassomlar”	“Ko'chmanchi rassomlar”	“Revolyutsion rassomlar”

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Наврз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsivasini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish.

Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

17-mavzu	Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash (moybo'yoq)
-----------------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 20 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan

	jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash (moybo'yoq) (1-ilova)

Iliq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N. Tenning «Natyurmort» asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi. O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlashtiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmort tuzish vaqtida narsalarni balandligi, ularning surat tekisligida joylashuvi, rang bilan shaklini ham hisobga olish kerak. Narsalar guruhi bir tomonga yig'ilib qolishi noto'g'ri. Yirik buyumlar qisman bo'lsada boshqa buyum bilan biroz to'silgan bo'lishi mumkin. Qo'yilmadagi narsalar shunday joylashishi kerakki, ularni bir qarashda har birini yaqqol ko'rish mumkin bo'lsin. Natura qo'yilmasidagi narsalarning ranglari ma'lum darajada bir-biriga yaqin va monand bo'lishi kerak.

Natyurmortni tasvirlash jarayonida to'plamdagi barcha narsalar, ularning o'zaro joylashuvi, soya-yorug' va tus munosabatlarini obrazli ko'rinishiga bo'ysundiriladi va idrok qilinadi.

Natyurmort kompozitsiyasini shunday tuzish kerakki, uni qaysi nuqtadan kuzatganda ham u yaxlit bir butun ko'rinishiga erishmoq zarur. Bu ishning muvaffaqiyatli chiqishi pedagogning shaxsiy badiiy didi va tajribasiga bog'liqdir. Naturaga nisbatan qiziqarli ko'rish nuqtasini tanlab olgach, qog'oz varog'i qanday o'lchamda bo'lishligini aniqlash zarur. Qog'oz varog'ida ifodalanadigan natyurmort qo'yilmasini naturadan to'g'ri aniqlab tasvirlay olish kerak. Natyurmort kompozitsiyasini qurilishida dastlab qog'oz yuzasida tasvirlanayotgan narsalarni puxta joylashuvi, qog'oz o'lchamiga nisbatan tasvirning katta-kichikligini aniqlashdan iborat. Har bir natura qo'yilmasi muayyan o'lchamdagi qog'ozni talab qiladi. Tasvirlanayotgan narsalar ma'lum o'lcham tekisligida "tiqilinch" yoxud juda ham kichik joylashib qolmasligi zarur. Haddan tashqari kichik joylashgan tasvirlar qog'oz tekisligida aniq ko'rinmaydi. Tasvirda asosiy e'tiborni o'ziga jalb etuvchi buyum - kompozitsiya markazini, qolganlari esa unga tobe bo'lib hizmat qiladi.

Tasvirda tomoshabinning nazari ana shu markazga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. O'lchamni aniqlab olgach, asosiy ishni boshlashdan oldin kichik o'lchamdagi qog'oz bo'lagida bo'lajak natura qo'yilmasini xomaki variantlari tayyorlanadi, shundan so'ng, asosiy ishga o'tish maqsadga muvofiqdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Pompeyning so'ngi kuni” asari muallifi kim?	*K.Bryulov	P.Fedotov	I.Ivanov
“Spitamen qo'zg'oloni” asari muallifi kim?	*M.Nabiyev	R.Choriyev	A.Abdullaev
“Choyga” asarining muallifi ...	* Zokir Inog'omov	Javlon Umarbekov	Akmal Ikromjonov
Tasviriy san'atda chegaralangan mavzuni o'zi ichiga olgan atama bu ...	*janr	tur	kompozitsiya
Sovuq ranglar qatorini toping	* ko'k, qora, oq	qizil, sariq, ko'q	sariq, oq, siyohrang
“Grafika” so'zi lotincha nimani anglatadi ?	*yozaman	o'lchayman	yasayman
“Grizayl” so'zining ma'nosi nima?	*kul rang	xavo rang	qizil rang

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013

3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. "Iqtisod-moliya", 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

18-mavzu	Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash
-----------------	--

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 20 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.

O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangda mavzu asosida natyurmort ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsivasi ishlash haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Sovuq tusda berilgan sodda natyurmortni tasvirlash dastlabki ta'lim bosqichlarida bajarish orqali o'zlashtirish mumkin. Masalan, N. Tenning "Natyurmort" asari misol bo'la oladi. Unda mahoratli bo'yoq surtmasi, kolorit monandligi va shakl plastikasini kuzatish mumkin. Ular orqali rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini tez va qulay o'zlashtirish mumkin. Ya'ni, perspektiv va konstruktiv qurilish, shaklning soya-yorug'ligi va rangda tasvirlanishi, tasvirlanayotgan narsalarning fazoviy uzoqlashishdagi holati va materialligi, tus va rang munosabatlari, manzara va interer, inson boshi va qomatini tasvirlashdagi birlik va uyg'unlik hisoblanadi. O'quv natyurmorti ijodiy natyurmortdan vazifasi bilan farqlanadi: o'quv vazifa muvaffaqiyatli echim topishi uchun narsalar saralanadi, guruhlashtiriladi va shunday yoritiladiki, qo'yilma natijali yakunlanadi. O'quv natyurmortida biroz bo'lsada shartli olinishiga imkon yaratiladi.

Natyurmort kompozitsiyasi ustida odatda narsalardan natura qo'yilmasini tuzmasdan ilgari fikrlar yurgiziladi. O'quv yoki ijodiy vazifalar asosida rassom ongida bo'lajak natura qo'yilmasining xomaki obrazi haqida tasavvur hosil bo'ladi.

Natyurmort tuzish vaqtida narsalarni balandligi, ularning surat tekisligida joylashuvi, rang bilan shaklini ham hisobga olish kerak. Narsalar guruhi bir tomonga yig'ilib qolishi noto'g'ri. Yirik buyumlar qisman bo'lsada boshqa buyum bilan biroz to'silgan bo'lishi mumkin. Qo'yilmadagi narsalar shunday joylashishi kerakki, ularni bir qarashda har birini yaqqol ko'rish mumkin bo'lsin. Natura qo'yilmasidagi narsalarning ranglari ma'lum darajada bir-biriga yaqin va monand bo'lishi kerak.

Natyurmortni tasvirlash jarayonida to'plamdagi barcha narsalar, ularning o'zaro joylashuvi, soya-yorug' va tus munosabatlarini obrazli ko'rinishiga bo'ysundiriladi va idrok qilinadi. Natyurmort kompozitsiyasini shunday tuzish kerakki, uni qaysi nuqtadan kuzatganda ham u yaxlit bir butun ko'rinishiga erishmoq zarur. Bu ishning muvaffaqiyatli chiqishi pedagogning shaxsiy badiiy didi va tajribasiga bog'liqdir. Naturaga nisbatan qiziqarli ko'rish nuqtasini tanlab olgach, qog'oz varog'i qanday o'lchamda bo'lishligini aniqlash zarur. Qog'oz varog'ida ifodalanadigan natyurmort qo'yilmasini naturadan to'g'ri aniqlab tasvirlay olish kerak. Natyurmort kompozitsiyasini qurilishida dastlab qog'oz yuzasida tasvirlanayotgan narsalarni puxta joylashuvi, qog'oz o'lchamiga nisbatan tasvirning katta-kichikligini aniqlashdan iborat. Har bir natura qo'yilmasi muayyan o'lchamdagi qog'ozni talab qiladi. Tasvirlanayotgan narsalar ma'lum o'lcham tekisligida "tiqilinch" yoxud juda ham kichik joylashib qolmasligi zarur. Haddan tashqari kichik joylashgan tasvirlar qog'oz tekisligida aniq ko'rinmaydi. Tasvirda asosiy e'tiborni o'ziga jalb etuvchi buyum - kompozitsiya markazini, qolganlari esa unga tobe bo'lib hizmat qiladi.

Tasvirda tomoshabinning nazari ana shu markazga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. O'lchamni aniqlab olgach, asosiy ishni boshlashdan oldin kichik o'lchamdagi qog'oz bo'lagida bo'lajak natura qo'yilmasini xomaki variantlari tayyorlanadi, shundan so'ng, asosiy ishga o'tish maqsadga muvofiqdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Natyurmort” so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Pompeyning so'ngi kuni” asari muallifi kim?	*K.Bryulov	P.Fedotov	I.Ivanov
“Spitamena qo'zg'oloni” asari muallifi kim?	*M.Nabiyev	R.Choriyev	A.Abdullaev
«Grafika» so'zi lotincha nimani anglatadi ?	*yozaman	o'lchayman	yasayman
«Grizayl» so'zining ma'nosi nima?	*kul rang	xavo rang	qizil rang

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
11. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli natyurmort rasmini qog'oz yuzasida to'g'ri tasvirlash. Rasm ishlashda uning konstruktiv tuzilishlarini hisobga olish. Tasvirning yorug' va soyalarini aniqlab, rang berish. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

19-mavzu	Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 8 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort. Natyurmort mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi	
Pedagogik vazifalar: Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar

	bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

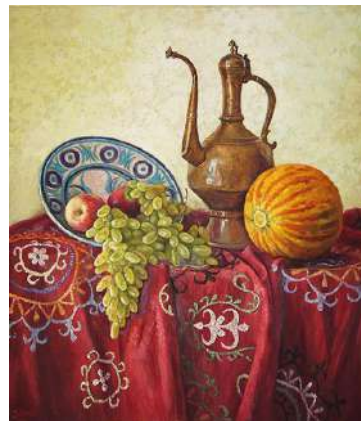
AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranida natyurmortga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekraniga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort haqida umumiy tushuncha (1-ilova)

Natyurmortni amaliy tasvirlashning dastlabki bosqichida biroz soddaroq so'ngra esa narsa va buyumlarning bir guruhini tasvirlash kerak. Narsalarning bir guruh yig'ilganini tasvirlash uchun natyurmort kompozitsiyasini to'g'ri tashkil etish muhimdir. U ikki jihat asosida tuziladi: natura qo'yilmasini tashkiliy qismi (narsalarni tanlay bilish va ularni kompozitsion chiroyli joylashtirish) naturaga nisbatan ko'rish nuqtasini aniqlash va qog'oz yuzasida qo'yilmani tasvirlash. Bu o'quv dars jarayonida qo'yilgan narsa, predmet va buyumlar drapiroverka, ya'ni material bilan rangda bir-biri bilan bog'langan holda ishlash metodikasi o'rgatiladi. Natyurmort rassomning mohirona ko'rish idrokli ("ko'zning o'tkirligini") ko'rishni to'g'ri qo'yish mahoratini oshiriladi. Natyurmort hamma janrlarning debochasidir. Shuning uchun o'sma mohir rassomlar jiddiy asar yaratishdan oldin boshqa janrlarda: manzara, portret va hokazo natyurmortlarni chizadilar.

Natyurmort g'oyaviy san'at maktabi bo'lib, bo'lg'usi ijodkorda tasviriy did va rangtasvir san'atidagi xususiyatni tarbiyalaydi. Ko'rib turgan hayot borliqni, buyumlarni saralab, did bilan natyurmortlashtirish sirlarini o'rgatadi. Natyurmort orqali haqiqiy dunyoning ko'p qirraligi o'rganiladi. Davrning tarbiyaviy-estetik talablariga mosligi bilan birga natyurmortdagi zamondoshimizning dunyo go'zalligiga qarash tasavuri va ichki dunyosining boyligi, shu bilan birga odamning keng qalbiy his-tug'ulari aks ettiriladi. Uning o'zini ko'rib turgan dunyoga bo'lgan munosabati ham namoyon bo'ladi. Rangtasvirning plastik va koloristik mahorat qirralari yaqqol ko'rinadi. Natyurmortni ko'r - ko'rona mexanik tarzda jonsiz narsalarni ko'chirgandek qog'oz yuzasiga ko'chirib qo'yish kerak emas. Faol mualliflik munosabati bo'lishi kerak, naturaga nisbatan uning o'xshashligi bilan birga undagi o'ziga xos nafisligini g'oyaviy - san'at asari darajasiga olib chiqish zarur. Har bir buyum hayotda o'zining "yashash joyi" va biror bir maqsadda ishlatiladi. Uni boshqacha sharoitdan o'rtaga joylashtirsa, u boshqa buyumlarning uyg'unligini buzadi. Shuning uchun natyurmortni qo'yganda har bir buyum o'z joyini topishi sahnalashtirilgan to'plangan buyumlar orasida va o'zaro bir-birini to'ldirib, ma'naviy boyitishi va umumiy ko'zlangan g'oyaviy maqsadni aniq ochib berishga xizmat qilishi kerak.

Natyurmort dag'al, qo'pol narsalar yig'indisi bo'lishi kerak emas. Syujetli - tematik yo'nalishli narsalarni saralab tanlab, natyurmort tashkil qilishda uning plastik - rangtasvir echimadagi xulq-atvorini aniqlab beradi, oydinlashtiradi. O'quv-metodik natyurmortlarda hamma natyurmortlarda bo'ladigan majburiyatlar baravariga berilmasligi mumkin va asta-sekinlik bilan beriladi. Masalan: bir natyurmortda qarama-qarshi ranglarning uyg'unligini berish, buyumlarning qo'shnichiligidagi lekin rangtasviri - plastik umumiylik, ma'noning birdamligi yo'qolmasligi kerak. Natyurmort qimmatbaho va juda chiroyli buyum bo'lishi shart emas, aksincha u buyum shakli shamoyili oddiy odamlar ishlatgan bo'lsa, maqsadga muvoviq bo'ladi. U misol uchun samovar, choy idishi, idishlar majmuasi, gullar, tosh oyna, siyohdon, kartoshka, qora non va hokazo. Shu narsalarni oddiy va jozibador, jarangdor qilib natyurmortligini tashkil etish va tasvirlash zarurdir. Bu estetik did, g'oyaviy fantaziya (tasavvurini), ijodiy ma'noni topa bilish, mualliflik, o'ziga xoslikni talabalardan talab qiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

"Natyurmort" so'zining ma'nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
"Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi" ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*« Sayyor rassomlar »	« Ko'chmanchi rassomlar »	« Revolyutsion rassomlar »
"Mona Liza" asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
"Monumental" so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
"Renessans" so'zining ma'nosi	*uyg'onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri
"Sayyor rassomlar" yulboshchisi va tashkilotchisi kim?	*I.Kramskoy	I.Repin	I.Shishkin
"Uyg'onish davri" degan iborani ilk bor italyan rassomi va san'atshunosi ... tomonidan aytilgan?	*Jorjo Vazare	Leonardo da Vinchi	Jotto
«O'rmonchi» nomini olgan rassomning familiyasi qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?	*Shishkin	Savrasov	Repin

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” fanning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O’quv qo’llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O’quv qo’llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san’at to’garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste’dod. Toshkent, metodik qo’llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O’MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta’lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O’zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O’zbekiston Respublikasi ta’lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

20-mavzu	To’q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl)
-----------------	---

MASHG’ULOTINING O’QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 8 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O’quv mashg’ulotining shakli	amaliy
Mashg’ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. To’q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl). Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo’yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O’quv mashg’ulotining maqsadi: Talabalarga To’q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) haqida ko’nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o’rgatadi.	

Pedagogik vazifalar: To‘q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) haqida tushuncha beradi. Rangtasvirda mavzu asosida ishlash usullarini o‘rgatadi. Rangtasvirga qo‘yiladigan talablarni o‘rgatish.	O‘quv faoliyatining natijalari: To‘q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) haqida tushunchaga ega bo‘ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o‘rganadi. Rangtasvirga qo‘yiladigan talablarni bilib oladi
O‘qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O‘qitish vositalari	O‘quv uslubiy kompleks, o‘quv qo‘llanma, tarqatma materiallar, ko‘rgazmali plakatlar, slaydlar.
O‘qitish shakli	Guruh bo‘lib ishlash.
O‘qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg‘ulot bo‘yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG‘ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. To‘q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) masalalari haqida ma‘lumot beradi. 1-ilova	To‘q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) masalalari haqida ma‘lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo‘yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta‘rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo‘yiladigan talablar haqida namoyishni ko‘radi.
	3. Mavzu bo‘yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro‘yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo‘yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo‘yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo‘yicha uyga vazifa oladilar.

To‘q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) (1-ilova)

Portret (frans. portrait - tasvir) - tasviriy san‘at janri; real hayotda mavjud bo‘lgan yakka, ikki yoki bir guruh kishilar, rassom tasavvurida paydo bo‘lgan xayoliy qiyofalarning tasviri. Rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika, shuningdek, foto san‘atining muhim janrlaridan biri. Portret asosida aniq shaxsning qiyofasini abadiylashtirish yotadi. Portretning muhim tomoni tasvirning tasvirlanuvchi (model, asli)ga aynan o‘xshashligidir. Ijodkor portret orqali tasvirlanuvchi shaxsning ma‘naviy dunyosini, ijtimoiy hayotdagi o‘rnini, kasbi, jamiyatdagi mavqeini aks ettiradi va uning shu jihatlari orqali davr xususiyati, siyosiy iqtisodiy ahvol haqida ma‘lumot bera oladi. Rassomning kasbiy maho-rati, portret ishlash uchun tanlagan materiallari esa uning yaratgan asarlariga takrorlanmas o‘ziga xoslik baxsh etadi. Tarixan portretning xilma-xil tur va ko‘rinishlari shakllangan: ishlanish usuli, bajaradigan vazifasi, shakli, mazmuniga ko‘ra, dastgoh (kartina, byust, grafika varag‘i) va monumental (monu-mental xdykal, freska, mozaika), tan-tanavor parad va intim, xajviy, satirik portret tarzida tasvirlanuvchining faqat bosh qismi, beligacha, butun bo‘ybasti bilan old va yon tomonidan ishlanishi mumkin. Shuningdek, turli tarixiy davrlarda nishon, tanga, medallar yuzasiga (medal yasash sanati) ishlangan, gemma (gliptika), medalonlarda miniatyura portret kengtarkalgan. Portret janridagi bir asarda ko‘pincha bir necha janrlar qo‘shilishi mumkin. Portretda tasvirlanuvchi sof holda (zaminsiz, ya‘ni atrof muhitni aks ettirmasdan), tinch xrlatda yoki biror faoliyati bilan ma‘lum muxitda ishlanishi mumkin. Shu tu-fayli shartli ravishda portretni portret va portret-kartina (janrli portret)ga ajratiladi. Portretning keng tarkalgan turlaridan biri - avtoportret. Tasvirlanayotgan kishilar soniga ko‘ra, yakka, qo‘shaloq va guruh portretlarga bo‘linadi.

Odam portreti rangtasvirini ishlash eng murakkab vazifalardan hisoblanadi. Chunki kiyim ichida turadigan quyoshda qorayib rang olmagan odam terisi juda nozik rang tuslarida bo'ladi. Uni tasvirlash rang-tusini o'xshatib ifodalash ancha qiyindir. Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yyechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini avvalo qalamsuratini chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tuslarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantavirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi.

Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

“Ko'chma ko'rgazmalar birodarligi” ga a'zo bo'lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	* “Sayyor rassomlar”	“Ko'chmanchi rassomlar”	“Revolyutsion rassomlar”
“Mona Liza” asari muallifini ko'rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
“Monumental” so'zining ma'nosi nima?	*katta o'lchamli	kichik o'lchamli	tashviqot
“Sayyor rassomlar” yulboshchisi va tashkilotchisi kim?	*I.Kramskoy	I.Repin	I.Shishkin
Portretchi rassomni aniqlang	*M.Nabiyev	O'.Tansiqboyev	A.Ikromjonov

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sul'tonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3. Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Qiyofachini qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Portretni rangda tushlash. Vazifani umumlashtirish va yakunlash.

21-mavzu	Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash haqida ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi.	
Pedagogik vazifalar: Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Yakuniy	vazifa beradi	
---------	---------------	--

Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash (1-ilova)

Odam portreti rangtasvirini ishlash eng murakkab vazifalardan hisoblanadi. Chunki kiyim ichida turadigan quyoshda qorayib rang olmagan odam terisi juda nozik rang tuslarida bo'ladi. Uni tasvirlash rang-tusini o'xshatib ifodalash ancha qiyindir. Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yuechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini avvalo qalamsuratini chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tuslarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantavirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi.

Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Rangtasvir turlari	*Dastgohli va mahobatli	Amaliy va badiiy	Zamonaviy va an'anaviy
Beruniy portreti muallifi kim?	*M.Nabiyev	Ch.Axmarov	L.Ibragimov
"Jonajon o'lka" asari muallifi kim?	A.Nur	*O'.Tansiqboyev	J.Umarbekov
"Ona o'ylari" asari muallifini toping	B.Jalolov	J.Umarbekov	*R.Ahmedov
.....miniatyura san'atini qayta tiklashga katta hissa qo'shgan ustoz hisoblanadi.	*Ch.Axmarov	R.Choriyev	M.Nabiyev

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Qiyofachini qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Portretni rangda tuslash Vazifani umumlashtirish va yakunlash.

22-mavzu	Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 8 soat	talbalar soni 20-27 nafar
---------------	---------------------------

O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash haqida ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi.	
Pedagogik vazifalar: Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvir mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. To'q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	To'q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl) masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Aniq anatoinik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini yelka qismi bilan ishlash (1-ilova)

Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini, avvalo qalamda chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tusalarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantavirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi.

Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir.

Inson gavdasini rangtasvirini qay yo'sinda, qanday ko'rinishda ishlamang unda albatta qo'l tasvirning o'rni kattadir. Chunki qo'l harakatlari, turish holati orqali gavda, inson tanasi vaziyatlari, harakatli holatlari yaqqol bo'rtib ko'rinadi. Qo'l yaxshi aks ettirilsa tasvir e'tiborli va to'kis ko'rinish kasb etadi.

Kiyimli portretida qo'l tasviri xatto insonning «ikkinchi yuzi» deb ham atalishi bejiz emas. U orqali inson kayfiyati, uning ichki ruhiy kechinmalari ham bo'rttirib ko'rsatilishi mumkin. Shuning uchun qo'lga ikkinchi portret sifatida qarab, huddi inson yuzini qanday e'tibor bilan ishlansa uni ham shunday diqqat bilan tasvirlamoq kerak. Rangtasvir ishlashning nozik tomonlari ko'p. Ulardan biri turli sirtlarni ifodali tasvirlash masalasidir. Chunki natyurmortda ham, odam tasvirini bajarganda ham chizilayotgan narsalarning moddiy ekanligini ko'rsatish muhim hisoblanadi. Buyumlarning tasvirdagi moddiyligi, qanday ashyodan yasalgani yoki tarkib topgani avvalambor uning soya-yorug'ligini aks ettirish vositasida ko'rsatiladi. Turli materiallardan yasalgan buyumlar sirtining o'ziga xos xususiyatlari bilan bir-biridan farqlanib turadilar. Masalan, tsilindrik shakldagi buyum o'zining soya-yorug'hamda yarimsoya va aks shu'lalarining bir-biriga silliq ko'rinishda o'tishi bilan ajralib turishi bilan xususiyatlidir.

Ular naturaga, asliga har tomonlama o'xshatib, mutanosib qilib olingan bo'lsa shunday sifatga ega bo'ladi. Inson tanasi, boshi, qo'l, oyogi va boshqa a'zolarini tasvirlash paytida ayniqsa kiyim-kechagi, bosh kiyimi va boshqalarni sirti ko'rinishi o'xshab chiqishi uchun ular ham rang, tusi xususiyatlari bilan to'liq aks ettirilishi kerak. Inson tanasini tasvirlash juda murakkab ob'ektdir. Shu sababli u boshqa narsalarga qaraganda alohida mas'uliyat bilan, har-xil texnik imkoniyatlarni qo'llab ishlanadi. Masalan, yuzdagi va badanning boshqa joylari sirtida farqlar bor. Yuz dag'alroq bo'lsa bo'yin va bel qismlari nozik rang tuslarida ko'rinadi, shunga yarasha tasvirlanadi.

Har bir ishni kompozitsiyadan boshlash va uning yechimini topish uchun bir necha qoralama va tezkor rangli etyudini bajarish maqsadga muvofiqdir. Bu tayyorgarchilik yaratilajak odam gavdasi kompozitsiyasini tanlab olishga, nisbatlar va rang echimlarining to'g'ri topilishiga yordam beradi. Detallarni ishlab chiqqandan so'ng ular umumlashtiriladi, xarakterli joylari belgilanadi va ortiqcha narsalardan voz kechiladi. Bu bosqichda umumiylik, yaxlitlik va uyg'unlik ustida ish olib boriladi. Odam gavdasini ishlashda detallarning qanday ashyodan ekanligini ifoda etish muhim ahamiyatga ega. Ishni tugatgach, umumiy rang yechimi saqlanadimi, xarakter topiladimi, gavdaning shakli o'z aksini topgan-topmaganligi diqqat bilan kuzatiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Biron voqea-xodisani aks ettiruvchi asar nima deb ataladi?	*voqeaband	kompanovka	ijodiy ish
Biror narsaga atrofdagi narsalardan yog'dulanib tushadigan nurning nomi nima?	*refleks	shu'la	klorit
Bo'yoqlarni palitradan tozalab olish yoki ularni qorishtirish uchun foydalaniladigan maxsus kurakchanning nomi nima?	*mastixin	palitra	qoplama
Grafikada nimalardan foydalaniladi?	Qalam, ko'mir, pastel, sangina, suvbuyoq	Qalam, ko'mir, moybuek, suvbuek, tush	Qalam, ko'mir, guash, tush, moybo'yoq
Yoruglik nurlari maxsus prizmadan o'tkazilganda ekranda xosil bo'ladigan ranglar yig'indisi nima deyiladi?	*spektr	kontras	xramatik

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Qiyofachini qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Portretni rangda tushlash Vazifani umumlashtirish va yakunlash.

23-mavzu

Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 8 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	1. Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash haqida ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi.	
Pedagogik vazifalar: Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar

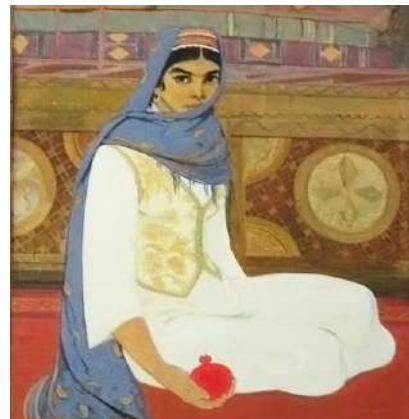
	bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash (1-ilova)

Odam qomati rangtasvirini ishlash eng murakkab vazifalardan hisoblanadi. Chunki kiyim ichida turadigan quyoshda qorayib rang olmagan odam terisi juda nozik rang tuslarida bo'ladi. Uni tasvirlash rang-tusini o'xshatib ifodalash ancha qiyindir. Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini, avvalo qalamda chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

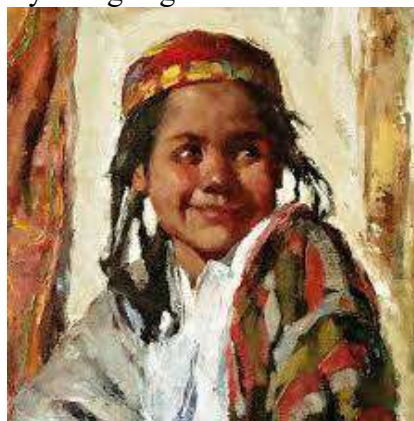

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tuslarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantasvirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi. Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga

muvofigdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir. Inson gavdasini rangtasvirini qay yo'sinda, qanday ko'rinishda ishlamang unda albatta qo'l tasvirning o'rni kattadir. Chunki qo'l harakatlari, turish holati orqali gavda, inson tanasi vaziyatlari, harakatli holatlari yaqqol bo'rtib ko'rinadi. Qo'l yaxshi aks ettirilsa tasvir e'tiborli va to'kis ko'rinish kasb etadi.

Kiyimli portretida qo'l tasviri xatto insonning "ikkinchi yuzi" deb ham atalishi bejiz emas. U orqali inson kayfiyati, uning ichki ruhiy kechinmalari ham bo'rttirib ko'rsatilishi mumkin. Shuning uchun qo'lga ikkinchi portret sifatida qarab, huddi inson yuzini qanday e'tibor bilan ishlansa uni ham shunday diqqat bilan tasvirlamoq kerak. Rangtasvir ishlashning nozik tomonlari ko'p. Ulardan biri turli sirtlarni ifodali tasvirlash masalasidir. Chunki natyurmortda ham, odam tasvirini bajarganda ham chizilayotgan narsalarning moddiy ekanligini ko'rsatish muhim hisoblanadi. Buyumlarning tasvirdagi moddiyligi, qanday ashyodan yasalgani yoki tarkib topgani avvalambor uning soya-yorug'ligini aks ettirish vositasida ko'rsatiladi. Turli materiallardan yasalgan buyumlar sirtining o'ziga xos xususiyatlari bilan bir-biridan farqlanib turadilar. Masalan, tsilindrik shakldagi buyum o'zining soya-yorug'hamda yarimsoya va aks shu'lalarining bir-biriga silliq ko'rinishda o'tishi bilan ajralib turishi bilan xususiyatlidir. Xuddi shunday shakl-shamoyilga ega bulgan shisha idishda esa soya bilan yorug'qismi, yarimsoyalar chegarasi yaxshi sezilmaydi. Uning shaklini fakat yiltirab turgan shu'la (blik) va aks shu'la (refleks)lar bo'rttirib ko'rsatishi mumkin. Metalldan yasalgan buyumlarda ham shunday holatni ko'rishimiz mumkin. Agar narsalarning huddi ana shu xususiyatlarini qalamtasvir yoki rangtasvir yordamida o'xshatib tasvirlasak ularning qanday ashyodan ekanligi (materiali) seziladi. Masalan, metaldan, shishadan, yog'ochdan, gipsdan va hokazo narsalardan tayyorlanganligi tasvirdan bilinib turadi. Narsaning qanday ashyodan ekanligi tasvirning tarxi, rangi, tusining to'q yoki ochligi bilan ham ajralib turadi. Ular naturaga, asliga har tomonlama o'xshatib, mutanosib qilib olingan bo'lsa shunday sifatga ega bo'ladi.

Inson tanasi, boshi, qo'l, oyogi va boshqa a'zolarini tasvirlash paytida ayniqsa kiyim-kechagi, bosh kiyimi va boshqalarni sirti ko'rinishi o'xshab chiqishi uchun ular ham rang, tusi xususiyatlari bilan to'liq aks ettirilishi kerak. Inson tanasini tasvirlash juda murakkab ob'ektdir. Shu sababli u boshqa narsalarga qaraganda alohida mas'uliyat bilan, har-xil texnik imkoniyatlarni qo'llab ishlanadi. Masalan, yuzdagi va badanning boshqa joylari sirtida farqlar bor. Yuz dag'alroq bo'lsa bo'yin va bel qismlari nozik rang tuslarida ko'rinadi, shunga yarasha tasvirlanadi. Har bir ishni kompozitsiyadan boshlash va uning yechimini topish uchun bir necha qoralama va tezkor rangli etyudini bajarish maqsadga muvofiqdir. Bu tayyorgarchilik yaratilajak odam gavdasi kompozitsiyasini tanlab olishga, nisbatlar va rang echimlarining to'g'ri topilishiga yordam beradi. Detallarni ishlab chiqqandan so'ng ular umumlashtiriladi, xarakterli joylari belgilanadi va ortiqcha narsalardan voz kechiladi. Bu bosqichda umumiylik, yaxlitlik va uyg'unlik ustida ish olib boriladi. Odam gavdasini ishlashda detallarning qanday ashyodan ekanligini ifoda etish muhim ahamiyatga ega.

Ishni tugatgach, umumiy rang yechimi saqlanadimi, xarakter topiladimi, gavdaning shakli o'z aksini topgan-topmaganligi diqqat bilan kuzatiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Jang manzaralarini o'zida aks etiruvchi tasviriy san'at janri.	*botal	Portret	Marina
Biron voqea-xodisani aks ettiruvchi asar nima deb ataladi?	*voqeaband	kompanovka	ijodiy ish
Biror narsaga atrofdagi narsalardan yog'dulanib tushadigan nurning nomi nima?	*refleks	shu'la	klorit
Bo'yoqlarni palitradan tozalab olish yoki ularni qorishtirish uchun foydalaniladigan maxsus kurakchanning nomi nima?	*mastixin	palitra	qoplama
Grafikada nimalardan foydalaniladi?	Qalam, ko'mir, pastel, sangina, suvbuyoq	Qalam, ko'mir, moybuek, suvbuek, tush	Qalam, ko'mir, guash, tush, moybo'yoq

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Qiyofachini qog'ozga kompozitsiya jihatidan to'g'ri joylashtirish. Nisbatlarni to'g'ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Portretni rangda tushlash Vazifani umumlashtirish va yakunlash.

24-mavzu	Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTINING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqti – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash haqida ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi.	
Pedagogik vazifalar: Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirga mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash (1-ilova)

Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yyechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini avvalo qalamsuratini chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tuslarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantasvirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kanday burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi.

Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

K. Behzod qaysi janrda ijod qilgan?	*miniatyura	Botal	haykaltaroshlik
Qadimgi Sharq san'atida ishlangan asarlarining qaysi tomonlariga e'tibor beriladi.	*Texnik tomonlariga	Rangbarangligiga	Kompazitsion echimiga
Qiyofachining yarim gavda qismi nima deb ataladi?	*tors	monumental	gravyura
Qizil rang qaysi ranglar turkumiga kiradi?	*Iliq	Sovuk	Kontrast
Qora va oq ranglar asosida topiladigan tuslar nima deb ataladi?	* Axramatik ranglar	Kontrast ranglar	Xromatik ranglar
Qora qalam yoki qora bo'yoqda ishlangan bo'yoqlar qanday nomlanadi?	*Grafika	Spektor	Minatyura

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to'g'risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko'rsating	
(M) Ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro'yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo'shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta'lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

25-mavzu	Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash
-----------------	---

MASHG'ULOTNING O'QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O'quv mashg'ulotining shakli	amaliy
Mashg'ulotining rejasi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo'yiladigan talablar. 2-ilova 3. "FSMU" uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O'quv mashg'ulotining maqsadi: Talabalarga Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash haqida ko'nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o'rgatadi.	
Pedagogik vazifalar: Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvir mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3. Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash (1-ilova)

Odami gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini avvalo qalamsuratini chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tusalarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantavirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi.

Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

K. Behzod qaysi janrda ijod qilgan?	*miniatyura	Botal	haykaltaroshlik
Qadimgi Sharq san'atida ishlangan asarlarining qaysi tomonlariga e'tibor beriladi.	*Texnik tomonlariga	Rangbarangligiga	Kompazitsion echimiga
Qiyofachining yarim gavda qismi nima deb ataladi?	*tors	monumental	gravyura
Qizil rang qaysi ranglar turkumiga kiradi?	*Iliq	Sovuk	Kontrast
Qora va oq ranglar asosida topiladigan tuslar nima deb ataladi?	*Axramatik ranglar	Kontrast ranglar	Xromatik ranglar
Qora qalam yoki qora bo'yoqda ishlangan bo'yoqlar qanday nomlanadi?	*Grafika	Spektor	Minatyura

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko'rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Наврз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O’quv qo’llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O’quv qo’llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san’at to’garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste’dod. Toshkent, metodik qo’llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O’MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta’lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O’zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O’zbekiston Respublikasi ta’lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Mavzuli kompozitsiya ishlash. Tasvirlash jarayonida alohida narsalarni va ularning qismlarini katta-kichikligini har doim bir-biriga taqqoslab borish zarur. Rang bilan ishlash jarayonida shakllarning xarakteriga aniqlik kiritib borish zarur. Tasvirlash jarayonida ishni boshidan oxirigacha, albatta, metodik ketma-ketlikka rioya qilish muhimdir.

26-mavzu	Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash (Tarixiy mavzuda kompozitsiya tashkil etish)
-----------------	---

MASHG’ULOTINING O’QITISH TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 12 soat	talbalar soni 20-27 nafar
O’quv mashg’ulotining shakli	amaliy
Mashg’ulotining rejas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash. Portret mavzusi asosida ishlash masalalari. 1-ilova 2. Rangtasvirga qo’yiladigan talablar. 2-ilova 3. “FSMU” uslubi. 3-ilova 4. Adabiyotlar bilan ishlash 4-ilova
O’quv mashg’ulotining maqsadi: Talabalarga Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash haqida ko’nikma va malakalarini beradi. Eskizlar ishlashni o’rgatadi.	

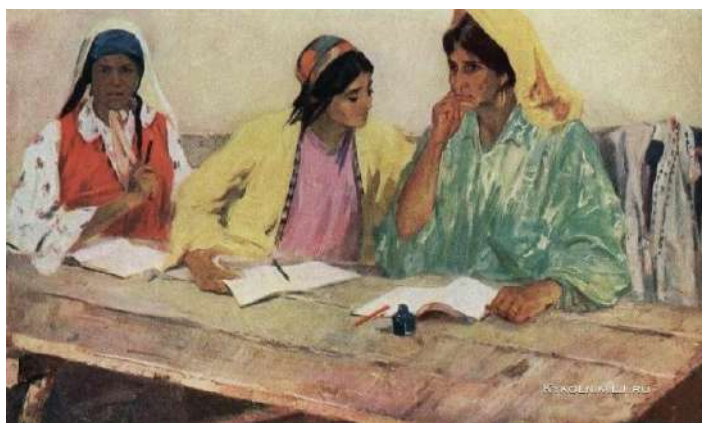
Pedagogik vazifalar: Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash haqida tushuncha beradi. Rangtasvirida mavzu asosida ishlash usullarini o'rgatadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni o'rgatish.	O'quv faoliyatining natijalari: Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash haqida tushunchaga ega bo'ladi. Rangtasvir asosida ishlashni o'rganadi. Rangtasvirga qo'yiladigan talablarni bilib oladi
O'qitish uslubi va texnikasi	Amaliy ish, master klass texnologiyasi
O'qitish vositalari	O'quv uslubiy kompleks, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallar, ko'rgazmali plakatlar, slaydlar.
O'qitish shakli	Guruh bo'lib ishlash.
O'qitish shart-sharoitlari	Kompyuter va multimediali vositalar bilan jihozlangan auditoriya va asbob-uskuna, materiallar bilan jihozlangan ustaxona
Monitoring va baholash	Mashg'ulot bo'yicha savol-javob, tahlil natijalari.

AMALIY MASHG'ULOTNING TEXNOLOGIK XARITASI

Faoliyat bosqichlari	Faoliyat mazmuni	
	Pedagog	Magistr
1-bosqich Kirish	1. Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi. 1-ilova	Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash masalalari haqida ma'lumot beradi
2-bosqich. Asosiy	2. Ekranda portretga qo'yiladigan talablar haqida namoyish qiladi va ularga qisqacha ta'rif beradi (2-ilova).	Ekranga rangtasvir faniga qo'yiladigan talablar haqida namoyishni ko'radi.
	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan ishlash uchun ro'yhat beradi (3-ilova)	3.Mavzu bo'yicha Adabiyotlar bilan tanishadi.
3-bosqich Yakuniy	Darsga yakun yasab, mavzu bo'yicha uyga vazifa beradi	Mavzu bo'yicha uyga vazifa oladilar.

Interyerda ikki vaundan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash (Tarixiy mavzuda kompozitsiya tashkil etish) (1-ilova)

Odam qomati rangtasvirini ishlash eng murakkab vazifalardan hisoblanadi. Chunki kiyim ichida turadigan quyoshda qorayib rang olmagan odam terisi juda nozik rang tuslarida bo'ladi. Uni tasvirlash rang-tusini o'xshatib ifodalash ancha qiyindir. Odam gavdasini har xil ko'rinishlarini turli vaziyatlarda aks ettirish inson tanasi tuzilishi, anatomiyasi, o'ziga xos shakl-shamoyilini o'rganishni plastik yechimini topishni taqozo etadi. Shuning uchun chizilayotgan odam keksami, yoshmi gavdasining konstruktiv tuzilishini, avvalo qalamda chizib o'rganilishi kerak. Buning uchun mayda qalam chizmalar, ranglavhalar bajarish, shakl va rang-tus munosabatlarini tahlil qilib o'rganish lozim. Shundan so'ng eng maqbul, chiroyli ko'zga yaxshi tashlanadigan joydan turib tasvirni qog'ozga tushirish boshlanadi. Unda gavdaning satxda joylashishi kompozitsiya tomonlari puxta o'ylab chiziladi. Rangda ishlaganda katta shakl, rang uyg'unligiga ham alohida e'tibor bilan qaralishi, mutanosiblik barcha narsada o'z aksini topishi kerak. Ular esa gavdaning har bir bo'lagi rangi, soya yorug'ligida namoyon etiladi.

Odam gavdasi uning soya va yorug' joylarini yaxlit qilib ham tus, ham rang jihatidan ishlab chiqishdan boshlanib, hajmni ko'rsatishga yordam beruvchi unsurlar yarimsoya va aks shu'lalarni belgilash bilan davom ettiriladi, bunda rang kalloriti ham muvofik tarzda ko'rsatiladi. Ayniqsa gavdaning qorin va bel qismlari rang jihatidan juda murakkab, nozik tovlanishli tusalarga egaligi bilan ajralib turadi. Ularni "nyuans"lar yordamida ishlash mumkin. Bunda ham tus, ham rang o'zgarishlarning salgina farqi ham hisobga olinadi. Odam tanasi agar kiyim bilantavirlanayotgan bo'lsa, kiyim tana qismlari shakliga monand burmalar xosil qilib turishi hisobga olib ishlanadi. Aks holda uning tagidagi badan sezilmaydi va tana plastikasi buzilib ko'rinadi. Buning uchun avvaldan matolarning kandy burmalanib turishi, natyurmortlar ishlash jarayonlarida ham yaxshi o'zlashtirib olingani qo'l keladi. Gavda tasvirini bajarganda odamning bosh va yuz qismlari bo'yin va boshqa a'zolar bilan birgalikda uzviylikda tasvirlanadi. Shu tomoniga e'tibor qaratilishi maqsadga muvofiqdir. Chunki ularni plastik va qurilish jihatida bog'lab ifoda etish ancha murakkab bo'lib, sa'y-harakatlar talab qiladigan mashg'ulotdir. Inson gavdasini rangtasvirini qay yo'sinda, qanday ko'rinishda ishlamang unda albatta qo'l tasvirning o'rni kattadir. Chunki qo'l harakatlari, turish holati orqali gavda, inson tanasi vaziyatlari, harakatli holatlari yaqqol bo'rtib ko'rinadi. Qo'l yaxshi aks ettirilsa tasvir e'tiborli va to'kis ko'rinish kasb etadi.

Kiyimli portretda qo'l tasviri xatto insonning "ikkinchi yuzi" deb ham atalishi bejiz emas. U orqali inson kayfiyati, uning ichki ruhiy kechinmalari ham bo'rttirib ko'rsatilishi mumkin. Shuning uchun qo'lga ikkinchi portret sifatida qarab, huddi inson yuzini qanday e'tibor bilan ishlansa uni ham shunday diqqat bilan tasvirlamoq kerak. Rangtasvir ishlashning nozik tomonlari ko'p. Ulardan biri turli sirtlarni ifodali tasvirlash masalasidir. Chunki natyurmortda ham, odam tasvirini bajarganda ham chizilayotgan narsalarning moddiy ekanligini ko'rsatish muhim hisoblanadi. Buyumlarning tasvirdagi moddiyligi, qanday ashyodan yasalgani yoki tarkib topgani avvalambor uning soya-yorug'ligini aks ettirish vositasida ko'rsatiladi. Turli materiallardan yasalgan buyumlar sirtining o'ziga xos xususiyatlari bilan bir-biridan farqlanib turadilar. Masalan, tsilindrik shakldagi buyum o'zining soya-yorug'hamda yarimsoya va aks shu'lalarining bir-biriga silliq ko'rinishda o'tishi bilan ajralib turishi bilan xususiyatlidir. Xuddi shunday shakl-shamoyilga ega bulgan shisha idishda esa soya bilan yorug'qismi, yarimsoyalar chegarasi yaxshi sezilmaydi. Uning shaklini fakat yiltirab turgan shu'la (blik) va aks shu'la (refleks)lar bo'rttirib ko'rsatishi mumkin. Metalldan yasalgan buyumlarda ham shunday holatni ko'rishimiz mumkin. Agar narsalarning huddi ana shu xususiyatlarini qalamtasvir yoki rangtasvir yordamida o'xshatib tasvirlasak ularning kandy ashyodan ekanligi (materiali) seziladi. Masalan, metaldan, shishadan, yog'ochdan, gipsdan va hokazo narsalardan tayyorlanganligi tasvirdan bilinib turadi. Narsaning qanday ashyodan ekanligi tasvirning tarxi, rangi, tusining to'q yoki ochligi bilan ham ajralib turadi. Ular naturaga, asliga har tomonlama o'xshatib, mutanosib qilib olingan bo'lsa shunday sifatga ega bo'ladi.

Inson tanasi, boshi, qo'l, oyogi va boshqa a'zolarini tasvirlash paytida ayniqsa kiyim-kechagi, bosh kiyimi va boshqalarni sirti ko'rinishi o'xshab chiqishi uchun ular ham rang, tusi xususiyatlari bilan to'liq aks ettirilishi kerak. Inson tanasini tasvirlash juda murakkab ob'ektdir. Shu sababli u boshqa narsalarga qaraganda alohida mas'uliyat bilan, har-xil texnik imkoniyatlarni qo'llab ishlanadi. Masalan, yuzdagi va badanning boshqa joylari sirtida farqlar bor. Yuz dag'alroq bo'lsa bo'yin va bel qismlari nozik rang tuslarida ko'rinadi, shunga yarasha tasvirlanadi. Har bir ishni kompozitsiyadan boshlash va uning yechimini topish uchun bir necha qoralama va tezkor rangli etyudini bajarish maqsadga muvofiqdir. Bu tayyorgarchilik yaratilajak odam gavdasi kompozitsiyasini tanlab olishga, nisbatlar va rang echimlarining to'g'ri topilishiga yordam beradi. Detallarni ishlab chiqqandan so'ng ular umumlashtiriladi, xarakterli joylari belgilanadi va ortiqcha narsalardan voz kechiladi. Bu bosqichda umumiylik, yaxlitlik va uyg'unlik ustida ish olib boriladi. Odam gavdasini ishlashda detallarning qanday ashyodan ekanligini ifoda etish muhim ahamiyatga ega.

Ishni tugatgach, umumiy rang yechimi saqlanadimi, xarakter topiladimi, gavdaning shakli o'z aksini topgan-topmaganligi diqqat bilan kuzatiladi.

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari (2-ilova)

Jang manzaralarini o'zida aks etiruvchi tasviriy san'at janri.	*botal	Portret	Marina
Biron voqea-xodisani aks ettiruvchi asar nima deb ataladi?	*voqeaband	kompanovka	ijodiy ish
Biror narsaga atrofdagi narsalardan yog'dulanib tushadigan nurning nomi nima?	*refleks	shu'la	klorit
Bo'yoqlarni palitradan tozalab olish yoki ularni qorishtirish uchun foydalaniladigan maxsus kurakchanning nomi nima?	*mastixin	palitra	qoplama
Grafikada nimalardan foydalaniladi?	Qalam, ko'mir, pastel, sangina, suvbuyoq	Qalam, ko'mir, moybuek, suvbuek, tush	Qalam, ko'mir, guash, tush, moybo'yoq

FSMU texnologiyasi

Ushbu texnologiya munozarali masalalarni hal etishda hamda o'quv jarayonini baxs-munozarali o'tkazishda qo'llaniladi, chunki bu texnologiya talabalarni o'z fikrini ximoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq xolda baxslashishga xamda shu bilan birga baxslashish madaniyatini o'ratadi. Tinglovchilarga tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

F – fikringizni bayon eting

S – fikringiz bayoniga sabab ko'rsating

M – ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring

U – fikringizni umumlashtiring

Savol	“Rangtasvir” faning predmeti va mazmuni to’g’risida nimalarni bilasiz?
(F) Fikringizni bayon eting	
(S) Fikringiz bayoniga sabab ko’rsating	
(M) Ko’rsatgan sababingizni isbotlovchi dalil keltiring	
(U) Fikringizni umumlashtiring	

Adabiyotlar ro’yxati (3-ilova):

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent.Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G’.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

2.Qo’shimcha adabiyotlar:

4. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
5. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O’quv qo’llanma, Toshkent., 2003. TDPU
6. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O’quv qo’llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
7. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo’llanma. TDPU rizografida-2014
8. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san’at to’garagi. Toshkent, Sharq 2012
9. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste’dod. Toshkent, metodik qo’llanma. TDPU rizografida 2014
10. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O’MKHTM 2005.
11. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

3.Elektron ta’lim resurslari

12. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
13. www.ZiyoNet.Uz - O’zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
14. www.edu.uz - O’zbekiston Respublikasi ta’lim portali

Mavzu yuzasidan uyga vazifa (4-ilova):

Qiyofachini qog’ozga kompozitsiya jihatidan to’g’ri joylashtirish. Nisbatlarni to’g’ri aniqlash. Perspektiva qonun-qoidalariga amal qilish. Portretni rangda tushirish Vazifani umumlashtirish va yakunlash.

MUSTAQIL TA'LIM MASHG'ULOTLARI

Talabalar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va amaliy masalalarni echish ko'nikmasini hosil qilish uchun mustaqil talim tizimiga asoslanib mustaqil ish bajaradilar. Bunda ular asosiy va qo'shimcha adabiyotlarni o'rganib hamda Internet saytlaridan foydalanib referatlar va ilmiy dokladlar tayyorlaydilar, amaliy mashg'ulot mavzusiga doir uy vazifalarini bajaradilar.

Mustaqil ish uchun quyidagi topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi:

1. Geometrik shakllardan natyurmort grizaylda
2. Gips naqshli rozetka ishtirokida natyurmortning rangtasviri (gul bargi va ko'za, mevalardan iborat natyurmort kompozitsiyasi)
3. Murakkab holatdagi turli mato burmalari bilan gular ishtirokida natyurmort
4. Uy-ro'zg'or buyumlari va sabzavotlardan tuzilgan natyurmortning rangtasviri
5. Samovar, choynak, payola va mevalardan tashkil topgan murakkab bo'lmagan natyurmort
6. Hayvon va parrandalarning ranglavhalari
7. Haykaltarosh Mikelanjeloning David haykali boshi bo'laklari bilan natyurmort
8. Inson boshini kesib ishlash usulida ranglavha (etyud) mashq qilish
9. Oq fonda gular va meva-sabzavotlarning qisqa muddatli ranglavhasini bajarish
10. Aniq xarakterga ega bo'lgan bosh namunasining ranglavhasi
11. Inson qomatidan ranglavhalar bajarish
12. O'ziga xos xarakterli xususiyatlarga ega bo'lgan inson portreti ranglavhasi
13. Keksa inson boshining murakkab holatdagi portreti ranglavhasi
14. Yosh bola portreti rangtasviri
15. Mening zamondoshim portreti
16. Avtoportret
17. O'tirgan holatdagi inson qomati kompozitsiyasini tasvirlash
18. Qishloq manzarasi
19. Ikki yoki uch kishi ishtirokida kompozitsiya
20. Bozorlar ranglavhasi
21. Tog' manzarasi
22. Mavzuli murakkab natyurmort

GLOSSARIY

Atamaning o'zbek tilida nomlanishi	Atamaning ingliz tilida nomlanishi	Atamaning rus tilida nomlanishi	Atamaning ma'nosi
Shtrixlash	Hatching	Shtrixovka	Tasvirda ishlatiladigan chiziqlar birdamligi yoki bir-biri ustiga yotkizilgan nuqtalar yoki chizmaga tus berishga ishlatiladigan chiziqlar yig'indisi.
Sous	Sauce	Sous	Rasm chizishga mo'ljallangan yumshoq material bo'lib, tarkibi loy, bo'r, elim va rangli kukunlardan iborat. Ular qora, och qoramtir va oq ranglarda bo'ladi.
Kapitel	Capital	Kapitel	(<u>lotincha</u> <i>caput</i>) - ustun yoki, plyastrni bog'lovchi qism. Kapitel ustundan bo'rtib chiqib, ustunga o'zgacha ko'rk beradi.
Sangina	Sangin	Sangina	(<u>fr.</u> <i>sanguine</i> , <u>lotincha</u> - <i>sanguis</i>) — rasm chizishga mo'ljallangan qalamcha shaklidagi yumshoq material bo'lib, tarkibi <u>kaolina</u> va <u>temir oksidlaridan</u> iborat.
Tushuvchi soya	Drop shadow	Padayuhaya ten	Yorug'lik manbai bilan bir xil yo'nalishda joylashgan boshqa buyumning nur manбайдan yashirin tomoni maydoni.
Qarash nuqtasi	Observation point	Tochka obzora	Rasm chizuvchining joylashgan o'rni yoki kuzatish nuqtasi
Qarash burchagi	Vision angle	Ugol obzora	Jismning chekka nuqtalariga qarab kuzatuvchidan chiqayotgan nurlar yo'nalishi.
O'z soyasi	Own shadow	Sobstvennaya ten	Predmetning bir tarafi yorug'likda, boshqa tomoni soyada joylashganidagi paydo bo'ladigan soya.
Yorug' -soya	Sheckered light and shade	Svetoten	Biron-bir buyumning soya-yorug'ini aniqlashdagi grafik munosabat.
Ekorshe	Ekorshe	Ekorshe	(frants. <i>Écorché</i> – “shilip olingan” <i>écorce</i> – “jild”) – o'quv jumla, odamning muskullari yuzaga chiqarilgan terisiz qomati
Tuslash	Stump	Rastushovka	Tasvirning aniq bir qismini soya-yorug'ini ko'rsatib berish uchun qo'llaniladigan uslub
Portret	Portrait	Portret	(frants. <i>Portrait</i> - tasvir) – tasviriy san'at janri, bir va undan ortiq odam tasviri

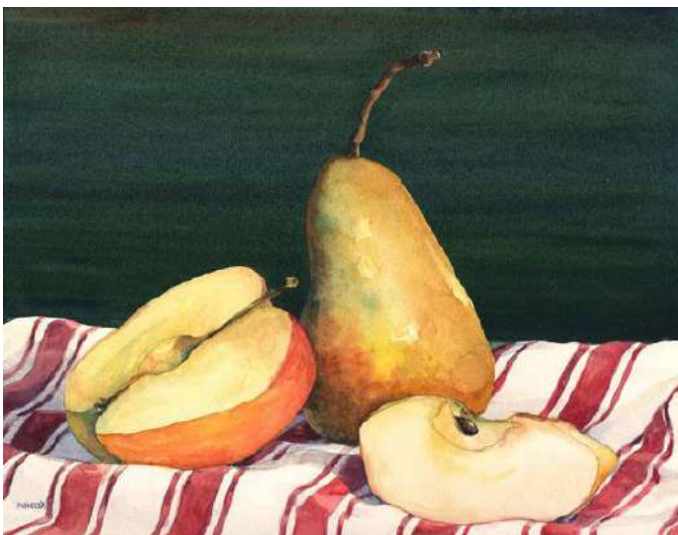
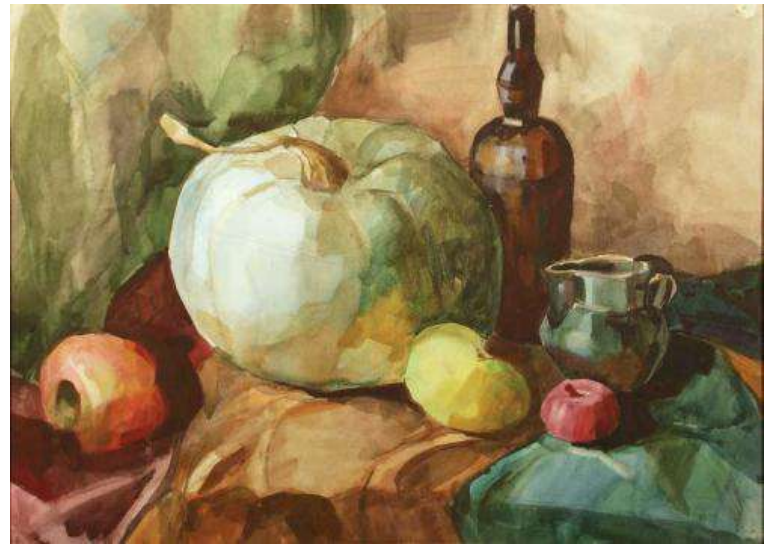
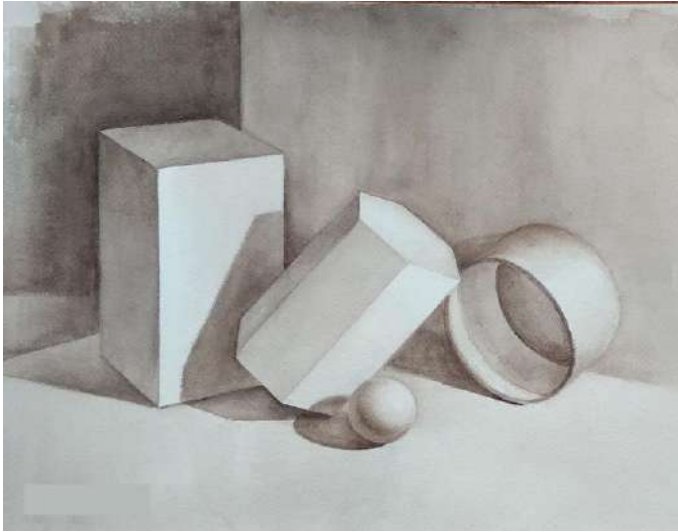

Natyurmort	Still life	Natyurmort	(frantsuzchadan «natyurmort» so'zi "o'lik narsa" degan ma'noni anglatadi). Bu tasviriy san'at janridir. Bu janr asarlarida asosan insonni o'rap turgan buyumlar aksini topadi – ko'zalar, vazalar, oziq-ovqat mahsulotlari, gullar va boshqa maishiy buyamlar shular jumlasidandir. Ijodiy natyurmort – bu rassomning insonni o'rap turgan buyumlar aksini o'z zamoni va makonidagidek qilip tasvirlashi hisoblanadi.
Homaki nusxa	Etude	Etyud	(frantsuzcha «etude» - o'rganish) – hayotdan ishlangan ish. Ko'pincha etyud mustaqil ma'no kasb etadi. Ba'zida u chizuvchining professional malakasini oshirishi bilan bir qatorda olamni chuqurroq va haqqoniy o'rganishga xizmat qiladi. Shu bilan birga etyud ishlanadigan asarga ham yordamchi, ham tayyorlovchi material bo'lib ham xizmat qiladi. Etyud yordamida rassom asar g'oyasini aniqlaydi va mayda qismlariga ishlov beradi.
Grizayl	Grisaille	Grizayl	(frantsuzchadan <i>Grisaille</i> – <i>gris</i> so'zidan «kul rang» ma'nosini anglatadi) – bu rangtasvir turi hisoblanib, bir yoki ikki rangda ishlanadigan, ko'pincha jigarrang yoki kul ranglarda tasvirlanadi hamda bu arxitektura va haykaltaroshlik elementlarini qog'ozga tushirish texnikasi hisoblanadi. Grizaylda buyumning faqat tusi hisobga olinib, rangini esa ahamiyati yo'q.
Abris	Outline	Abris	Hajmning chiziqli shakli
Rakurs	Foreshortening	Rakurs	Buyum shaklining perspektiv qisqarishi vositasida uning doimiy ko'rinishi o'zgarishi; buyumning tepa yoki pastdan qaralgandagi to'satdan berilgan qisqartmalari.
Nisbatlar	Proportions	Proportsii	Buyumlar qismlarining bir-biriga va asosiga bo'lgan o'lochlamlar munosabati
Yarimsoya	Penumbra	Poluten	Hajmli buyumning yuza qismidagi soya-yorug'ning, soya va nurning o'rtasidagi rang birligi
Hajm	Volume	Ob'em	Tasvirning tekislikdagi uch o'lchamli shakli.
Buyum formasi	Shape object	Forma predmeta	Buyum, obekt hamda chiziqlar joylashuvi chegaralarining nisbiy holati
Kompozitsiya (tasviriy san'atda)	Composition (visual arts)	Kompozitsiya (izobrazite-lnom iskuutve)	Bu badiiy shaklni mujassamlashtiradigan, asarga birdamlik va yaxlitlik beruvchi, rassom g'oyasi elementlarini bir-biriga jipslashtiruvchi narsa.

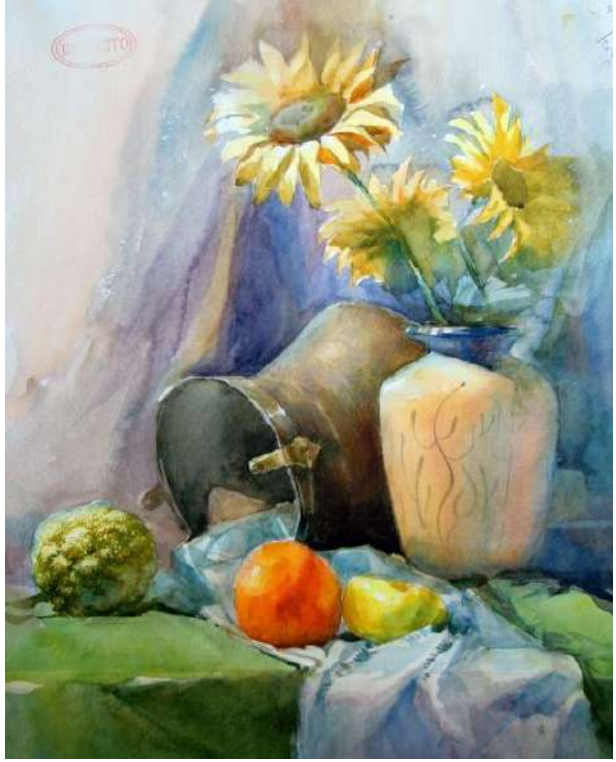
Qoralama	Sketch	Eskiz	Badiiy asar g'oyasini belgilovchi dastlabki chizma.
Peyzaj	Paysage	Peyzaj	(<i>fr. Paysage</i> , pays dan — o'lka, atrof) – tasviriy san'at janri (hamda bu janrning alohida asarlari) bo'lib, tasvirning asosiy buyumi u yoki bu darajada inson tomonidan o'zgartirilgan tabiatdir.
Perspektiva	Perspective	Perspektiva	(<i>fr. perspective</i> , <i>lat. perspicere</i> — orqali ko'rish) – fazoviy ob'ektlarning biron- bir tekislikdagi zoxiriy qisqartirilishiga muvofiq ularning shakli va soya-yorug'ligi o'zgarishini ifoda etuvchi tasvir texnikasi.
Panorama	Panorama	Panorama	Aylana podramnikda ishlanadigan tasmasimon asar.
Mato	Sanvas	Xolst	Rangtasvirda – maxsus ishlov berilgandan so'ng moy bo'yoq yordamida ustiga ishlanadigan qalin zig'ir yoki paxta mato.
Akvarel	Watercolor	Akvarel	(<i>fr. Aquarelle</i> — suvli; <i>ital. acquarello</i>) – rangtasvir ashyosi bo'lib, maxsus suv bo'yoqlaridan foydalanuvchi, suvda erigan holatida yupqa shaffof suspenziya hosil qilish orqali tasvirga engillik, qulaylik va nozik rang o'tish ta'sirini yaratib beradi.
Guash	Gouache	Guash	(<i>fr. Gouache</i> , <i>ital. guazzo</i> suv bo'yog'i, shovullash ma'nolarini anglatadi) – akvarelga qaraganda qalinroq va xira bo'lib, suvda eriydigan elimli bo'yoqlar turiga kiradi.
Rangtasvir	Painting	Jivopis	Tasviriy san'at turi bo'lib, kuzatuvchining ko'rib turgan yoki hayoliy voqelikni qalin yoki egiluvchan yuzaga bo'yoqlar yordamida tasvir tushiriladigan tushunchadir.
Blik	Hotspot	Blik	Tasvirlanayotgan narsadagi eng yorug' shu'la, qism. Ayniqsa hajmli narsalarning bo'rtirib chiqqan qismlarida shu'la yaqqol ko'rinadi.
Badiiylik	Artistic	Xudojestvenno'y	San'at asarlarining mezoni, o'lchovi.
Interer	Interior	Interer	Bino ichkarisining ko'rinishi bir burchagi, qismi. Interer tasviriy san'atning janri bo'lib binoning ichki ko'rinishlari tasvirlanadi.
Kolorit	Coloring	Kolorit	Badiiy asar mazmunini tushunarli bo'lishida ranglar nisbatidan foydalanish, badiiy asarlardagi ranglarning umumiy tusi, tuzilishi.

Refleks	Reflection	Refleks	narsaning shaxsiy va tushuvchi soyasidagi aks shu'lasini, u tevarak atrofdagi narsalarni ta'siri natijasida sodir bo'ladi.
Fon	Background	Fon	fon, zamin, tag; (ko'm-ko'k osmon fonida, rangli mato fonida) suratlarda eng oxirigi orqa plan rangini bildiruvchi ibora.
Koloristika	Colouristic	Koloristika	rang haqidagi fan bo'lib, ranglar tabiati, asosiy, tarkibiy (tashkil etuvchi) va qo'shimcha ranglar, ranglarning asosiy xarakteristikalarini, rang kontrastlari, ranglar aralashuvi, kolorit, ranglar uyg'unligi, ranglar tili va ranglar madaniyati haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi. Ranglar dunyosi qonunlari ranglar bilan do'stlashish yoki do'stlashmaslikni aniqlab beradi.
Yorqinlik	Light Coloured	Svetlo'y	bu yarqirayotgan (yoki nur sochayotgan) jismning xarakteristikasi bo'lib, qandaydir yo'nalishdagi yorug'lik kuchining yarqirayotgan sirtning shu yo'nalishga perpendikulyar bo'lgan tekislikka tushayotgan proektsiyasining (tasvirining yoki aksining) maydoni nisbatiga teng.

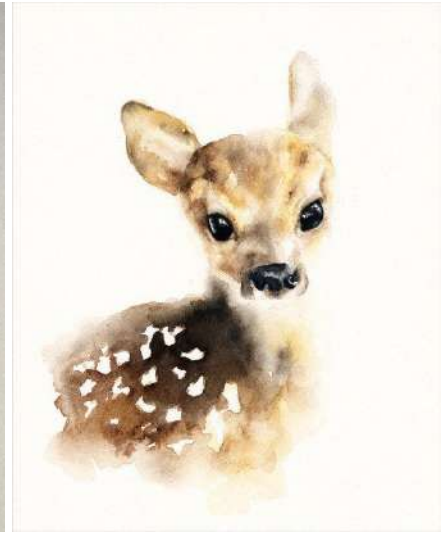
ILOVALAR

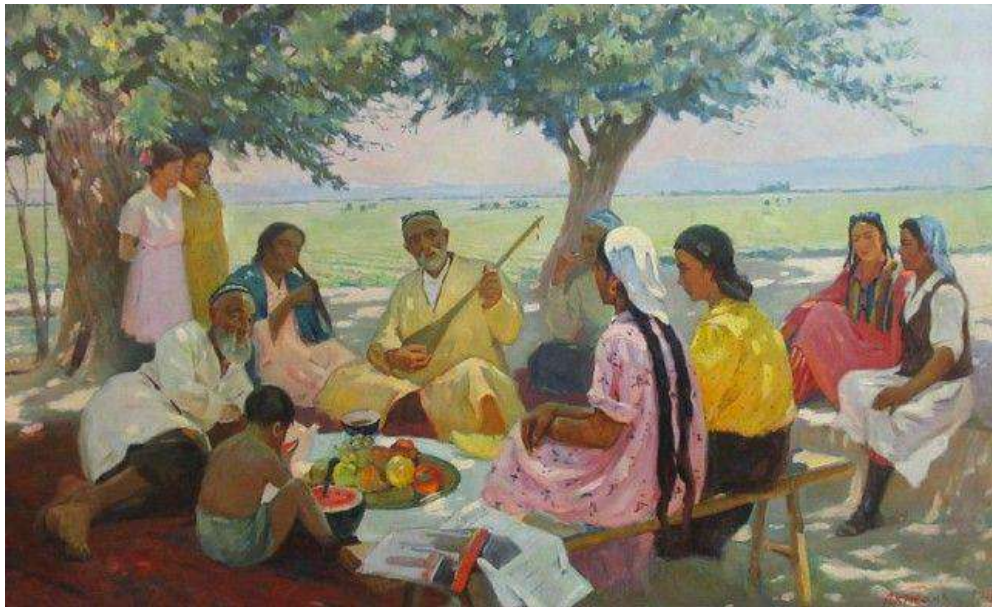
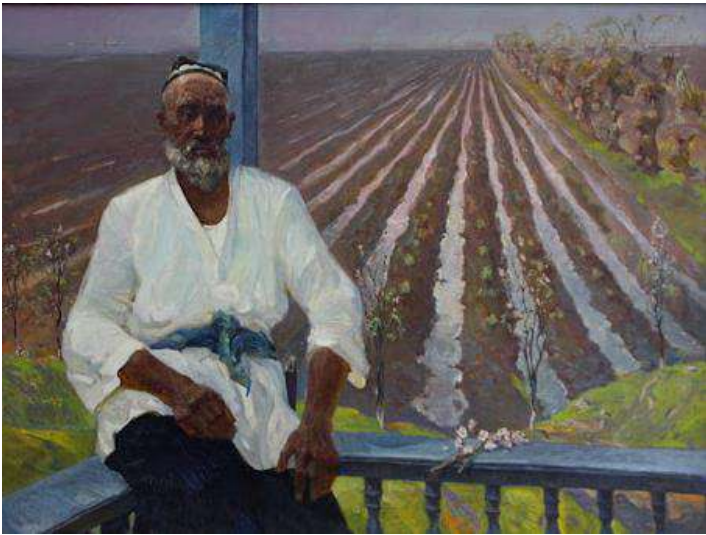

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

Рўйхатга олинди: № БД-5110800 -3.02,
2020 йил 14 08

РАНГТАСВИР

ФАН ДАСТУРИ

Билим соҳаси: 100000 – Гуманитар
Таълим соҳаси: 110000 - Педагогика
Таълим йўналиши: 5110800 – Тасвирий санъат ва муҳандислик
графикаси

Фан/модуль коди	Ўқув йили 2020-2021	Семестр 1-6	ECTS - Кредитлар 22	
Фан/модуль тури Мажбурий	Таълим тили Ўзбек/рус		Ҳафтадаги дарс соатлари 4	
1.	Фаннинг номи	Аудитория машғулоти (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Рангасвир	320	340	660
2.	<p>I. Фаннинг мазмуни</p> <p>Фанни ўқитишдан мақсад- рангасвир барча тасвирий санъат турларининг асоси сифатида келажакда тасвирий санъат ўқитувчисини рангасвир фани назарияси ва амалий кўникмалари билан қуроллантириш, ижодий қобилиятини ўстириш, тасвирий санъатга мос билим, кўникма ва малакаларни шакллантириш, ҳамда педагогик фаолиятга пухта тайёрлашдан иборатдир.</p> <p>Фаннинг вазифаси - бўлажак тасвирий санъат ўқитувчиларини бадиий жиҳатдан тарбиялаш, уларнинг бадиий дидларини юксалтириш, тасвирий санъат асарлари билан чуқур таништириш, уларни нафосат борасидаги фикр ва мулоҳазаларини юксалтириш, тасвирий санъат асарларини кўриш ва тушуниш кўникмаларини ҳосил қилишдан иборат. Шунингдек, талабаларга, бўлажак рассом-педагогларга кўриб-кузатиб, таҳлил қилиб тўғри тасвирлаш, атроф-муҳитни, борлиқни идрок этиш, ранг сезиш, рангасвир асарларини яратиш малакаларини шакллантиришдан иборатдир. Реалистик рангасвир ишлаш санъати борлиқни ҳаққоний образларда ифода этиш маҳоратини ривожлантиришни ўз олдига мақсад қилиб қўяди.</p> <p>II. Амалий машғулоти буйича кўрсатма ва тавсиялар</p> <p>Амалий машғулоти учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:</p> <p>1-мавзу. Рангасвир ҳақида тушунча. Реалистик рангасвирнинг мақсад ва вазифалари. Холис фонда 2-3 геометрик жисмдан тузилган содда натюрморт ишлаш (Гризайл).</p> <p>Рангасвир ҳақида тушунча. Реалистик рангасвирнинг мақсад ва вазифалари. Шаклни конструктив таҳлил қилиш, рангасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Гризайл техникаси. Ахроматик ва хроматик рангларни ўрганиш. Натюрмортда буюмлар шакли. ҳажми, ёруғлик хусусиятларини бир ҳил рангда тўғри акс эттириш. (Акварель).</p> <p>2-мавзу. Гипсли геометрик жисмлардан тузилган натюрмортнинг рангасвирини чекланган рангларда бажариш (Акварель).</p> <p>Акварель бўёғи ҳақида тушунча. Чизиқли ва ҳаво перспективаси ҳақида асосий тушунчалар. Чизиқли ва ҳаво перспективасини қўллаган ҳолда шаклни конструктив таҳлил қилиш, рангасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Холис фонда гипсли геометрик жисмлардан тузилган натюрмортни чекланган рангларда тасвирлашни композиция қонуниятлари асосида ўрганиш.</p> <p>3-мавзу. Холис фонда оддий шаклдаги уй-рўзгор буюмлардан ташкил топган натюрмортнинг рангасвирини бажариш.</p> <p>Композицияни қоғоз юзасида жойлаштиришни ўрганиш. Ёруғ соя жиҳатларини, ранг бериш усулларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш. Асосий ва қўшимча ранглар ҳақида тушунча. Совуқ тусдаги бўёқлар хусусиятини ҳисобга олиб композицияни акс эттириш. Натюрмортга тушаётган ёруғлик кучини аниқлаш, рангларни тўғри ифода эта олиш. Шакл, ҳажм ва фазовий бўшлиқни ранглар ёрдамида акварелдаги турли техникаларда тасвирлашни ўрганиш.</p>			

4-мавзу. Қисқа муддатда уй-рўзғор буюмлардан ташкил топган натюрмортнинг рангтасвирини бажариш.

Ранглавҳа ҳақида тушунчага эга бўлиш ва амалда тезкор рангтасвирлар бажариш. Шаклни конструктив таҳлил қилиш, рангтасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Ёруғ соя жиҳатларини, ранг бериш усулларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш

5-мавзу. Контраст фонда турли шаклли ва ҳар ҳил фактуралии буюмлардан тузилган натюрмортнинг рангтасвирини бажариш.

Рангда жисмларнинг ёруғ - соя жойларини белгилаб, тус жиҳатларини топиш Ёруғ соя жойларига ранг бериш усулларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш. Контрастлик-тушунчаси ҳақида назарий ва амалий маълумотга эга бўлиш.

6-мавзу. Контраст рангли жисмлардан ташкил топган мавзули натюрморт ишлаш.

Рангда композициянинг ёруғ ва соя жойларини белгилаб, тус жиҳатларини топиш. Шаклни конструктив таҳлил қилиш, рангтасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Ёруғ соя жиҳатларини, ранг бериш усулларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш. Рангтасвирни ташкил этиш, уни ифодалашда ёруғлик, шуъла ва рефлекслар (ранг акси)нинг аҳамиятини ўрганиш

7-мавзу. Совуқ тусли ранглардан ташкил топган натюрморт рангтасвирини бажариш. (Акварель)

Иссиқ ва совуқ ранглар ҳақида тушинчага эга бўлиш ва амалда қўллай олиш. Илик ранглар мажмуига бўйсундирган ҳолда натюрморт ифодавийлигига эришиш. Муҳит, ёруғлик манбаини тўғри акс эттириш. ишни яхлит бир тусга бўйсундирган ҳолда яқунлаш

8-мавзу. Гуашь бўёғида ишлаш техникаси. Совуқ ранглардан ташкил топган Микеланжелонинг Давид хайкали кўз бўлаги иштирокида натюрмортнинг рангтасвири

Гуашда ишлаш техникаси ҳақида тушунчага эга бўлиш ва ишлай олиш. Ранг ва тус муносабатларини аниқлашни ўрганиш. Гуашь бўёғида Давид кўз бўлагини ишлаш биринчи босқичи. Натюрмортдаги кўза, мева, матолар бурмаларини ишлаш босқичи. Ёруғ, соя, блик, рефлекс, ярим соя, шахсий соя, тушган сояларини ранг орқали ифодалаш. Умумлаштириш. Ёруғликни ҳисобга олган ҳолда ранг ва тусларини топиш орқали ишни методик изчилликда яқунлаш.

9-мавзу. Декоратив усулда натюрморт ишлашни ўрганиш, ҳар ҳил буюмлардан ташкил топган натюрмортнинг рангтасвири.

Буюк рассомлар асарлари намуналари билан танишиш. Натюрморт қўйилмасини қоғоз сатҳида тўғри жойлаштириш. Аниқ тушиб турган ёруғлик муҳитини ҳисобга олган ҳолда тасвирлаш. Буюмлар сиртида атрофдаги рангларнинг акс этишини декоратив усулда амалга ошириш, ҳажм, яхлитлик масалаларини ҳал этиш. Мураккаб фонда натюрморт ишлаш, ранг уйғунлиги (колорит) қонуниятларини ўрганиш.

10-мавзу. Ҳайвонлар ва паррандаларнинг ранглавҳаларини бажариш. (Ҳайвонот боғида).

Ҳайвонлар ва паррандаларнинг турли ҳолатдаги ранглавҳаларини бажаришни ўрганиш. Ҳайвонлар ва паррандаларнинг ранглавҳаларини тўғри чизиш ва ранг билан ҳажмлиликни таъминлаган ҳолда акс эттириш. Ҳайвон ва қушларнинг анатомияси. Ҳайвонларнинг ҳаракат пластикасини тасвирлашни ўрганиш, олдинги ва орқа оёқлари суяқларининг тузилиши, бирикиши ва динамикаси.

11-мавзу. Маълум ранглар гаммасида (колоритда) нақшли гипс розетка билан қўйилган натюрмортни ишлаш.

Шаклни конструктив таҳлил қилиш, композицияни тўғри жойлаштириш. Гипс розетка нақшларини тўғри жойлаштириш. рангтасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Яхлит бир бутунликда яқунлаш

12-мавзу. Ёруғликка қарши қўйилган мавзули мураккаб натюрморт композициясини ишлаш. “Санъат атрибутлари” (Гипс бош ёки ниқоб намунаси билан).

Композиция маркази, симметрия ва ассиметрия ҳақида тушунча. Чизиқли ва ҳаво перспективасини қўллаган ҳолда қоғоз юзасида конструктив қурилишини жойлаштириш. Турли шакл ва фактурали уй-рўзғор буюмларини бир бирига нисбати, ҳажми, хоссасига, материалига қараб буюмнинг ўзига хос жиҳатларини ранг орқали кўрсатиш Композицияни тўғри жойлаштириш, фазовийликка эътибор бериш. Ёруғ ва соя муносабатлари, рангларнинг ўзаро боғлиқлиги ва қарама-қаршилиги хусусиятларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш, умумлаштириш, яқунлаш.

13-мавзу. Интерьер кўринишини тасвирлаш

(Очиқ эшик ёки деразадан кўриниб турган натюрморт бўлаги тасвири). Композицияни тўғри жойлаштириш, перспективани ифодалашга эътибор бериш. Рангда композициянинг ёруғ ва соя жойларини белгилаб, тус жиҳатларини топиш. Чизиқли ва фазовий перспектива қонуниятларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш яқунлаш

14-мавзу. Оқ фонда ҳар хил рангли мевалардан тузилган натюрморт ишлаш.

Буюк рассомлар асарлари намуналари билан танишиш. Натюрморт қўйилмасини қоғоз сатҳида тўғри жойлаштириш, аниқ тушиб турган ёруғлик муҳитини ҳисобга олган ҳолда тасвирлаш. Буюмлар сиртида атрофдаги рангларнинг акс этиши, ҳажм, яхлитлик масалаларини ҳал этиш. Асл нусхага ўхшашлигини таъминлаш, умумлаштириш, яқунлаш

15-мавзу. Ранги бир хил, турли тусдаги буюмлардан тузилган натюрморт композициясини контраст фонда ишлаш.

Ранг ва тус муносабатларини аниқлашни ўрганиш. Композиция маркази, симметрия ва ассиметрия ҳақида тушунча. Чизиқли ва ҳаво перспективасини қўллаган ҳолда қоғоз юзасида конструктив қурилишини, жойлаштириш Турли шакл ва фактурали уй-рўзғор буюмларини бир бирига нисбати, ҳажми, хоссасига, материалига қараб буюмнинг ўзига хос жиҳатларини ранг орқали кўрсатиш Композицияни тўғри жойлаштириш, конструктив қуриш Рангда жисмларнинг ёруғ ва соя жойларини белгилаб, тус жиҳатларини топиш Ёруғликни ҳисобга олган ҳолда ранг ва тусларини топиш, ишни методик изчилликда яқунлаш.

16-мавзу.Мураккаб бўлмаган натюрморт композициясини мойбўёқда ишлаш. (Гризайль).

Гризайль техникаси. Ахроматик ва хроматик рангларни ўрганиш.Ранг доираси. Мато ёки картонда мойбўёқда ишлаш техникасини ўрганиш. Ишни бир хил рангда бошлаш. Тус жиҳатларини аниқлаш Натюрмортда буюмлар шакли. ҳажми, ёруғлик хусусиятларини бир хил рангда тўғри акс эттириш. Ёруғ соя жиҳатларини, ранг бериш усулларини ўрганиш Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш

17-мавзу. Илиқ тусланишга эга бўлган контраст рангли буюмлардан тузилган натюрмортни чекланган рангларда ишлаш. (Мойбўёқ).

Рассом палитраси. Ранг аралаштириш технологияси. Колорит, илиқ ва совуқ ранглар ҳақида тушунчага эга бўлиш. Ранг иқлими. Илиқ ранглар мажмуига бўйсундирган ҳолда натюрморт ифодавийлигига эришиш. Муҳит, ёруғлик манбаини тўғри акс эттириш. ишни яхлит бир тусга бўйсундирган ҳолда яқунлаш.

18-мавзу. Совуқ тусланишга эга бўлган мураккаб натюрморт композицияси ишлаш.

Асосий ва қўшимча ранглар ҳақида тушунчага эга бўлиш. Совуқ тусдаги бўёқлар хусусиятини ҳисобга олиб композицияни акс эттириш. Қўйилмага тушаётган ёруғлик кучини аниқлаш, рангларни тўғри ифодалаш. Натюрмортни матога тўғри жойлаштириш ва ранг билан ҳажмлилиқни таъминлаган ҳолда акс эттириш. Ёруғликни ҳисобга олган ҳолда рангини топиш. ранглар орқали мойбўёқда ишни методик изчилликда яқунлаш

19-мавзу. Ранглари бир-бирига қарама-қарши бўлган буюмлардан тузилган мураккаб мавзули натюрморт. (Ёруғликка қарши қўйилган) Ёруғлик муҳитида буюмларнинг ҳажми ва рангини кўрсатиш. Буюмларнинг ҳажмини аниқлаш, унга рангда ишлов бериш. Рангасвирда фазовий ҳолатларни акс эттириш. Натюрмортни матога тўғри жойлаштириш ва ранг билан ҳажмлилиқни таъминлаган ҳолда акс эттириш. Ёруғликни ҳисобга олган ҳолда рангини топиш. ранглар орқали мойбўёқда ишни методик изчилликда яқунлаш.

20-мавзу. Тўқ фонда қиёфачи портретини бир хил рангда ишлаш (Гризайль).

Ахроматик ранглар ҳақида тушунча. Бош тасвири ва фондаги ранг ва тус ўзгаришлари, оч-тўқлик даражаларини тўғри акс эттириш. Европа Уйғониш даври рассомларининг уч қатламли рангасвир ишлаш техникасини ўрганиш. Муҳит, ёруғлик манбаини тўғри акс эттириш. ишни яхлит бир тусга бўйсундирган ҳолда яқунлаш.

21-мавзу. Рангли фонда қиёфачи портрети ранглавҳаси чекланган рангларда ишлаш.

Инсон юз тузилиши хусусиятлари, ранг-тус муносабатларини ўрганиш. Қиёфачини ўрганиш, қисқа муддатли ранглавҳаларни бажариш ва матога конструктив қурилиши бўйича жойлаштириш. Нисбатларни аниқлаш ва моделни конструктив қуриш. Ёруғ-соя қонунларига амал қилган ҳолда вазифани ранглаш. Бош нисбатларини тўғри ифодалаб тасвирлаш

22-мавзу. Аниқ анатомик тузилишга эга бўлган, характерли аёл ёки эркак қиёфачи портретини елка қисми билан ишлаш.

Ёруғлик хусусиятларини эътиборга олиб. майда тафсилотларсиз, яхлит катта шаклнинг ранг ва тус муносабатларини тўғри акс эттирган ҳолда ҳажмли қилиб ифодалаш. Конструктив қурилиш орқали инсон тана аъзолари нисбатларини чизиқли конструктив ўрганиш. Кузатиб ҳолат характерини тез илғаб тасвирлаш малакаларини ўстириш. Инсон қиёфасини рангасвирда тасвирлашда методик изчилликка риоя қилиш

23-мавзу. Миллий мато фонда аёл портрети ранглавҳасини қўли билан ишлаш,

Замонавий рангасвир техникасида (аля-прима) одам юзи, қўли. кийимини ифода этишни ўрганиш. Тасвирлашнинг асосий қонун қоидалари. Перспектива, пластик анатомия, ёруғ соя муносабатлари, бир, миллий мато фондаги фигурадан ташкил этилган композициянинг ўзига хослиги ва тасвирлаш қонун қоидалари. Одам шаклини тасвирлашда конструктив тузилиш, пластик ҳолат, ҳажм, композиция асослари каби асосий қонун қоидаларини ўргатиш. Натуранинг характерли хусусиятларини очиб бериш. Қиёфани тасвирлашда конструктив анатомик тузилишни ҳисобга олиб унинг ҳолатини аниқлаш. Рангда композиция муаммоларини ҳал этиш.

24-мавзу. Белигача яланғоч ҳолда ўтирган қиёфачи портрети ранглавҳасини ишлаш.

Инсон гавдаси анатомик тузилиши. Портретни мазмунан бой.чуқур ғоявий воқеабанд мавзулар асосида тасвирлаш йўллари ўрганиш. Тасвирлашнинг асосий қонун қоидалари. Перспектива қонуниятлари, одам анатомияси, ёруғ соя муносабатлари, фигуранинг ўзига хос жиҳатлари ва тасвирлаш қонун қоидалари. Одам танасини тасвирлашда конструктив тузилиш, пластик ҳолат, ҳажм, композиция асослари каби асосий қонун қоидаларини ўргатиш. Натуранинг характерли хусусиятларини очиб бериш. Қиёфани тасвирлашда юз тузилишидаги нисбатлар ва

шакллар, уларни туслаш йўлларини ўргатиш.

25-мавзу. Тик турган ҳолатдаги инсон қоматининг мураккаб ҳолатдаги тасвирини ишлаш

Тасвирлашнинг асосий қонун қоидалари. Перспектив қисқариш, инсон анатомияси, ёруғ соя муносабатлари, кийимдаги бурмалар, композицияларнинг ўзига хослиги ва тасвирлаш қонун қоидалари. Одам шаклини тасвирлашда конструктив тузилиш, ҳажм, композиция асослари каби асосий қонун қоидаларини ўргатиш. Натуранинг характерли хусусиятларини очиб бериш. Қиёфани тасвирлашда конструктив анатомик тузилишни ҳисобга олиб унинг ҳолатини аниқлаш. Ўқув график вазифа бажаришда инсон юз тузилиши хусусиятларини очиб бериш

26-мавзу. Интерьерда икки ва ундан ортиқ киши иштрокида мураккаб композиция ишлаш (Тарихий мавзуда композиция ташкил этиш)

Тасвирлашнинг асосий қонун қоидалари. Перспектива, пластик анатомия, ёруғ соя муносабатлари, бир, икки ва кўп фигуралардан ташкил этилган композицияларнинг ўзига хослиги ва тасвирлаш қонун қоидалари. Одам шаклини тасвирлашда конструктив тузилиш, пластик ҳолат, ҳажм, композиция асослари каби асосий қонун қоидаларини ўргатиш. Одам гавдасини методик босқичларда тўғри тасвирлаш. Натуранинг характерли хусусиятларини очиб бериш. Қиёфани тасвирлашда конструктив анатомик тузилишни ҳисобга олиб унинг ҳолатини аниқлаш. Ўқув график вазифа бажаришда инсон юз тузилиши хусусиятларини очиб бериш. Одам гавдасининг тузилиши ва мушакларининг конструктив анатомик жиҳатларини аниқлаб ранглаш.

Амалий машғулотлар маҳсус дастгоҳлар ва лобаратория буюмлари: геометрик жисмлар (Куб, шар, цилиндр, призма, конус), уй-рўзғор буюмлари (кўза, хум, чойнак, пиёла, лаган, самовар ва ҳоказолар.), гипс розеткалар, гипс бош намуналари, гипс бош, инсон бош суяги каби жиҳозлар билан жиҳозланган ўқув устахоналарда ўтказилиши зарур. Юқори курс учун қиёфачи таклиф этилиши ёки ҳайкаллар билан жиҳозланиши керак. Шунингдек мультимедиа қурилмалари билан жиҳозланган бир академик гуруҳга бир ёки икки профессор-ўқитувчи томонидан ташкил этилиши мақсадга мувофиқ. Машғулотлар фаол ва интерактив усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши ҳар бир талабага индивидуал ёндошиб дарс ўтиш мақсадга мувофиқ.

IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар

Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:

1. Геометрик шакллардан натюрморт гризайлда
2. Гипс нақшли розетка иштрокида натюрмортнинг рангтасвири (гул барги ва кўза, мевалардан иборат натюрморт композицияси)
3. Мураккаб ҳолатдаги турли мато бурмалари билан гуллар иштирокида натюрморт
4. Уй-рўзғор буюмлари ва сабзавотлардан тузилган натюрмортнинг рангтасвири
5. Самовар, чойнак, паёла ва мевалардан ташкил топган мураккаб бўлмаган натюрморт.
6. Ҳайвон ва паррандаларнинг ранглавҳалари
7. Ҳайкалтарош Микеланжелонинг Давид хайкали боши бўлаклари билан натюрморт
8. Инсон бошини кесиб ишлаш усулида ранглавҳа (этюд) машқ қилиш
9. Оқ фонда гуллар ва мева-сабзавотларнинг қисқа муддатли ранглавҳасини бажариш.
10. Аниқ характерга эга бўлган бош намунасининг ранглавҳаси
11. Инсон қоматидан ранглавҳалар бажариш
12. Ўзига хос характерли хусусиятларга эга бўлган инсон портрети ранглавҳаси
13. Кекса инсон бошининг мураккаб ҳолатдаги портрети ранглавҳаси
14. Ёш бола портрети рангтасвири
15. Менинг замондошим портрети ранглавҳа
16. Автопортрет

	<p>17. Ўтирган ҳолатдаги инсон қомати композициясини тасвирлаш 18. Қишлоқ манзараси 19. Икки ёки уч киши иштирокида композиция 20. Бозорлар ранглавҳаси 21. Тоғ манзараси 22. Мавзули мураккаб натюрморт.</p> <p>Талаба мустақил таълимни бажариш учун дарслик ва ўқув қўлланмалар бўйича фан боблари ва мавзуларини ўрганиши; тарқатма материаллар бўйича амалий ишлар бажаришни ўрганиш; махсус адабиётлар бўйича фан бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш; талабанинг ўқув-ижодий ишларини бажариш билан боғлиқ бўлган мавзуларини чуқур ўрганиш; тавсия этилади.</p> <p>Мустақил таълим мавзулари бўйича талабалар А3 форматда, қоғоз, мато, акварель, мойбўёқ, гуашь бўёқларидан фойдаланиб вазифани ранглавҳаларини топширади.</p>
<p>3.</p>	<p>V. Фан ўқитилишининг натижалари (шаклланадиган компетенциялар) Фанни ўзлаштириш натижасида талаба: «Рангтасвир» ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида талаба;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ўқувчиларни тасвирий фаолиятга ўргатишнинг мазмуни ва хусусиятлари; <ul style="list-style-type: none"> – тасвирий санъатга ўргатишнинг дидактик тамойиллари; – тасвирий санъатга ўқитиш жараёнида рангтасвирнинг ишлаш мазмуни, метод ва технологиялари; – миллий ва жаҳон тасвирий санъат тарихига оид маълумотни билиш, тасвирий санъат тарихи ва назарияси, рангтасвир қонуниятлари, портрет характеристикасини ўрганиш. – рангтасвирни ўқитиш жараёнида ўқувчиларни эстетик жиҳатдан тарбиялаш; – оддий геометрик шакллардан бошлаб инсоннинг қоматини рангтасвирда тасвирлай олишгача; – тасвирий санъат асарларини яратишда ранглавҳанинг аҳамияти – машғулотларини ташкил этишда санъат асарларини таҳлил эта олиш; – махсус мактабгача таълим муассасаларида тасвирий фаолиятга ўргатиш – мактабларда тасвирий санъат дарслари учун ишланмалар тайёрлашни; – яхши ўзлаштирувчи ва иқтидорли ўқувчилар билан индивидуал дарслар олиб бориш; – тасвирий фаолиятга ўргатиш жараёнини таҳлил этиш; – ўқувчилар иждодий ишларини баҳолай олиш тўғрисида малакаларига эга бўлиши керак.
<p>4.</p>	<p>VI. Таълим технологиялари ва методлари:</p> <ul style="list-style-type: none"> • интерфаол кейс-стадилар; (мантикий фиклаш, тезкор савол-жавоблар); • гуруҳларда ишлаш; • амалий машғулотлар • тақдимотларни қилиш; • индивидуал лойиҳалар; • жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар. • иждодий ишлар яратиш
<p>5.</p>	<p>VII. Кредитларни олиш учун талаблар: Фанга оид назарий ва амалий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри ақс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш, иждод қилиш ва жорий, оралиқ назорат шаклларида берилган вазифа</p>

	ва топшириқларни бажариш, яқуний назорат бўйича амалий ишни топшириш.
6.	<p>Асосий адабиётлар</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. С.Абдирасилов, Н.Толипов Рангасвир Дарслик. Тошкент. “Инновация-зиё”, 2019 2. Халилов Р. :Живопись Издательство «Навруз» 2013 3. Абдурахмонов Ғ.М Композиция асослари «Иқтисод-молия»,Тошкент, 2008. <p>Қўшимча адабиётлар</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил яқунлари ва 2017 йил истикболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январ, № 11 5. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курашимиз. Тошкент, “Ўзбекистон”, 2017 йил 6. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш- юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.Тошкент, “Ўзбекистон”, 2017 йил 7. Толипов Н., Абдирасилов С., Орипова Н. Рангасвир (1-қисм). Тошкент, 2002. ТДПУ 8. Толипов Н., Абдирасилов С., Орипова Н. Рангасвир (2-қисм). Ўқув қўлланма, Тошкент., 2003. ТДПУ 9. Абдирасилов С.,Толипов Н. “Рангасвир” Ўқув қўлланма, Тошкент, 2005. "Билим" 10. Султонов Х. “Рангасвир” (грязайлда ишлаш) методик қўлланма ТДПУ ризографида-2014 11. С.Абдирасилов, С.Маҳкамова, Н.Исахожиева Тасвирий санъат тўғараги Тошкент ШАРҚ 2012 12. С.Абдирасилов, С.Маҳкамова Истеъдод Тошкент методик қўлланма ТДПУ ризографида 2014 13. С.Абдирасилов, Н.Толипов Рангасвир “Билим” ЎМКХТМ 2005 14. В.Barber “Full course of the drawing”, Barselona-2014. <p>Ахборот манбаалари</p> <ol style="list-style-type: none"> 15. www.tdpu.uz – Низомий номидаги ТДПУ портали 16. www.ZiyoNet.Uz – Ўзбекистон Зиёнет кутубхонаси базаси 17. www.edu.uz – Ўзбекистон Республикаси таълим портали
7.	<p>Фан дастури Олий ва профессионал таълим таълим йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 202__ йил “__” _____ даги _____ -сонли баённомаси билан маъқулланган.</p> <p>Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 202__ йил “__” _____ даги _____ - сонли буйруғи билан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиқлашга розилик берилган.</p>
8.	<p>Фан/модуль учун масъуллар:</p> <p>Р.Ш.Халилов - ТДПУ “Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси ” кафедраси доценти С.Б.Маҳкамова - ТДПУ “Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси ” кафедраси катта ўқитувчиси. Х.Э.Султонов – ЧДПИ “Тасвирий санъат ва уни ўқитиш методикаси ” кафедраси доценти</p>
9.	<p>Такризчилар:</p> <p>О.Солихов –К.Бехзод номидаги МРДИ, ўқув ва тарбия ишлари бўйича проректор У.Нуртаев – Тошкент архитектура –қурилиш касб-хунар коллежи директори</p>

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI**

RANGTASVIR

ISHCHI O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Gumanitar soha
Ta‘lim sohasi:	110000 – Pedagogika
Ta‘lim yo‘nalishi:	5110800 – Tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi
O‘quv soatlari hajmi:	660 soat
Amaliy	320 (1-semestr 60 s., 2-semestr 60 s., 3-semestr 60 s., 4-semestr 60 s., 5-semestr 44 s., 6-semestr 36 s.)
Mustaqil ta‘lim	340 (1-semestr 64 s., 2-semestr 64 s., 3-semestr 64 s., 4-semestr 64 s., 5-semestr 46 s., 6-semestr 38 s.)

Guliston-2020

Mazkur fanning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020 yil 14 avgustdagi 418-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "Rangtasvir" fani dasturi asosida tayyorlangan.

Mazkur ishchi fan dasturi "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining 2020 yil "27" 08 dagi yig'ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan. (01-sonli bayonnoma).

Mazkur ishchi fan dasturi "San'atshunoslik" fakulteti Kengashining 2020 yil "28" 08 dagi yig'ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan. (1-sonli bayonnoma).

Mazkur ishchi fan dasturi Guliston davlat universiteti Kengashining 2020 yil "29" 08 dagi 01-sonli bayonnoma bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchi:

N.Jumaboyev GulDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining o'qituvchisi

Taqrizchilar:

A.Babadjanov GulDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining katta o'qituvchisi

B.Usmanov GulDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining o'qituvchisi

A.Berikbayev GulDU "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining o'qituvchisi

"Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasining mudiri: O. Inoyatov

San'atshunoslik fakulteti dekani: A. Babadjanov

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: I. Xudoyberdiyev

Fan/modul kodi RangTM30022		O'quv yili 2020-2021	Semestr 1-6	ECTS - Kreditlar 22	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Rangtasvir	320	340	660	

I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – rangtasvir barcha tasviriy san'at turlarining asosi sifatida kelajakda tasviriy san'at o'qituvchisini rangtasvir fani nazariyasi va amaliy ko'nikmalari bilan qurollantirish, ijodiy qobiliyatini o'stirish, tasviriy san'atga mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, hamda pedagogik faoliyatga puxta tayyorlashdan iboratdir.

Fanning vazifasi – bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini badiiy jihatdan tarbiyalash, ularning badiiy didlarini yuksaltirish, tasviriy san'at asarlari bilan chuqur tanishtirish, ularni nafosat borasidagi fikr va mulohazalarini yuksaltirish, tasviriy san'at asarlarini ko'rish va tushunish ko'nikmalarini hosil qilishdan iborat. Shuningdek, talabalarga, bo'lajak rassom-pedagoglarga ko'rib-kuzatib, tahlil qilib to'g'ri tasvirlash, atrof-muhitni, borliqni idrok etish, rang sezish, rangtasvir asarlarini yaratish malakalarini shakllantirishdan iboratdir. Realistik rangtasvir ishlash san'ati borliqni haqqoniy obrazlarda ifoda etish mahoratini rivojlantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi.

II. Asosiy amaliy qism (amaliy mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-qism (1-semestr). Rangtasvir

1-mavzu. Rangtasvir haqida tushuncha. Realistik rangtasvirning maqsad va vazifalari. Xolis fonda 2-3 geometrik jismdan tuzilgan sodda natyurmort ishlash (Grizayl).

Rangtasvir haqida tushuncha. Realistik rangtasvirning maqsad va vazifalari. Shaklni konstruktiv tahlil qilish, rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish. Grizayl texnikasi. Axromatik va xromatik ranglarni o'rganish. Natyurmortda buyumlar shakli. hajmi, yorug'lik xususiyatlarini bir hil rangda to'g'ri aks ettirish. (Akvarel).

2-mavzu. Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish (Akvarel).

Akvarel bo'yog'i haqida tushuncha. Chiziqli va havo perspektivasi haqida asosiy tushunchalar. Chiziqli va havo perspektivasini qo'llagan holda shaklni konstruktiv tahlil qilish, rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish Xolis fonda gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda tasvirlashni kompozitsiya qonuniyatlari asosida o'rganish.

3-mavzu. Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasvirini bajarish.

Kompozitsiyani qog'oz yuzasida joylashtirishni o'rganish. Yorug' soya jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash. Asosiy va qo'shimcha ranglar haqida tushuncha. Sovuq tusdagi bo'yoqlar xususiyatini hisobga olib kompozitsiyani aks ettirish. Natyurmortga tushayotgan yorug'lik kuchini aniqlash, ranglarni to'g'ri ifoda eta olish. Shakl, hajm va fazoviy bo'shliqni ranglar yordamida akvareldagi turli texnikalarda tasvirlashni o'rganish.

4-mavzu. Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasvirini bajarish.

Ranglavha haqida tushunchaga ega bo'lish va amalda tezkor rangtasvirlar bajarish. Shaklni konstruktiv tahlil qilish, rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish. Yorug' soya jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash.

5-mavzu. Kontrast fonda turli shaklli va har hil fakturali buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish.

Rangda jismlarning yorug' - soya joylarini belgilab, tus jihatlarini topish Yorug' soya joylariga rang berish usullarini o'rganish. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash. Kontrastlik-tushunchasi haqida nazariy va amaliy ma'lumotga ega bo'lish.

2-qism (2-semestr). Rangtasvir

6-mavzu. Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash.

Rangda kompozitsiyaning yorug' va soya joylarini belgilab, tus jihatlarini topish. Shaklni konstruktiv tahlil qilish, rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish. Yorug' soya jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash. Rangtasvirni tashkil etish, uni ifodalashda yorug'lik, shu'la va reflekslar (rang aksi)ning ahamiyatini o'rganish.

7-mavzu. Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. (Akvarel).

Issiq va sovuq ranglar haqida tushinchaga ega bo'lish va amalda qo'llay olish. Iliq ranglar majmuiga bo'ysundirgan holda natyurmort ifodaviyligiga erishish. Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish. ishni yaxlit bir tusga bo'ysundirgan holda yakunlash.

8-mavzu. Guash bo'yog'ida ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan Mikelanjeloning David haykali ko'z bo'lagi ishtirokida natyurmortning rangtasviri

Guashda ishlash texnikasi haqida tushunchaga ega bo'lish va ishlay olish. Rang va tus munosabatlarini aniqlashni o'rganish. Guash bo'yog'ida David ko'z bo'lagini ishlash birinchi bosqichi. Natyurmortdagi ko'za, meva, matolar burmalarini ishlash bosqichi. Yorug', soya, blik, refleks, yarim soya, shaxsiy soya, tushgan soyalarini rang orqali ifodalash. Umumlashtirish. Yorug'likni hisobga olgan holda rang va tuslarini topish orqali ishni metodik izchillikda yakunlash.

9-mavzu. Dekorativ usulda natyurmort ishlashni o'rganish, har hil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri.

Buyuk rassomlar asarlari namunalari bilan tanishish. Natyurmort qo'yilmasini qog'oz sathida to'g'ri joylashtirish. Aniq tushib turgan yorug'lik muhitini hisobga olgan holda tasvirlash. Buyumlar sirtida atrofda ranglarning aks etishini dekorativ usulda amalga oshirish, hajm, yaxlitlik masalalarini hal etish. Murakkab fonda natyurmort ishlash, rang uyg'unligi (kolorit) qonuniyatlarini o'rganish.

10-mavzu. Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish. (Hayvonot bog'ida).

Hayvonlar va parrandalarning turli holatdagi ranglavhalarini bajarishni o'rganish. Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini to'g'ri chizish va rang bilan hajmlilikni ta'minlagan holda aks ettirish. Hayvon va qushlarning anatomiyasi. Hayvonlarning xarakat plastikasini tasvirlashni o'rganish, oldingi va orqa oyoqlari suyaklarining tuzilishi, birikishi va dinamikasi.

3-qism (3-semestr). Rangtasvir

11-mavzu. Ma'lum ranglar gammasida (koloritda) naqshli gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash.

Шаклни конструктив таҳлил қилиш, композицияни тўғри жойлаштириш. Гипс розетка нақшларини тўғри жойлаштириш. рангтасвирнинг муҳим хусусияти ва образли ифодалаш воситаси сифатида колоритнинг аҳамиятини ўрганиш. Яхлит бир бутунликда якунлаш.

12-mavzu. Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (Gips bosh yoki niqob namunasi bilan).

Kompozitsiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha. Chiziqli va havo perspektivasini qo'llagan holda qog'oz yuzasida konstruktiv qurilishini joylashtirish. Turli shakl va fakturali uy-ro'zg'or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o'ziga xos jihatlarini rang orqali ko'rsatish Kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish, fazoviylikka e'tibor berish. Yorug' va soya munosabatlari, ranglarning o'zaro bog'liqligi va qarama-qarshiligi xususiyatlarini o'rganish. Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash, umumlashtirish, yakunlash.

13-mavzu. Interyer ko'rinishini tasvirlash

(Очик эшик ёки деразадан кўришиб турган натюрморт бўлаги тасвири). Композицияни тўғри жойлаштириш, перспективани ифодалашга эътибор бериш. Рангда композициянинг ёруғ ва соя жойларини белгилаб, тус жиҳатларини топиш. Чизикли ва фазовий перспектива қонуниятларини ўрганиш. Композициядаги ҳажмдорликни, фазовийликни ифодалаш яқунлаш.

14-mavzu. Oq fonda har hil rangli mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash.

Буюк рассомлар асарлари намуналари билан танишиш. Натюрморт қўйилмасини қоғоз сатҳида тўғри жойлаштириш, аниқ тушиб турган ёруғлик муҳитини ҳисобга олган ҳолда тасвирлаш. Буюмлар сиртида атрофдаги ранглarning акс этиши, ҳажм, яхлитлик масалаларини ҳал этиш. Асл нусхага ўхшашлигини таъминлаш, умумлаштириш, яқунлаш.

15-mavzu. Rangi bir hil, turli tusdagi buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash.

Rang va tus munosabatlarini aniqlashni o'rganish. Kompozitsiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha. Chiziqli va havo perspektivasini qo'llagan holda qog'oz yuzasida konstruktiv qurilishini, joylashtirish Turli shakl va fakturali uy-ro'zg'or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o'ziga xos jihatlarini rang orqali ko'rsatish Kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish, konstruktiv qurish Rangda jismlarning yorug' va soya joylarini belgilab, tus jihatlarini topish Yorug'likni hisobga olgan holda rang va tuslarini topish, ishni metodik izchillikda yakunlash.

4-qism (4-semestr). Rangtasvir

16-mavzu. Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsiyasini moybo'yoqda ishlash (Grizayl).

Grizayl texnikasi. Axromatik va xromatik ranglarni o'rganish. Rang doirasi. Mato yoki kartonda moybo'yoqda ishlash texnikasini o'rganish. Ishni bir hil rangda boshlash. Tus jihatlarini aniqlash Natyurmortda buyumlar shakli, hajmi, yorug'lik xususiyatlarini bir hil rangda to'g'ri aks ettirish. Yorug' soya jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash.

17-mavzu. Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash (Moybo'yoq).

Rassom palitrasi. Rang aralashtirish texnologiyasi. Kolorit, iliq va sovuq ranglar haqida tushunchaga ega bo'lish. Rang iqlimi. Iliq ranglar majmuiga bo'ysundirgan holda natyurmort ifodaviyligiga erishish. Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish. ishni yaxlit bir tusga bo'ysundirgan holda yakunlash.

18-mavzu. Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsiyasi ishlash.

Asosiy va qo'shimcha ranglar haqida tushunchaga ega bo'lish. Sovuq tusdagi bo'yoqlar xususiyatini hisobga olib kompozitsiyani aks ettirish. Qo'yilmaga tushayotgan yorug'lik kuchini aniqlash, ranglarni to'g'ri ifodalash. Natyurmortni matoga to'g'ri joylashtirish va rang bilan hajmlilikni ta'minlagan holda aks ettirish. Yorug'likni hisobga olgan holda rangini topish. ranglar orqali moybo'yoqda ishni metodik izchillikda yakunlash.

5-qism (5-semestr). Rangtasvir

19-mavzu. Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort (Yorug'likka qarshi qo'yilgan).

Yorug'lik muhitida buyumlarning hajmi va rangini ko'rsatish. Buyumlarning hajmini aniqlash, unga rangda ishlov berish. Rangtasvirda fazoviy holatlarni aks ettirish. Natyurmortni matoga to'g'ri joylashtirish va rang bilan hajmlilikni ta'minlagan holda aks ettirish. Yorug'likni hisobga olgan holda rangini topish. ranglar orqali moybo'yoqda ishni metodik izchillikda yakunlash.

20-mavzu. To'q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl).

Axromatik ranglar haqida tushuncha. Bosh tasviri va fondagi rang va tus o'zgarishlari, och-to'qlik darajalarini to'g'ri aks ettirish. Evropa Uyg'onish davri rassomlarining uch qatlamli rangtasvir ishlash texnikasini o'rganish. Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish. ishni yaxlit bir tusga bo'sundirgan holda yakunlash.

21-mavzu. Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash.

Inson yuz tuzilishi xususiyatlari, rang-tus munosabatlarini o'rganish. Qiyofachini o'rganish, qisqa muddatli ranglavhalarni bajarish va matoga konstruktiv qurilishi bo'yicha joylashtirish. Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish. Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani ranglash. Bosh nisbatlarini to'g'ri ifodalab tasvirlash.

22-mavzu. Aniq anatomik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini telka qismi bilan ishlash.

Yorug'lik xususiyatlarini e'tiborga olib. mayda tafsilotlarsiz, yaxlit katta shaklning rang va tus munosabatlarini to'g'ri aks ettirgan holda hajmli qilib ifodalash. Konstruktiv qurilish orqali inson tana a'zolari nisbatlarini chiziqli konstruktiv o'rganish. Kuzatib holat xarakterini tez ilg'ab tasvirlash malakalarini o'stirish. Inson qiyofasini rangtasvirda tasvirlashda metodik izchillikka rioya qilish.

23-mavzu. Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash.

Zamonaviy rangtasvir texnikasida (alya-prima) odam yuzi, qo'li, kiyimini ifoda etishni o'rganish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari. Perspektiva, plastik anatomiya, yorug' soya munosabatlarini, bir, milliy mato fonidagi figuradan tashkil etilgan kompozitsiyaning o'ziga xosligi va tasvirlash qonun qoidalari. Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalari o'rgatish. Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish. Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlash. Rangda kompozitsiya muammolarini hal etish.

6-qism (6-semestr). Rangtasvir

24-mavzu. Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash.

Inson gavdasi anatomik tuzilishi. Portretni mazmunan boy, chuqur g'oyaviy voqeaband mavzular asosida tasvirlash yo'llarini o'rganish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari. Perspektiva qonuniyatlari, odam anatomiyasi, yorug' soya munosabatlarini, figuraning o'ziga xos jihatlari va tasvirlash qonun qoidalari. Odam tanasini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalari o'rgatish. Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish. Qiyofani tasvirlashda yuz tuzilishidagi nisbatlar va shakllar, ularni tuslash yo'llarini o'rgatish.

25-mavzu. Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash.

Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari. Perspektiv qisqarish, inson anatomiyasi, yorug' soya munosabatlarini, kiyimdagi burmalar, kompozitsiyalarning o'ziga xosligi va tasvirlash qonun qoidalari. Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalari o'rgatish. Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish. Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlash. O'quv grafik vazifa bajarishda inson yuz tuzilishi xususiyatlarini ochib berish.

26-mavzu. Interyerda ikki va undan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash (Tarixiy mavzuda kompozitsiya tashkil etish).

Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari. Perspektiva, plastik anatomiya, yorug' soya munosabatlari, bir, ikki va ko'p figuralardan tashkil etilgan kompozitsiyalarning o'ziga xosligi va tasvirlash qonun qoidalari. Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgatish Odam gavdasini metodik bosqichlarda to'g'ri tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish. Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlash. O'quv grafik vazifa bajarishda inson yuz tuzilishi xususiyatlarini ochib berish. Odam gavdasining tuzilishi va mushaklarining konstruktiv anatomik jihatlarini aniqlab ranglash.

T/r	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Dars soatlari hajmi
1-qism (1-semestr). Rangtasvir		
1	Rangtasvir haqida tushuncha. Realistik rangtasvirning maqsad va vazifalari. Xolis fonda 2-3 geometrik jismdan tuzilgan sodda natyurmort ishlash (Grizayl)	2
2	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
3	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
4	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
5	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
6	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
7	Gipsli geometrik jismlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini cheklangan ranglarda bajarish (Akvarel)	2
8	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
9	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
10	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
11	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
12	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
13	Xolis fonda oddiy shakldagi uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasvirini bajarish	2
14	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
15	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
16	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
17	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
18	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
19	Qisqa muddatda uy-ro'zg'or buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasvirini bajarish	2
20	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
21	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
22	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
23	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
24	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
25	Kontrast fonda turli shaklli va har hil fakturali buyumlardan tuzilgan natyurmortning rangtasvirini bajarish	2
26	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
27	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
28	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2

29	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
30	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
	Jami:	60
2-qism (2-semestr). Rangtasvir		
1	Kontrast rangli jismlardan tashkil topgan mavzuli natyurmort ishlash	2
2	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
3	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
4	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
5	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
6	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
7	Sovuq tusli ranglardan tashkil topgan natyurmort rangtasvirini bajarish. (Akvarel)	2
8	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
9	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
10	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
11	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
12	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
13	Guash bo'yog'ida ishlash texnikasi. Sovuq ranglardan tashkil topgan Mikelanjeloning David xaykali ko'z bo'lagi ishtirokida natyurmortning rangtasviri	2
14	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
15	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
16	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
17	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
18	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
19	Dekorativ usulda natyurmort ishlashni o'rganish, har hil buyumlardan tashkil topgan natyurmortning rangtasviri	2
20	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
21	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
22	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
23	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
24	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
25	Hayvonlar va parrandalarning ranglavhalarini bajarish. (Hayvonot bog'ida)	2
26	Buyumlar shaklini qog'ozga to'g'ri joylashtirish (komponovka)	2
27	Shaklni konstruktiv tahlil qilish	2
28	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyati	2
29	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
30	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
	Jami:	60
3-qism (3-semestr). Rangtasvir		
1	Ma'lum ranglar gammasida (koloritda) naqshli gips rozetka bilan qo'yilgan natyurmortni ishlash.	2
2	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2

3	Gips rozetka naqshlarini to'g'ri joylashtirish.	2
4	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish.	2
5	Soya yorug' jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
6	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
7	Yorug'likka qarshi qo'yilgan mavzuli murakkab natyurmort kompozitsiyasini ishlash. "San'at atributlari" (Gips bosh yoki niqob namunasi bilan).	2
8	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2
9	Kompozitsiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha.	2
10	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish.	2
11	Turli shakl va fakturali uy-ro'zg'or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o'ziga xos jihatlarini rang orqali ko'rsatish	2
12	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
13	Interyer ko'rinishini tasvirlash	2
14	Ochiq eshik yoki derazadan ko'rinish turgan natyurmort bo'lagi tasviri	2
15	Kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish, perspektivani ifodalashga e'tibor berish	2
16	Kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish, perspektivani ifodalashga e'tibor berish	2
17	Rangda kompozitsiyaning yorug' va soya joylarini belgilab, tus jihatlarini topish	2
18	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
19	Oq fonda har hil rangli mevalardan tuzilgan natyurmort ishlash.	2
20	Natyurmort qo'yilmasini qog'oz sathida to'g'ri joylashtirish, aniq tushib turgan yorug'lik muhitini hisobga olgan holda tasvirlash	2
21	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2
22	Rangtasvirning muhim xususiyati va obrazli ifodalash vositasi sifatida koloritning ahamiyatini o'rganish.	2
23	Buyumlar sirtida atrofdagi ranglarning aks etishi, hajm, yaxlitlik masalalarini hal etish	2
24	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
25	Rangi bir hil, turli tusdagi buyumlardan tuzilgan natyurmort kompozitsiyasini kontrast fonda ishlash.	2
26	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2
27	Rang va tus munosabatlarini aniqlashni o'rganish	2
28	Kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish, konstruktiv qurish	2
29	Rangda jismlarning yorug' va soya joylarini belgilab, tus jihatlarini topish	2
30	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
	Jami	60
4-qism (4-semestr). Rangtasvir		
1	Murakkab bo'lmagan natyurmort kompozitsiyasini moybo'yoqda ishlash (Grizayl).	2
2	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2
3	Grizayl texnikasi. Axromatik va xromatik ranglarni o'rganish	2
4	Rang doirasi. Mato yoki kartonda moybo'yoqda ishlash texnikasini o'rganish	2
5	Tus jihatlarini aniqlash	2

6	Natyurmortda buyumlar shakli, hajmi, yorug'lik xususiyatlarini bir hil rangda to'g'ri aks ettirish	2
7	Yorug' soya jihatlarini, rang berish usullarini o'rganish	2
8	Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash	2
9	Kompozitsiyadagi hajmdorlikni, fazoviylikni ifodalash	2
10	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
11	Iliq tuslanishga ega bo'lgan kontrast rangli buyumlardan tuzilgan natyurmortni cheklangan ranglarda ishlash (Moybo'yoq).	2
12	Shaklni konstruktiv tahlil qilish, kompozitsiyani to'g'ri joylashtirish.	2
13	Rassom palitrasi. Rang aralashtirish texnologiyasi.	2
14	Kolorit, iliq va sovuq ranglar haqida tushunchaga ega bo'lish.	2
15	Rang iqlimi. Iliq ranglar majmuiga bo'ysundirgan holda natyurmort ifodaviylikiga erishish.	2
16	Rang iqlimi. Iliq ranglar majmuiga bo'ysundirgan holda natyurmort ifodaviylikiga erishish.	2
17	Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish.	2
18	Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish.	2
19	Ishni yaxlit bir tusga bo'ysundirgan holda yakunlash.	2
20	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
21	Sovuq tuslanishga ega bo'lgan natyurmort kompozitsiyasi ishlash.	2
22	Asosiy va qo'shimcha ranglar haqida tushunchaga ega bo'lish.	2
23	Sovuq tUSDagi bo'yoqlar xususiyatini hisobga olib kompozitsiyani aks ettirish.	2
24	Qo'yilmaga tushayotgan yorug'lik kuchini aniqlash, ranglarni to'g'ri ifodalash.	2
25	Natyurmortni matoga to'g'ri joylashtirish va rang bilan hajmlilikni ta'minlagan holda aks ettirish.	2
26	Natyurmortni matoga to'g'ri joylashtirish va rang bilan hajmlilikni ta'minlagan holda aks ettirish.	2
27	Yorug'likni hisobga olgan holda rangini topish.	2
28	Yorug'likni hisobga olgan holda rangini topish.	2
29	Ranglar orqali moybo'yoqda ishni metodik izchillikda yakunlash	2
30	Ishni umumlashtirish va yakunlash	2
	Jami	60
5-qism (5-semestr). Rangtasvir		
1	Ranglari bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan buyumlardan tuzilgan murakkab mavzuli natyurmort (Yorug'likka qarshi qo'yilgan).	2
2	Yorug'lik muhitida buyumlarning hajmi va rangini ko'rsatish.	2
3	Buyumlarning hajmini aniqlash, unga rangda ishlov berish.	2
4	Yorug'likni hisobga olgan holda rangini topish. ranglar orqali moybo'yoqda ishni metodik izchillikda yakunlash.	2
5	To'q fonda qiyofachi portretini bir xil rangda ishlash (Grizayl).	2
6	Axromatik ranglar haqida tushuncha.	2
7	Bosh tasviri va fondagi rang va tus o'zgarishlari, och-to'qlik darajalarini to'g'ri aks ettirish.	2
8	Muhit, yorug'lik manbaini to'g'ri aks ettirish. ishni yaxlit bir tusga bo'ysundirgan holda yakunlash.	2
9	Rangli fonda qiyofachi portreti ranglavhasi cheklangan ranglarda ishlash.	2

10	Inson yuz tuzilishi xususiyatlari, rang-tus munosabatlarini o'rganish.	2
11	Qiyofachini o'rganish, qisqa muddatli ranglavhalarni bajarish va matoga konstruktiv qurilishi bo'yicha joylashtirish.	2
12	Nisbatlarni aniqlash va modelni konstruktiv qurish.	2
13	Yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani ranglash.	2
14	Bosh nisbatlarini to'g'ri ifodalab tasvirlash.	2
15	Aniq anatomik tuzilishga ega bo'lgan, xarakterli ayol yoki erkak qiyofachi portretini telka qismi bilan ishlash.	2
16	Yorug'lik xususiyatlarini e'tiborga olib. mayda tafsilotlarsiz, yaxlit katta shaklning rang va tus munosabatlarini to'g'ri aks ettirgan holda hajmli qilib ifodalash.	2
17	Konstruktiv qurilish orqali inson tana a'zolari nisbatlarini chiziqli konstruktiv o'rganish.	2
18	Kuzatib holat xarakterini tez ilg'ab tasvirlash malakalarini o'stirish.	2
19	Milliy mato fonida ayol portreti ranglavhasini qo'li bilan ishlash.	2
20	Zamonaviy rangtasvir texnikasida (alya-prima) odam yuzi, qo'li, kiyimini ifoda etishni o'rganish.	2
21	Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgatish.	2
22	Inson qiyofasini rangtasvirda tasvirlashda metodik izchillikka rioya qilish.	2
	Jami	44
6-qism (6-semestr). Rangtasvir		
1	Beligacha yalang'och holda o'tirgan qiyofachi portreti ranglavhasini ishlash.	2
2	Inson gavdasi anatomik tuzilishi.	2
3	Portretni mazmunan boy, chuqur g'oyaviy voqeaband mavzular asosida tasvirlash yo'llarini o'rganish.	2
4	Perspektiva qonuniyatlari, odam anatomiyasi, yorug' soya munosabatlari, figuraning o'ziga xos jihatlari va tasvirlash qonun qoidalarini.	2
5	Odam tanasini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgatish	2
6	Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish	2
7	Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash.	2
8	Tasvirlashning asosiy qonun qoidalarini.	2
9	Perspektiv qisqarish, inson anatomiyasi, yorug' soya munosabatlari, kiyimdagi burmalar, kompozitsiyalarning o'ziga xosligi va tasvirlash qonun qoidalarini.	2
10	Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgatish	2
11	Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish.	2
12	Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlash.	2
13	Interyerda ikki va undan ortiq kishi ishtirokida murakkab kompozitsiya ishlash (Tarixiy mavzuda kompozitsiya tashkil etish)	2
14	Tasvirlashning asosiy qonun qoidalarini.	2
15	Perspektiv qisqarish, inson anatomiyasi, yorug' soya munosabatlari, kiyimdagi burmalar, kompozitsiyalarning o'ziga xosligi va tasvirlash qonun qoidalarini.	2

16	Odam shaklini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgatish	2
17	Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish.	2
18	Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlash.	2
	Jami	36

III. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Talabalar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va amaliy masalalarni echish ko'nikmasini hosil qilish uchun mustaqil talim tizimiga asoslanib mustaqil ish bajaradilar. Bunda ular asosiy va qo'shimcha adabiyotlarni o'rganib hamda Internet saytlaridan foydalanib referatlar va ilmiy dokladlar tayyorlaydilar, amaliy mashg'ulot mavzusiga doir uy vazifalarini bajaradilar.

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Soat hajmi
1-qism (1-semestr). Rangtasvir		
1	Geometrik shakllardan natyurmort grizaylda	16
2	Gips naqshli rozetka ishtirokida natyurmortning rangtasviri (gul bargi va ko'za, mevalardan iborat natyurmort kompozitsiyasi)	16
3	Murakkab holatdagi turli mato burmalari bilan gular ishtirokida natyurmort	16
4	Uy-ro'zg'or buyumlari va sabzavotlardan tuzilgan natyurmortning rangtasviri	16
	Jami	64
2-qism (2-semestr). Rangtasvir		
1	Samovar, choynak, payola va mevalardan tashkil topgan murakkab bo'lmagan natyurmort	16
2	Hayvon va parrandalarning ranglavhalari	16
3	Haykaltarosh Mikelanjelsoning David haykali boshi bo'laklari bilan natyurmort	16
4	Inson boshini kesib ishlash usulida ranglavha (etyud) mashq qilish	16
	Jami	64
3-qism (3-semestr). Rangtasvir		
1	Oq fonda gular va meva-sabzavotlarning qisqa muddatli ranglavhasini bajarish	16
2	Aniq xarakterga ega bo'lgan bosh namunasining ranglavhasi	16
3	Inson qomatidan ranglavhalar bajarish	16
4	O'ziga xos xarakterli xususiyatlarga ega bo'lgan inson portreti ranglavhasi	16
	Jami	64
4-qism (4-semestr). Rangtasvir		
1	Kexsa inson boshining murakkab holatdagi portreti ranglavhasi	16
2	Yosh bola portreti rangtasviri	16
3	Mening zamondoshim portreti	16
4	Avtoportret	16
	Jami	64
5-qism (5-semestr). Rangtasvir		
1	O'tirgan holatdagi inson qomati kompozitsiyasini tasvirlash	16
2	Qishloq manzarasi	16
3	Ikki yoki uch kishi ishtirokida kompozitsiya	14
	Jami	46
6-qism (6-semestr). Rangtasvir		

1	Bozorlar ranglavhasi	12
2	Tog' manzarasi	12
3	Mavzuli murakkab natyurmort	14
	Jami	38

IV. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

“Rangtasvir” o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida talaba;

- O'quvchilarni tasviriy faoliyatga o'rgatishning mazmuni va xususiyatlari;
- tasviriy san'atga o'rgatishning didaktik tamoyillari;
- tasviriy san'atga o'qitish jarayonida rangtasvirning ishlash mazmuni, metod va texnologiyalari;
- milliy va jahon tasviriy san'at tarixiga oid ma'lumotni bilish, tasviriy san'at tarixi va nazariyasi, rangtasvir qonuniyatlari, portret xarakteristikasini o'rganish.
- rangtasvirni o'qitish jarayonida o'quvchilarni estetik jihatdan tarbiyalash;
- oddiy geometrik shakllardan boshlab insonning qomatini rangtasvirda tasvirlay olishgacha;
- tasviriy san'at asarlarini yaratishda ranglavhaning ahamiyati
- mashg'ulotlarini tashkil etishda san'at asarlarini tahlil eta olish;
- maxsus maktabgacha ta'lim muassasalarida tasviriy faoliyatga o'rgatish
- maktablarda tasviriy san'at darslari uchun ishlanmalar tayyorlashni;
- yaxshi o'zlashtiruvchi va iqtidorli o'quvchilar bilan individual darslar olib borish;
- tasviriy faoliyatga o'rgatish jarayonini taxlil etish;
- o'quvchilar ijodiy ishlarini baholay olish to'g'risida **malakalariga ega bo'lishi kerak.**

V. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- interfaol keys-stadilar; (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;
- amaliy mashg'ulotlar
- taqdimotlarni qilish;
- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar;
- ijodiy ishlar yaratish.

VI. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, ijod qilish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha amaliy ishni topshirish.

VII. Asosiy va qo'shimcha axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019.
2. Р.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013.
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008.

Qo'shimcha adabiyotlar

4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Halq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, № 11.

5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil.
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash- yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. Toshkent, "O'zbekiston", 2017 yil.
7. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU.
8. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU.
9. Abdirasilov S., Tolipov N. "Rangtasvir" O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim".
10. Sultonov X. "Rangtasvir" (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014.
11. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012.
12. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014.
13. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir "Bilim", O'MKHTM 2005.
14. B.Barber "Full course of the drawing", Berselona-2014.

Axborot manbaalari

15. www.tdpu.uz – Nizomiy nomidagi TDPU portali;
16. www.ZiyoNet.Uz – O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi;
17. www.edu.uz – O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali.

Talaba bilimni baholash

Talaba bilimni baholash kredit-modul tizimiga muvofiq ishlab chiqilgan Nizom asosida amalga oshiriladi.

Nazorat turi	1-OB	2-OB	YaB
O'tkazilish vaqti	8-hafta	16-hafta	17-18 hafta
Nazorat shakli	Amaliy*	Amaliy *	Amaliy

Oraliq baholash: fanning amaliy mashg'ulot qismiga tegishli teng yarmi o'tib bo'lingandan so'ng so'ng OB olinadi. Bunda o'tilgan mavzularga doir 1 ta amaliy ish (o'tilgan mavzulardan kelib chiqib natura yoki kompozitsiya) bajariladi. Oldindan tuzilgan 1 ta amaliy ishni to'liq bajargan talabaga maksimal 5 baho beriladi.

Yakuniy baholash o'tilgan barcha mavzular bo'yicha tuzilgan variantlar asosida o'tkaziladi. Bunda har bir talabaning semestr davomida o'tilgan mavzulari bo'yicha auditoriya va mustaqil ishlari ko'rgazmasi ko'rib chiqiladi hamda 1 ta amaliy ish bajariladi. Talaba ko'rgazma va amaliy ishning xar biridan maksimal 5 baho to'plash imkoniyatiga ega. Umumiy baho o'rtacha arifmetika asosida chiqariladi.

*Izoh. Nazoratlardagi har bir savol va topshiriqlar quyidagi baholash mezonlari bo'yicha baholanadi.

Talabalar bilimni baholash mezonlari

- a) **"5" (a'lo)** baho uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:
- Hulosa va qaror qabul qilish;
  - Ijodiy fikrlay olish;
  - Mustaqil mushohada yurita olish;
  - Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
  - Mohiyatini tushunish;
  - Bilish, aytib berish;
  - Tasavvurga ega bo'lish;
- b) **"4" (yaxshi)** baho uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:
- Mustaqil mushohada yurita olish;
  - Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
  - Mohiyatini tushunish;
  - Bilish, aytib berish;
  - Tasavvurga ega bo'lish;

v) **“3” (qoniqarli)** baho uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- Mohiyatini tushunish;
- Bilish, aytib berish;
- Tasavvurga ega bo'lish;
g) talabanning bilim darajasi **“2” (qoniqarsiz)** deb quyidagi hollarda baholanadi:
- Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
- Javoblarda xatoliklarga yo'l qo'yilganlik;
- Bilmaslik.

Bu janrning nomi qanday va nima uchun ?

Qanday tasviriy vositalar yordamida bajarilgan ?

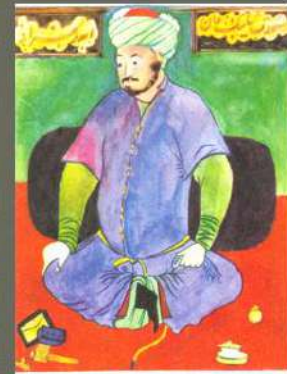

Tasviriy san'at janrlari

Rangtasvir turlarini aniqlab nomlarini ayting

TESTLAR

“Akvarel” bo’yoq’ida ishlashda asosan qanday qog’ozlar ishlatiladi?	*Tarshon	vatman	kardon
“Amir Temur”, “Beruniy”, “Bobur” portretlari muallifi kim?	*M.Nabiyev	A.Abdullaev	P.Benkov
“Drapirovka” nima?	*Mato	Detal	Buyum
“Qarg’alar uchib keldi” asari muallifi kim?	*Savrasov.	Surikov	Serov
“Qora kofe” nomli natyurmort kimning qalamiga mansub?	*L.Salimjonova	M.To’xtaev	N.Kashina
“Kutmagan edilar” asarining muallifi kim?	*I.Repin	Kramskoy	A.Abdullaev
“Natyurmort” so’zining ma’nosi	*Jonsiz tabiat	Buyumlar	Drapirovka
“Pompeyning so’ngi kuni” asari muallifi kim?	*K.Bryulov	P.Fedotov	I.Ivanov
“Spitamen qo’zg’oloni” asari muallifi kim?	*M.Nabiyev	R.Choriyev	A.Abdullaev
«Grafika» so’zi lotincha nimani anglatadi ?	*yozaman	o’lchayman	yasayman
«Grizayl» so’zining ma’nosi nima?	*kul rang	xavo rang	qizil rang
«Qabr ustida», «Mangu sukunat», «Oltin kuz» kabi asarlar muallifi kim?	*I.Levitan	I.Shishkin	A.Savrasov
«Qadimgi Shark» iborasi deb qaysi mintaqa nazarda tutiladi?	*Xitoydan kadimgi Rimgacha bo’lgan mintaq.	Qadimgi Grek Rim davlatlaridan Sharkda va Janubda joylashgan grafik mintaq.	Kuldorlik davridagi xamma davlatlar
«Ko’chma ko’rgazmalar birodarligi» ga a’zo bo’lgan va unda ijod etgan rassomlar qanday nom olgan?	*« Sayyor rassomlar »	« Ko’chmanchi rassomlar »	« Revolyutsion rassomlar »
«Mona Liza» asari muallifini ko’rsating?	*Leonardo da Vinchi	Mikelanjelo	A. Dyurer
«Monumental» so’zining ma’nosi nima?	*katta o’lchamli	kichik o’lchamli	tashviqot
«Renessans» so’zining ma’nosi	*uyg’onish davri	rassomlar davri	inqiroz davri
«Sayer rassomlar» yulboshchisi va tashkilotchisi kim?	*I.Kramskoy	I.Repin	I.Shishkin
«Uyg’onish davri» degan iborani ilk bor italyan rassomi va san’atshunosi ... tomonidan aytilgan?	*Jorjo Vazare	Leonardo da Vinchi	Jotto
«O’rmonchi» nomini olgan rassomning familiyasi qaysi qatorda to’g’ri ko’rsatilgan?	*Shishkin	Savrasov	Repin
XIX asr oxri XXasr boshlarida Rus Badiiy akademiyasida pedagoglik qilgan rassomning nomi nima?	*P.Chistyakov	Rubin	Shishkin
Avtoportret nima?	*Rassom o’z-o’zini tasvirlashi	Do’stlar portreti	Texnik tasvir
Akademik portret nima?	*o’rganish maqsadida chizilgan portret	ijodiy portret	xayoliy portret
Akvarel buyog’ida qanday usulda ishlanadi?	*Suvli,	Qatiq	Quruq
Arxaik grekcha «Arxeyos» degan	*Kadimgi.	Bulajak	Me’morchilik

so'zdan olingan bo'lib qanday ma'noni anglatadi?			
Asar yoki tasviriy ishning tuzilishi, tarx, rang echimga nima deyiladi?	*kompozitsiya	kompanovka	konstrukchiya
Asosiy ranglar qaysilar?	*Sariq, qizil, zangori.	Sariq, qizil, jigarrang	Qizil, jigarrang, qora
Binolarning ichki qismi nima deyiladi?	*inter'er	fasad	ekster'er
Bir necha yoki ko'p tasviriy vositalar, texnik imkoniyatlar qo'llab tasvir yaratish nima deyiladi?	*aralash texnika	monumental	plakat
Bir-biridan rang va tus jixatidan keskin ajralib turuvchi bo'yoq xillari qanday nomlanadi?	*Kontrast ranglar.	Axramatik ranglar	Xromatik ranglar

ISHCHI FAN DASTURIGA MUVOFIQ BAHOLASH MEZONLARINI QO‘LLASH BO‘YICHA USLUBIY KO‘RSATMALAR

Talaba bilimini baholash kredit-modul tizimiga muvofiq ishlab chiqilgan Nizom asosida amalga oshiriladi.

Nazorat turi	1-OB	2-OB	YaB
O‘tkazilish vaqti	8-hafta	16-hafta	17-18 hafta
Nazorat shakli	Amaliy*	Amaliy *	Amaliy

Oraliq baholash: fanning amaliy mashg‘ulot qismiga tegishli teng yarmi o‘tib bo‘lingandan so‘ng so‘ng OB olinadi. Bunda o‘tilgan mavzularga doir 1 ta amaliy ish (o‘tilgan mavzulardan kelib chiqib natura yoki kompozitsiya) bajariladi. Oldindan tuzilgan 1 ta amaliy ishni to‘liq bajargan talabaga maksimal 100 ball beriladi.

Yakuniy baholash o‘tilgan barcha mavzular bo‘yicha tuzilgan variantlar asosida o‘tkaziladi. Bunda har bir talabaning semestr davomida o‘tilgan mavzulari bo‘yicha auditoriya va mustaqil ishlari ko‘rgazmasi ko‘rib chiqiladi hamda 1 ta amaliy ish bajariladi. Talaba ko‘rgazma va amaliy ishning xar biridan maksimal 100 ball to‘plash imkoniyatiga ega. Umumiy baho o‘rtacha arifmetika asosida chiqariladi.

*Izoh. Nazoratlardagi har bir savol va topshiriqlar quyidagi baholash mezonlari bo‘yicha baholanadi.

Talabalar bilimini baholash mezonlari

a) **90-100 ball “5” (a‘lo)** baho uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- Hulosa va qaror qabul qilish;
- Ijodiy fikrlay olish;
- Mustaqil mushohada yurita olish;
- Olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
- Mohiyatini tushunish;
- Bilish, aytib berish;
- Tasavvurga ega bo‘lish;

b) **70-89,9 ball “4” (yaxshi)** baho uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- Mustaqil mushohada yurita olish;
- Olgan bilimlarini amalda qo‘llay olish;
- Mohiyatini tushunish;
- Bilish, aytib berish;
- Tasavvurga ega bo‘lish;

v) **60-69,9 ball “3” (qoniqarli)** baho uchun talabaning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- Mohiyatini tushunish;
- Bilish, aytib berish;
- Tasavvurga ega bo‘lish;

g) talabaning bilim darajasi **0-59,9 ball “2” (qoniqarsiz)** deb quyidagi hollarda baholanadi:

- Aniq tasavvurga ega bo‘lmaslik;
- Javoblarda xatoliklarga yo‘l qo‘yilganlik;
- Bilmaslik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy dabitotlar:

1. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir darslik. Toshkent. Innovatsiyo-ziyo, 2019
2. P.Халилов. Живопись издательство. “Навруз”, 2013
3. G'.Abdurahmonov. Kompozitsiya asoslari. Toshkent. “Iqtisod-moliya”, 2008

Qo'shimcha adabiyotlar

4. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, № 11
5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent, “O'zbekiston”, 2017 yil
6. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash- yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi.Toshkent, “O'zbekiston”, 2017 yil
7. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (1-qism). Toshkent, 2002. TDPU
8. Tolipov N., Abdirasilov S., Oripova N. Rangtasvir (2-qism). O'quv qo'llanma, Toshkent., 2003. TDPU
9. Abdirasilov S., Tolipov N. “Rangtasvir” O'quv qo'llanma, Toshkent, 2005. "Bilim"
10. Sultonov X. “Rangtasvir” (grizaylda ishlash) metodik qo'llanma. TDPU rizografida-2014
11. S.Abdirasilov, S.Maxkamova, N.Isaxojiyeva. Tasviriy san'at to'garagi. Toshkent, Sharq 2012
12. S.Abdirasilov, S.Maxkamova. Iste'dod. Toshkent, metodik qo'llanma. TDPU rizografida 2014
13. S.Abdirasilov, N.Tolipov. Rangtasvir “Bilim”, O'MKHTM 2005.
14. B.Barber “Full course of the drawing”, Berselona-2014

Elektron ta'lim resurslari

15. www.tdpu.uz - Nizomiy nomidagi TDPU portali
16. www.ZiyoNet.Uz - O'zbekiston Ziyonet kutubxonasi bazasi
17. www.edu.uz - O'zbekiston Respublikasi ta'lim portali